

Eläkeläisille suunnatun soiton- opetuksen taustoitus, suunnit- telu & käyttöönotto

Reunaehdoja kartoittamassa

Tuomas Honkkila

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2020

Musiikkipedagogi YAMK

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikkipedagogi YAMK

HONKKILA, TUOMAS:

Eläkeläisille suunnatun soitonopetuksen taustoitus, suunnittelu & käyttöönotto
Reunaehdoista kartoittamassa

Opinnäytetyö 86 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Marraskuu 2020

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli taustoittaa, suunnitella ja ottaa käyttöön eläkeikäisille suunnattua laajan oppimäärän mukaista soitonopetusta. Taustoitusta tapahtui tutkimalla lakien, opetussuunnitelman sekä oikeudellisen ennakkotapahtumien asettamia reunaehdoista myöhäisikäisten soitonopetukselle. Parhaillaan toteutuvaa opetustoimintaa kartoitettiin lähettämällä kyselyitä Pirkanmaan ja Satakunnan alueella toimiville oppilaitoksille. Osiossa esiteltiin myös kannanottoja musiikkiopistojen sivistyksellisen tehtävän laajentamista yhä useammalle ikään tai muihin tekijöihin katsomatta. Suunnitteluosuudessa tutustuttiin musiikin terveysvaikutuksiin sekä kolmannen iän erityispiirteisiin pedagogisessa suunnittelussa. Käyttöönotto-osuudessa raportoitiin Sastamalan musiikkiopistossa toteutettavasta eläkeikäisten opiskelijoiden pilottihankkeesta, jossa suunnitteluosuudessa esiinnoitettuja elementtejä sovellettiin käytäntöön.

Tällä hetkellä opintoihin hakeutuvien eläkeikäisten määrä on pieni. Tarjolla oleva opetus on luonteeltaan satunnaista, eikä ikäryhmäspesifiä markkinointia juuri ole. Joissain oppilaitoksissa ei eläkeikäisiä oteta lainkaan oppilaiksi. Lakien perusteella on kuitenkin selvää, ettei oppilaita voi rajata opintojen ulkopuolelle iän perusteella. Ihmisten eläessä yhä pidempään ja terveempinä on perusteltua pyrkiä laajentamaan opetustarjontaa sisällyttämään myös alati kasvavaa aikuisoppilaiden joukkoa. Musiikin terveysvaikutukset auttavat osaltaan fyysisen ja psyykkisen terveyden ylläpitämisessä.

Musiikkiopistojen tulisi aktiivisesti tarjota eläkeikäisille tilaisuuksia osallistua opintoihin, sillä tietoisuus mahdollisuudesta opintoihin on alhainen. Mainonta saattaa vaatia tavallista aktiivisempaa toteuttamista. Osallistujamäärien jäädessä pieneksi kuihtuvat myös jo olemassa olevat toteutukset. Suurin eroavaisuus aikuisten ja lasten oppimisessa vaikuttavaa olevan tapa käsitellä uutta tietoa. Aikuisten oppiminen toteutuu helpommin, mikäli uusi tieto saadaan liitettyä helposti osaksi aiempia tietoja ja taitoja. Aikuisoppilaille ei tutkimusten tai toteutusosuudesta esille tulleiden tekijöiden valossa ole merkittäviä ikäsidonnaisia esteitä soiton opiskelulle. Erot ovat suurelta osin yksilöllisiä, kuten ne ovat missä iässä hyvänsä.

Asiasanat: eläkeikä, myöhäisikä, kolmas ikä, soiton opetus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Music
Music Pedagogy

HONKKILA, TUOMAS:
Exploring, Planning and Implementing Music Education for Retirees
Examining the Conditions of Availability

Master's thesis 86 pages, appendices 5 pages
November 2020

The purpose of this thesis was to examine music education given specifically for retirees. Music education is regulated by the Finnish national board of education in their curriculum for basic music education. The purpose was also to plan a pilot group for pensioner students in Sastamala school of music. Theoretical framework of this work discusses laws, the curriculum and a precedent lawsuit as they pertain to music education. Also in the examination part a questionnaire was sent to music schools in Pirkanmaa and Satakunta area in order to find out how much music education is currently offered to pensioners. Some statements in favor of expanding the mission of Finnish music schools to include more diverse groups as students were introduced. Music-induced health benefits and specific third age-dependent factors were studied in the planning section. Findings from these were applied to in a pilot group of pensioner piano students that was implemented in Sastamala school of music. The group was set up in accordance with the aforementioned curriculum requirements.

The number of retirees currently applying for music basic education is low, as is the amount of opportunities for them to study. Little age-specific marketing for third-age students is to be found. It is not legal to discriminate applicants based on age. As people are living increasingly longer and healthier lives, it is justifiable to seek to expand music education to include this growing number of adult students. Music as a hobby can also help to maintain physical and psychological health.

As awareness of availability of music education is low among pensioners, music schools should be active in their efforts to offer study possibilities specifically for them. Marketing may require extensive emphasis. If participation is low, already existing implementations are in danger of withering away. The main differences in learning when adults and children are compared seems to be their way of processing new information. It is easier for adults to learn if they can incorporate new information easily to their existing thought patterns. According to studies and information gathered with the pilot-group there are no major age-related impediments for the ability to learn music in an advanced age. The differences are largely individual, as they are in any age.

Key words: third age, pensioners, retirees, music education

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TAUSTOITUS	10
	2.1 Väestön ikärakenteen muutos.....	10
	2.2 Kyselyt	12
	2.2.1 Kysely Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry:lle	14
	2.2.2 Kysely Pirkanmaan ja Satakunnan alueen musiikin laajaa oppimäärää tarjoavien oppilaitosten rehtoreille	15
	2.3 Laki taiteen perusopetuksesta, asetus taiteen perusopetuksesta sekä yhdenvertaisuuslaki	20
	2.4 Opetussuunnitelma	22
	2.5 Turun konservatorion ennakkotapaus	23
	2.5.1 Laitosten selvitykset	24
	2.5.2 Kannanotto ja toimenpiteet.....	25
	2.6 Musiikkiopistojen historiasta ja kannanottoja niiden tehtävästä ...	27
	2.7 Eläkeikäisille suunnattujen hankkeiden esittely.....	30
3	KATSAUS MUSIIKIN TERVEYSVAIKUTUKSIIN JA KOLMANNEN IÄN ERITYISPIIRTEISIIN PEDAGOGISESSA SUUNNITTELUSSA	33
	3.1 Musiikin terveysvaikutuksista	33
	3.2 Musiikin harrastaminen aikuisiällä	36
	3.3 Kolmannen iän psykologisten tekijöiden huomiointi	37
	3.4 Aikuispedagogiikan erityispiirteitä	39
	3.5 Muutokset aisteissa ja motoriikassa.....	43
4	KÄYTTÖÖNOTTO	44
	4.1 Sastamalan musiikkiopiston esittely.....	44
	4.2 Alustava suunnittelu	45
	4.3 Oppilaiden rekrytointi	45
	4.4 Oppilaiden haastatteleminen.....	46
	4.4.1 Kysymyksiä oppilaiden taustasta.....	47
	4.4.2 Kysymyksiä mielikuvista.....	48
	4.4.3 Kysymyksiä projektin suhteen	50
	4.5 Työskentelyn muodot.....	52
	4.6 Oppilaiden loppuhaastattelu.....	56
	4.6.1 Kysymykset aiemman haastattelun pohjalta.....	56
	4.6.2 Kysymykset muun aineiston pohjalta.....	59
	4.6.3 Kysymyksiä ikäryhmän tavoittamisesta ja mainonnasta	64
	4.7 Ehdotus eläkeikäisten oppilaiden opintokokonaisuudeksi.....	65
5	POHDINTA	68

LÄHTEET	77
LIITTEET	82
Liite 1. Kysely Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry:lle	82
Liite 2. Kysely Pirkanmaan ja Satakunnan alueella toimivien musiikin laajaa oppimäärää tarjoavien oppilaitosten rehtoreille.	83
Liite 3. Eläkeläisprojektin mainos	84
Liite 4. Oppilaiden ensimmäisen haastattelun kysymykset	85
Liite 5. Oppilaiden loppuhaastattelun kysymykset	86

1 JOHDANTO

Halu kehittää musiikkiopistoissa tapahtuvaa opetustyötä jatkuvasti inklusiivisempaan suuntaan on yhä enemmän kannatusta saava tavoite. Eräs tähän liittyvä kysymys on joissain oppilaitoksissa asetettu yläikäraja opintoihin hakeutujille. Koen usein ajateltavan musiikkiopistoissa tapahtuvan varsinkin laajan oppimäärän mukaisen opetuksen soveltuvan vain tietynikäisille lapsille. Oletetun lapsuuden herkkyyksikauden jälkeen saatetaan ajatella tavoitteellisen soitonopiskelun tulevan huomattavasti vaikeammaksi tai jopa mahdottomaksi. Väitettä perustellaan usein lisäksi arviolla, ettei varsinkaan aikuisikäisiä enää edes kiinnostavasti tavoitteellinen opiskelu. Esille nousee myös väitteitä motorisen herkkyyden vähenemisestä, jolloin tiettyä soitannollista tasoa ei enää ole mahdollista saavuttaa. Tarkempaa tutkittua tietoa näiden kannanottojen tueksi harvemmin on kuitenkaan esillä.

Rajaus nimenomaan eläkeikäisille suunnatuista laajan oppimäärän mukaisista opinnoista on osin opinnäytetyötekniinen. Haluaisin nähdä musiikin kuuluvan kaikille iästä ja asemasta riippumatta. Kaikkia eri ikäryhmistä tai positioista tulevia ihmisiä on mahdoton tutkia tämän opinnäytetyön kontekstissa, joten rajaukseni valikoitui eläkeikäisiin. Osittain he muodostavatkin tutkimusasemaa helpotavan selkeän ikäkohortin, nykyään noin kuudestakymmenestä ikävuodesta ylöspäin. Tämä ikäskala on laajempi kuin perinteisen musiikkiopiston laajan oppimäärän oppilaan, joka useimmiten on ikävuosien 7–19 väliltä. Mukaan mahtuu siis laaja kirjo erilaisista taustoista tulevia ihmisiä. Samanlaisia yhteisiä kokemuksia ei kolmannen iän edustajilta välttämättä löydy, joita on mahdollista nähdä vaikkapa juuri peruskouluaan suorittavalta ikäryhmältä. Tämän ikäisten oppilaiden kokemusmaailma nojaa vahvemmin jaettuihin päivittäisiin yhteisiin kokemuksiin.

Toisaalta tahtoisin pyrkiä myös häivyttämään niin kutsuttua toiseutta, mitä tulee eläkeikäisiin. Tällä tarkoitan, että he eivät ole muusta yhteiskunnasta erillinen ja ulkoinen joukko, jonka toimijuus tai kyvykkyys olisi oletusarvoisesti jollain tavoin erilaista verrattuna muihin ryhmiin. Oletan useimpien ihmisten olevan ikään tai

muihin tekijöihin katsomatta aktiivisia toimijoita omassa elämässään, sekä kaipaavan itselleen mielekästä toimintaa esimerkiksi musiikkiharrastuksen muodossa.

Käytännön tasolla myöhäisikäiset ovat ihanteellinen kohdeyleisö ajatellen musiikkiopistojen toimintaa. Esimerkiksi ajankäytölliset rajoitteet mahdollisten työuran ja lasten kasvattamisen jäätyä ovat pienemmät. On mahdollista myös ajatella, että tässä vaiheessa opintoihin hakeutuvilla kiinnostus ja palo tekemistä kohtaan ovat merkittävät, kun hakeutuminen tapahtuu vailla ulkoista painostusta lähinnä sisäisistä motivaatiotekijöistä käsin. Eräs ongelmakohta, jota tahdon tämän työn puitteissa tarkastella, on vähäinen tietoisuus mahdollisuudesta opiskella musiikkiopistoissa minkä ikäisenä tahansa.

Tulin havahtuneeksi valtavaan kiinnostuksen ja motivaation potentiaaliin, kun eräessä työpaikassani sain oppilaakseni eläkeikäisen henkilön. Tämän harjoittelun määrä ja laatu, kiinnostus ja panostus musiikkia kohtaan sekä itseymmärrys oppijana olivat huipputasoa. Edistyminen näiden tekijöiden ansiosta oli myös huomattavaa, vaikka aikaisempaa soittokokemusta ei henkilöllä ollutkaan. Eräessä toisessa työssäni toimin eläkeläisten lauluryhmän säestäjänä, ja tuolloin minulle valkeni myös huomattava kysyntä, joka musiikin tekemiselle myöhäisikäisten keskuudessa on. Tuosta ryhmästä monet opiskelivat laulua myös yksityis- sekä ryhmätunneilla ja suhtautuivat todellisella antaumuksella harrastukseensa. Osa soitti myös jotakin soitinta, ja yhä useammalla olisi ollut halua soittamiseen, mikäli mahdollisuuksia siihen olisi tarjoutunut.

Nämä tapahtumat johtivatkin pohtimaan erilaisia teemoja, joita haluan tämän työn yhteydessä käsitellä. Halusin selvittää yhteiskunnallisia, laillisia ja laitokohtaisia reunaehtoja mitä tulee eläkeikäisten opintoihin musiikkioppilaitoksissa. Näkemyksiä oppimisen mahdollisuuksista eri ikäkausina tarkastellaan teoreettista taustaa vasten. Eräänä tärkeimmistä tekijöistä halusin päästää ääneen eläkeikäiset itse, ja tarkastella heidän ajatuksiaan ja mielikuviaan musiikkiopisto-opiskelusta. Näin tässä työssä esiteltävää eläkeikäisille suunnattua pilottihankeä kyettäisiin suunnittelemaan alusta pitäen osallistujien toiveiden mukaisesti sekä vertaamaan, miten heidän toivomansa opinnot mukautuvat musiikin laajan

oppimäärän opintoihin. Projektiin osallistuneiden oppilaiden tunteja peilataan myös muuhun tausta-aineistoon.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö operoi monimenetelmäisesti, sillä pyrin selvittämään vastauksia eri kysymyksiin erilaisia tutkimusmenetelmiä käyttäen. Tällä tavoitellaan mahdollisimman kokonaisvaltaisia ja kattavia tuloksia. Taustoituksessa menetelmänä toimii survey-tutkimus, joka yhdistelee kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteita. Lisäksi taustoitus sisältää historiallisen tutkimuksen elementtejä, kun pyritään selkeyttämään eläkeikäisten oppilaiden asemaa peilaten sitä lakiin, opetussuunnitelmaan sekä kannanottoihin musiikkiopistojen tehtävästä. Toisessa osassa tutkimusote on teoreettista taustaa aiemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta kartoittava. Käyttöönotto-osuudessa taas lähestymistapa on tapaustutkimuksellinen. Tarkoituksena on vakiinnuttaa käytäntö kaikenikäisten oppilaiden mahdollisuuksista opiskella Sastamalan musiikkiopistossa. Toivon hyvien käytäntöjen jakamisen kautta tavoitteen jalkautuvan myös muihin aiheesta kiinnostuneisiin oppilaitoksiin. Lopuksi esitän tuloksiin pohjaten ehdotuksen eläkeikäisille suunnattujen opintojen kokonaisuudesta.

Tämä opinnäytetyö jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä taustoitetaan, millaista tarjontaa eläkeikäisille on tällä hetkellä Pirkanmaan ja Satakunnan alueen taiteen perusopetuksen musiikin laajaa oppimäärää tarjoavissa laitoksissa. Tämä selvitys tapahtuu rehtoreille lähetetyn sähköisen kyselyn muodossa. Selvitän myös yksittäisiä hankkeita ja projekteja tämän alueen ulkopuolelta. Tämän lisäksi käyn läpi opetuksen juridista pohjaa lakien, asetusten sekä opetussuunnitelman perusteiden kautta. Pohdin myös tässä yleisesti musiikkiopistojen historiaa ja tehtävää, sekä sitä, miten musiikkiopistot soveltuvat vastaanottamaan erilaisia oppilaita.

Toisessa osuudessa perehdytään opetuksen teoreettisen taustan tutkimiseen. Otetaan selvää, onko aikuispedagogiikassa jotain erityistä huomioon otettavaa verrattuna lasten ja nuorten opettamiseen. Käyn läpi vanhenemisen mukana tuomiaan muutoksia aisteihin ja motoriikkaan. Perehdyn myös musiikin harrastamisen psyykkisiin ja fyysisiin hyötyihin, mitä tulee eläkeikäisiin. Pyrin myös huomioimaan opetuksen suunnittelussa asianosaisten itsensä toiveet.

Kolmas osa on eläkeikäisille suunnatun projektin käyttöönotto, ja se käsittelee työpaikassani Sastamalan musiikkiopistossa tapahtuvaa toteutusosuutta. Tässä osuudessa löydöksiä edellisistä luvuista jalkautetaan käytäntöön. Musiikkiopistoon on perustettu neljän piano-oppilaan pilottiryhmä, joka toimii puolentoista vuoden ajan kevätlukukauden 2020 alusta kevätlukukauden 2021 loppuun. Oppilaiden omia ajatuksia ja toiveita opintoihin liittyen kerätään haastattelujen muodossa projektin aluksi ja lopuksi. Tässä osiossa raportoin opetuksen suunnittelua musiikkiopistoon, oppilaiden rekrytointia, käytettyjä työskentelyn muotoja sekä teen lopuksi ehdotuksen siitä, millaiselta kokonaisuudelta myöhäisikäisten soittoharrastus musiikkiopistoissa voisi näyttää. Toiveena on toimia suunnannäyttäjänä niille toimijoille, jotka kenties harkitsevat itsekin oppilaspoolinsa laajentamista.

2 TAUSTOITUS

Tässä osiossa esitellään väestö- ja ikärakenteen muutosta tulevaisuudessa. Tämä muutos johtaa osaltaan musiikkiopistojen tarpeeseen löytää uusia oppilasryhmiä. Eläkeikäisille nykyään toteutuvaa opetusta kartoitettiin lähettämällä kyselyitä sekä Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry:lle että Satakunnan ja Pirkanmaan alueella toimiville musiikkioppilaitoksille.

Tässä osiossa tuodaan lisäksi esille opetusta säätelevää laillista pohjaa. Esitellään sekä laki taiteen perusopetuksesta 1998/633 (Opetusministeriö 1998) että asetus taiteen perusopetuksesta 1998/813 (Opetusministeriö 1998). Samassa yhteydessä tarkastellaan myös nykyisen opetussuunnitelman perusteita (Opetushallitus 2017). Näihin tekijöihin kantaa ottaa eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen selvitys Turun konservatorion ennakkotapauksesta (AOA Pölönen 2017), jossa hakija oli ikänsä vuoksi rajattu opintojen ulkopuolelle.

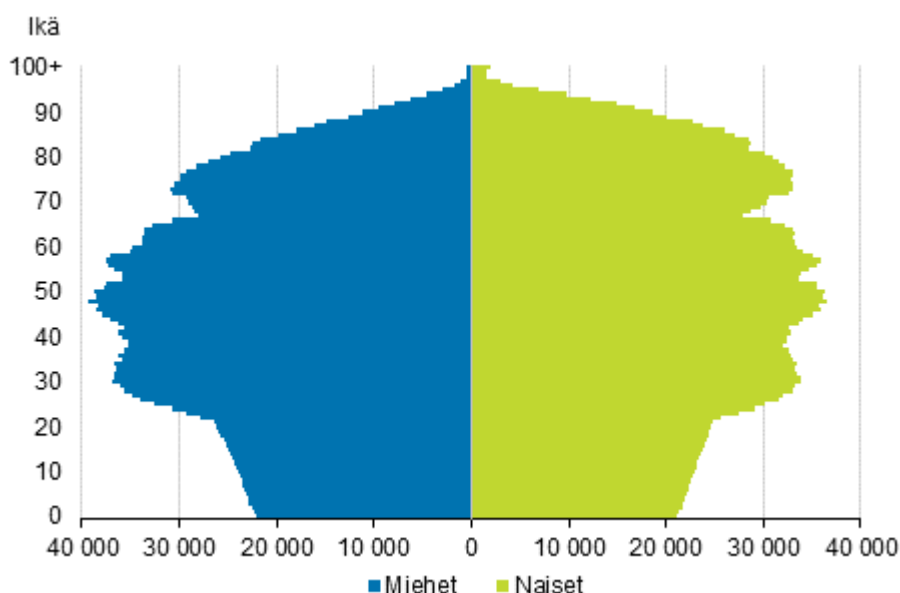
Osiossa sivutaan musiikkiopistojen ja niitä säätelevien lakien historiaa, sekä esitellään laajemmin kannanottoja musiikkiopistojen tehtävästä nyky-yhteiskunnassa. Tässä yhteydessä viitataan myös Satakunnan (Satakuntaliitto 2015) ja Tampereen kaupungin (Tampereen kaupunki 2019) kulttuuristrategioihin, jotka ottavat kantaa taiteen saatavuuden ja saavutettavuuden puolesta alueillaan. Lisäksi esitellään muutamia myöhäisikäisille suunnattuja hankkeita, joista oli saatavilla tietoa valtakunnallisella tasolla.

2.1 Väestön ikärakenteen muutos

Väestön ikärakenne tulee muuttumaan tulevaisuudessa. Kokonaisuudessaan väestömäärä saavuttaa huippunsa 2020-luvulla, kääntyen sen jälkeen laskuun (Parjanne 2004). Tilastokeskuksen kirjoitushetkellä tuoreimman ennusteen mukaan Suomessa ei 15 vuoden kuluttua ole yhtään maakuntaa, jossa syntyvyys on kuolleisuutta suurempi. Ennuste perustuu oletukseen, että syntyvyys pysyy nykyisellä tasolla. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi, että vuonna 2050 väkiluku olisi 100 000 nykyistä pienempi. Samana vuonna alle 15-vuotiaita nuoria olisi koko maassa alle 700 000. Vertailun vuoksi nuorten määrä oli yhtä vähäinen viimeksi

1870-luvun lopulla, jolloin koko maan väkiluku oli alle kaksi miljoonaa. 1970-luvulla alle 15-vuotiaita oli alle miljoona. Tämä lähde tosin ennustaa väkiluvun kääntyvän laskuun vasta vuonna 2035. (Tilastokeskus, Väestöennuste 2018–2070 2018.)

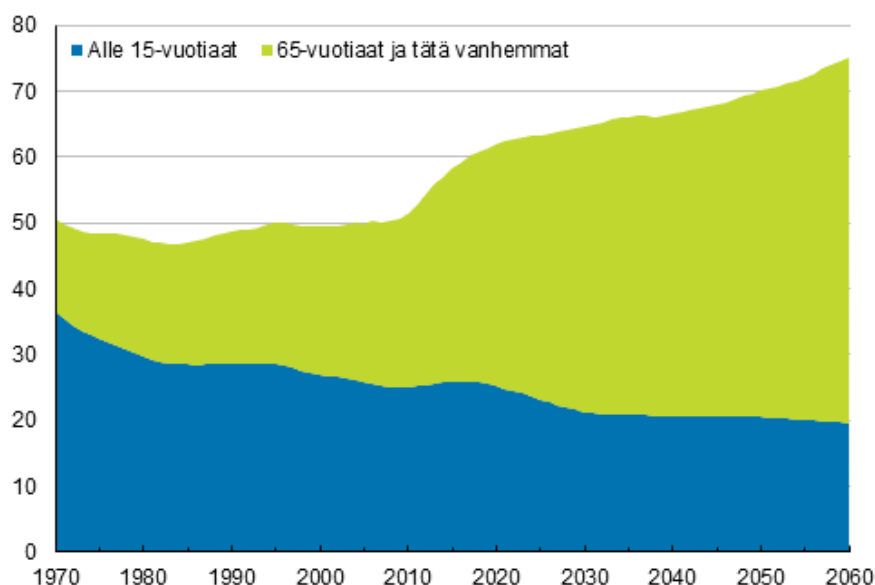
Tilastokeskuksen laskurin mukaan 31.12.2050 0–14-vuotiaiden kokonaismäärä on 655 602, 15–64-vuotiaiden 3 187 641 ja 65– 1 579 053 (kuvio 1). Kirjoitushetkellä määrä on 0–14-vuotiaiden kohdalla 859 383, 15–64-vuotiaiden 3 414 832 ja yli 65-vuotiaiden 1 256 707 (Tilastokeskus, Väestö iän ja sukupuolen mukaan eri vuosien väestöennusteissa, koko maa. 2020).

KUVIO 1. Väestö iän ja sukupuolen mukaan 2040, ennuste 2019 (Väestö- ja oikeustilastot, tilastokeskus 2020)

Väestöllinen huoltosuhde, alle 15-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden suhde 100 työkäistä kohti, oli vuoden 2017 lopussa 60. Ennusteen mukaan vuonna 2050 tämä luku voi olla jo 71, ja nousevan vuonna 2070 jopa 81:n. (Tilastokeskus, väestöennuste 2018–2070.) (kuvio 2) Eri kunnissa luvut voivat olla jopa huomattavasti suurempia. Esimerkiksi jo vuonna 2040 Sastamalassa, jossa tämän opinnäytetyön käytännön osuus toteutetaan, suhde olisi 93,3, ylittäen runsaasti kansallisen keskiarvon. (Tilastokeskus, Väestöllinen huoltosuhde alueittain, 2019–2040 2020.) Sastamalan kokonaisväestömäärä vähenee 2600 hen-

kilöllä 2018–2040, joka vastaa 10.8 % koko väestöstä. Ennusteen mukaan Sastamalassa asuu vuonna 2040 22 000 henkilöä. (Sastamalan väestöennusten vuosille 2018–2040, 17.)

KUVIO 2. Väestöllinen huoltosuhde 1970–2060 (Väestö- ja oikeustilastot, Tilastokeskus 2020)

Ikäväliltä 65–69-vuotiaat elävät jo nyt aiempaa pidempään, sekä varsinkin omien arvioidensa mukaan toimintakykyisempinä ja terveempinä. Samankaltaisen kehityksen arvioidaan jatkuvan myös tulevaisuudessa. Harrastustoiminta tämän ikäisten keskuudessa oli myös lisääntynyt eläkkeellä jäämisen jälkeen. Tutkimuksen mukaan myöhemmän ikäkohortin eläkeikäiset olivat aikaisempia verrokkejaan aktiivisempia ja monipuolisempia harrastajia. Mikäli kehitys jatkuu, arvioi tutkimus kolmannen iän edustajien tulevaisuudessa kasvattavan erilaisten palveluiden ja harrastusmahdollisuuksien kysyntää. (Heikkinen, Kauppinen, Salo & Suutama 2006, 209–214.)

2.2 Kyselyt

Kyselyiden tarkoituksena oli selvittää, millä tavalla eläkeläisille tai aikuisille suunnattu opetus näkyy musiikkioppilaitoksissa Suomessa tällä hetkellä. Tätä varten toimitettiin Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry:lle (myöhemmin SML ry)

tiedustelu, onko se kerännyt valtakunnallisella tasolla tietoa oppilaiden ikäkaumasta. Lisäksi tiedusteltiin, saako liitto tietoa paikallisemmista kehittämishankkeista. Erityisenä kiinnostuksen kohteena olivat tämän opinnäytetyön aiheita sivuvavat olevat projektit. Lisäksi selvitettiin, mitkä olisivat mahdollisia kanavia, joita pitkin jatkoselvityksiä olisi tehokkainta tehdä. (liite 1)

Rajatunman tarkastelun kysely lähetettiin Pirkanmaan ja Satakunnan alueella toimivien musiikin laajaa oppimäärää tarjoavien laitosten rehtoreille. Tarkoituksena oli tarkemmin selvittää, miten mahdollinen opetus näkyy oppilaitostasolla. Varsinaisten lukujen lisäksi haluttiin saada vastauksia myös sille, millä perusteella opetusta eläkeikäisille on harkittu tai millä heidät rajattu sen ulkopuolelle. (liite 2)

Kyselyt olivat osin luonteeltaan survey-tutkimuksia. Mukana on kuitenkin myös kvalitatiivisen tutkimuksen päämääriä, sillä tavoite oli jatkokysymysten avulla selvittää vertailevan tapaustutkimuksen hengessä, onko mahdollista löytää syyseuraussuhteita eläkeikäisten oppilaiden määrästä ja oppilaitosten tilanteista juontuen. Tämän lähestymistavan mahdollisesti suhteellisen pieni otanta. (Luoma 2006.)

Kyselyt suunniteltiin siten, että niihin sekä vastaaminen että aineiston purkaminen tulisi olemaan kohtuullisen helppoa. Tämä näkyi kyselyn tiiviytensä, jonka toivottiin helpottavan kyselyyn vastaamista. Ulkoasu pidettiin selkeänä. Kyselyyn oli mahdollista vastata suoraan sähköpostin välityksellä eikä ulkoisia kaavoja tai sivustoja tarvittu. Luottamusta vastaajissa pyrittiin herättämään saatekirjeellä, jossa selitetään selvityksen motiiveja. Näihin ei lukeudu esimerkiksi laitoksen toiminnan kritisoiminen, vaan ainoastaan oppilaiden määrien sekä oppilaitosten toiminnan perusteiden selvittäminen. Oppilaitosten vastauksia ei myöskään yksilöitäisi, jotta vastaajana toimivaa oppilaitosta ei ole mahdollista vastausten perusteella tunnistaa. Kysymykset olivat kohtuullisen tarkasti rajattuja, mutta lopussa annettiin mahdollisuus myös vapaampaan sanaan, mikäli vastaavat kokivat jonkin asian jääneen huomiotta. (KvantiMOTV 2010.)

Vastausten perusteella olisi mahdollista muodostaa kokonaiskuva tällä hetkellä tarjolla olevista laajan oppimäärän mukaisista opintomahdollisuuksista eläkeikäisille Pirkanmaan ja Satakunnan alueella. Kyselyjen tulosten voidaan katsoa olevan luotettavia korkean vastausprosentin ja kattavan alueellisen otoksen kannalta. Kyselyyn vastanneet henkilöt olivat myös asemassa, jossa heillä oli pääsy vastausten kannalta olennaiseen tietoon. (Vehkalahti 2019, 11.) Haasteita vastausten purkamiseen toivat vastaajien erilaiset tavat lähestyä kyselyä. Jotkut vastaajista olivat vastanneet kattavasti jokaiseen erilliseen kysymykseen toisten antaessa tiivistävämmän vastauksen kysymysjoukosta, josta ei välttämättä selvinnyt spesifiä vastausta kaikkiin eri kysymyksiin. Paikallisesti tuloksia voi silti pitää luotettavina, vaikka valtakunnallisia päätelmiä eläkeikäisten oppilaiden määrästä ei kyselyn perusteella voikaan rajatun otannan vuoksi esittää.

2.2.1 Kysely Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry:lle

SML ry:lle suunnattu kysely (liite 1) osoitettiin sen puheenjohtaja Jouni Auramolle, joka jakoi kyselyn edelleen liiton silloiselle toiminnanjohtaja Timo Klemettiselle. Tämä antoi myös erilliset omat vastauksensa samaan kyselyyn.

Ensimmäisenä tiedusteltiin, tilastoituvatko oppilaat iän mukaan joihinkin tilastoihin, joihin liitolla olisi pääsy. Auramon vastauksen mukaan nykyisin oppilaiden ikää ei tilastoida. Sukupuolijakaumaa sen sijaan kysytään oppilaitoksilta vuosittain ja joka kolmas vuosi toistuvissa SML ry:n jäsenkyselyissä. Auramon mukaan on sinänsä mahdollista lisätä aikuisten opetusta koskeva kohta tuolloin mukana olevien kysymysten joukkoon, esimerkiksi tietyn ikäisten oppilaiden lukumäärän selvittäminen. Klemettinen kertoo vastauksena samaan kysymykseen, että Opetushallituksen 1990-luvun ja 2000-luvun alussa tekemissä selvityksissä ikäryhmät kysyttiin vielä erikseen, mutta tällaista tietoa ei enää nykyisin ole saatavilla. Klemettinen arvioi, että iän tiedustelun poisjääminen voi olla seurausta oikeusasiamiehen tekemästä linjauksesta, jonka mukaan ikä ei voi olla oppilaaksi ottamisen peruste (AOA Pölönen 2017). Tämän vuoksi oppilaiden ikä ei siis ole perustetta erikseen tilastoida myöskään liiton toimesta, sillä oppilaita ei tulisi erotella iän mukaan.

Kyselyssä tiedusteltiin myös, saako liitto automaattisesti tiedon paikallisista kehittämishankkeista, tai onko sillä tietoa opinnäytetyön aihetta sivuavista hankkeista. Auramo kertoo, että automaattisesti tietoa kehittämishankkeista ei SML ry:lle tule. Mikäli Opetushallitus rahoittaa jotakin hanketta, on tietoa siitä saatavissa silloin heidän kauttaan. Klemettisellä oli tässä yhteydessä henkilökohtaista tietoa muutamasta projektista, joita kehotti tarkastelemaan.

Tiedustellessa, miten tehokkaimmin saada lisätietoa mahdollisista eri projekteista, suositteli Auramo suoraa yhteydenottoa muutamiin eri kokoiisiin ja eri puolilla sijaitseviin oppilaitoksiin. Hänen arvionsa mukaan Opetushallitus tuskin kerää täsmällistä tietoa nimenomaan senioriväen osuudesta taiteen perusopetuksessa. Auramo arveli tarjottavan opetuksen olevan joka tapauksessa marginaalista, sillä laki määrittelee opetuksen kuuluvaksi ”pääosin lapsille ja nuorille” (Opetushallitus 2017, 10).

Viimeiseksi kysyttiin, onko tiedossa yksittäisiä henkilöitä tai projekteja, joilta olisi mahdollista saada lisätietoa. Tässä yhteydessä Auramo antoi muutaman nimen ja opetusryhmän yhteystiedot, mutta nämä eivät johtaneet opinnäytetyön kannalta jatkoselvityksiin aiheen rajauksen vuoksi. Työn tarkoitus oli selvittää enemmänkin jo järjestäytyneempää toimintaa, ei niinkään yksittäisten opettajien kiinnostusta eläkeikäisten opettamiseen. Kokoontuva ryhmä oli lisäksi kyselyä toteuttaessa toiminut vain viikon, joten siltä ei ollut vielä saatavissa pidemmältä aikaväliltä olevia tuloksia opintojen sisällöstä tai suosiosta.

2.2.2 Kysely Pirkanmaan ja Satakunnan alueen musiikin laajaa oppimäärää tarjoavien oppilaitosten rehtoreille

Kysely suoraan oppilaitoksille (liite 2) rajattiin Pirkanmaan ja Satakunnan alueella toimiville musiikin laajaa oppimäärää tarjoaville laitoksille. Pois jäivät siis kaikki musiikin yleistä oppimäärää ainoana vaihtoehtonaan tarjoavat oppilaitokset. Kysely toimitettiin 11 eri oppilaitokselle, jotka Pirkanmaalta olivat Tampereen konservatorio, Merikanto-opisto, Pirkanmaan musiikkiopisto, Pirkan-opisto, Sastamalan musiikkiopisto, Valkeakosken musiikkiopisto sekä Ylä-

Satakunnan musiikkiopisto. Satakunnasta mukana olivat Palmgren konservatorio, Huittisten musiikkiopisto, Kankaanpään musiikkiopisto sekä Rauman musiikkiopisto.

Kysely (liite 2) toteutettiin sähköisenä kyselynä, ja osan oppilaitoksista kanssa myös suullisesti puhelimitse, mikäli näitä ei sähköpostitse tavoitettu. Kyselyyn vastasivat joko oppilaitoksen rehtorit tai vararehtorit. Kysely lähetettiin ensimmäisen kerran 21.4.2020, ja vastaajia muistutettiin kyselystä säännöllisesti noin kolmen viikon välein 18.9.2020 asti, jolloin viimeiset vastaukset saatiin. Vastausprosentti oli 100. Mikäli kysymykseen oli jätetty vastaamatta, tai siihen oli sähköisessä kyselyssä kirjattu esimerkiksi '–' -merkki, tulkituin vastauksen kielteiseksi. Useimmat tällaiset vastaukset olivatkin tulleet oppilaitoksilta, joissa tarjontaa eläkeikäisille tai aikuisille ei ollut lainkaan.

Ensimmäisen kysymyksen ”Tilastoidaanko oppilaitoksessanne oppilaita iän mukaan?” vastausten perusteella selvisi, että oppilaita tilastoidaan oppilaitoksissa iän mukaan vaihtelevasti. Esimerkiksi eräässä oppilaitoksessa musiikkiopisto ei itse varsinaisesti tilastoi oppilaitaan iän mukaan, mutta kaupunki palvelun ostajana pyytää tietoja yli ja alle 18-vuotiaista vuosittain. Toisessakin vastauksessa kerrottiin tilastoiminen olevan periaatteessa mahdollista, mutta tietoja on tarvittu lähinnä ulkopuolisiin kyselyihin vastattaessa. Ainoastaan yksi oppilaitoksista ilmoitti, ettei iänmukaista tilastointia tapahdu lainkaan. Kahdeksalla tilastoidaan tai tilastoiminen on mahdollista. Kaksi oppilaitosta ei vastannut tähän kysymykseen.

Kysymykseen ”Onko eläkeikäisiä mukana?” kuusi yhdestätoista vastaajasta ilmoitti heillä olevan kyselyyn vastaamisen hetkellä eläkeikäisiä oppilaita. Kaksi kyllä-vastauksen antaneista ilmoitti, etteivät kyseiset oppilaat opiskele laajan, vaan yleisen oppimäärän mukaan. Periaatteessa laajan oppimäärän mahdollisuus oli kuitenkin olemassa toisessa oppilaitoksessa, joka ilmoitti yleisen oppimäärän eläkeläisopiskelijoista, mutta ei toisessa laitoksessa. Kysymykseen ”Miksi on otettu tai jätetty ottamatta kyseistä ikätasoa opetukseen?” kaksi ei-vastauksen antaneista kertoi, että heillä lasten ja nuorten hakijamäärä täyttää kaikki oppilaispaikat. Tällöin ei ole edes harkittu laajan opetusta aikuisille tai elä-

keikäisille. Eräs vastaajista arvioi myös, ettei eläkeikäisiä olisi lainkaan hakeutunut heille opintoihin. Eläkeikäisiä opettavista oppilaitoksista ainoaksi syyksi opetuksen ulkopuolelle jäämiseen mainittiin instrumenttiopettajan täysi aikataulu.

Eläkeikäisille tarjottu toiminta vaihteli eri vastaajien kesken. Tätä kartoitettiin kysymyksillä ”Jos [eläkeikäisiä on mukana], millaista toimintaa heille on?” sekä ”Onko laajan oppimäärän mukaista [toimintaa]?”. Neljä oppilaitosta tarjosi parhaillaan laajan oppimäärän mukaista opetusta, ja kaksi kertoi heillä aiemmin olleen eläkeikäisiä oppilaita. Neljä kertoi antavansa eläkeikäisille yleisen oppimäärän mukaista opetusta. Laajan oppimäärän mukainen opiskelu piti sisällään kaikki siihen tavanomaisesti kuuluvat elementit, joihin lukeutuvat musiikin hahmotusaineet, yhteissoitto ja yksityistunnit. Toiminta laajan oppimäärän puolella ei missään vastanneissa laitoksissa ollut vakiintunutta, vaan kyse oli yksittäisistä opiskelijoista. Yleisen oppimäärän mukainen opiskelu oli enemmän mukautettu oppilaan toiveisiin, jolloin tällä oli veloitteen sijaan mahdollisuus osallistua muuhunkin tarjottavaan toimintaan, kuten musiikin perusteiden opetukseen.

”Missä instrumenteissa oppilaita on?” kysymyksen kautta selvisi, ettei instrumenttivalintaa eläkeikäisille opiskelijoille ollut rajattu kenenkään kyselyyn vastanneiden mukaan. Tarjolla olivat oppilaitoksessa yleisestikin oppilaitoksissa vallittavissa olevat soittimet. Suosituin oppiaine aikuis- ja eläkeläisopiskelijoilla oli laulu, josta raportoi neljä vastaajista.

”Minkälaisia toimintamuotoja käytetään?” vastausten kautta esille nousi opinäytetyössä esitellyn projektin (luku 4) lisäksi aikuisten omia yhteissoittoryhmiä, mahdollisuutta osallistua yleisenkin oppimäärän puitteissa musiikin hahmotusaineisiin ja orkestereihin, seniorimuskari, laulupaja ja pelimanniyhtye. Ryhmätoiminta vaikutti painottuvan useiden laitosten vastauksissa, erityisesti niiden, joilla ei ollut laajan oppimäärän mukaista toimintaa aikuisille. Erilaista eläkeikäisille suunnattua toimintaa oli ollut satunnaisesti läpi vuosien. Kaksi vastaajista, joilla oli suoremminkin aikuisikäisille suunnattua toimintaa, raportoi toiminnan kestoksi noin viisi vuotta. Kyseessä on siis näiltäkin opistoilta suhteellisen tuore aluevaltaus. Tämän lisäksi eläkeikäisille oli tarjolla aiemmassa kappaleessa raportoitua laajan ja yleisen oppimäärän tavanomaista yksilöopetusta.

Mikään oppilaitoksista ei ollut kerännyt palautetta opinnoista nimenomaisesti suoraan eläkeikäisiltä, lukuun ottamatta opinnäytetyön yhteistyötahoa. Tämä selvisi kysyttäessä ”Oletteko kysyneet palautetta opiskelusta eläkeläisopiskelijoilta?”. Spontaania, kiittävää palautetta opinnoista oli kuitenkin saatu. Yleisesti kiinnitettiin huomiota aikuisoppilaiden vahvaan motivaatioon.

”Onko eläkeikäisiä hakeutunut opintoihin? Oletteko saaneet kiinnostuneilta kyselyitä mahdollisuuksista?” vastauksista selvisi, ettei toimintaa selvästi suurimmassa osassa oppilaitoksia ollut mainostettu erikseen. Eläkeikäisten oma-aloitteinen hakeutuminen opintoihin oli tapahtunut lähinnä satunnaisten kyselyjen kautta. Erääksi selitykseksi tälle arveltiin tulleiden kyselyiden vähäisyyden olevan osoitus laajemmasta eläkeikäisten kiinnostuksen puutteesta opintoja kohtaan. Muidenkin oppilaitosten vastauksissa kiinnitettiin huomiota kyselyiden marginaalisuuteen. Suuri osa tulleista kyselyistä oli kohdistunut ryhmäopintojen mahdollisuuksiin.

Ainoastaan kaksi oppilaitosta raportoi kysyttäessä ”Onko joskus aiemmin harkinnassa ollut toteutumatta jäänyt mahdollisuus eläkeläisille opiskeluun?” tilanteesta, jossa eläkeikäisille olisi harkittu jotakin lopulta toteutumatta jäänyttä projektia. Toisessa vastauksessa kyseessä oli kuitenkin vain yksittäinen ryhmä, muuta toimintaa kyseisessä opistossa oli käynnissä. Toisessa oli aiemmin harkittu avoimen linjan perustamista. Muissa laitoksissa ei toteutumattomia projekteja ollut.

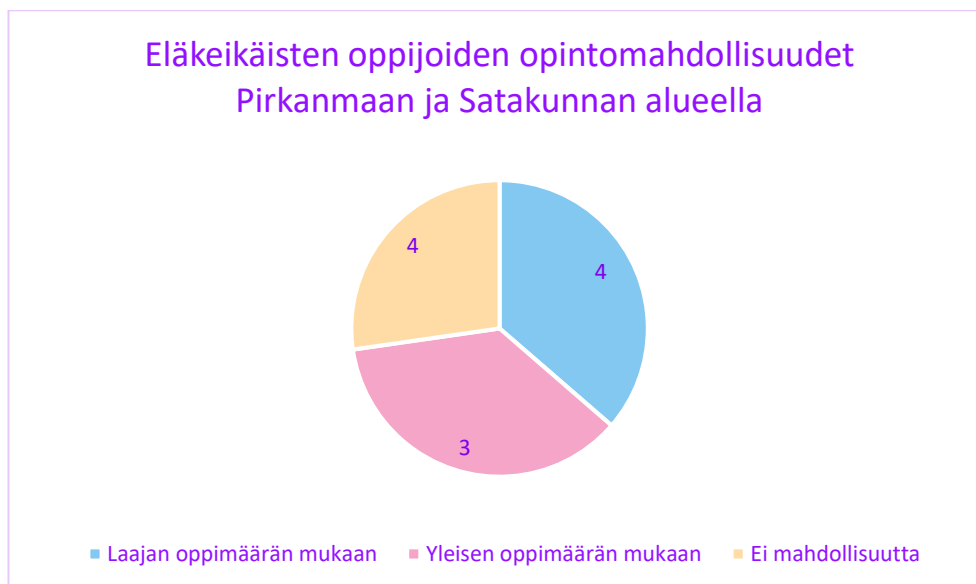
Kysyttäessä, ”Oletteko huomanneet jotakin pedagogisesti erityistä huomioitavaa mitä tulee eläkeikäisten opetukseen?”, mainittiin erityisen tärkeäksi yhteisöllisyys sekä opettajan positiivinen ja kannustava asenne. Motoriikan ja soittoasentojen opettamisen katsottiin olevan erään vastauksen mukaan vähintäänkin yhtä pitkäjänteisyyttä vaativaa kuin nuorilla. Samassa vastauksessa oli havaittu innokkuuden usein kompensoivan muita haasteita. Samoin nähtiin suhtautumisen olevan oppilailta tämän kaltaisiin tekijöihin pitkälti tämän omasta luonteesta riippuvainen. Kuten eräs vastaajista muotoili ”eläkeikäiset ovat kaikenlaisia oppijoita siinä kuin kuka tahansa muukin.” Lapsen katsotaan elävän enemmän hetkessä, ja aikuisten ennakkokäsitykset vaikkapa sen suhteen, miltä soiton tulisi

kuulostaa, ovat jo kehittyneempiä. Näitä havaintoja tukevat myös myöhemmin esiteltävät terveyteen ja ikääntymiseen liittyvät tutkimukset (luku 3).

Lopussa vastaajilla oli vielä mahdollisuus vapaaseen sanaan, jonka yhteydessä nousi esiin muutamia teemoja. Moni sekä parhaillaan eläkeikäisille opetusta tarjoava että tarjoamaton oppilaitos piti aihepiiriä mielenkiintoisena. Eräs ilmoitti tulevaisuudessa olevan määrä suunnata opetusta myös enemmän aikuisväestölle kokonaisuudessaan. Aikuisväestö nähtiin vastauksessa segmenttinä, josta kasvua oppilasmäärään haetaan. Markkinoinnin tarve tällaiselle toiminnalle oli havaittu muutamassa vastauksessa. Harkinnassa oppilaitoksissa on erilaisia projektiluontoisia toteutuksia, kuten aikuisten ja lasten yhteisorkestereja tai -soittotunteja. Hyötyä tällaisissa toteutuksissa haettiin erityisesti tueksi nuorten harrastamiselle, eikä painotus tuntunut olevan niinkään aikuisten omassa opetuksessa. Päämääränä nähtiin perheen sitouttaminen harrastukseen.

Tavoitteellisuutta aikuisten opetuksessa vieroksuttiin muutamassa vastauksessa. Varsinkin vanhemman väestön kohdalla katsottiin, ettei tavoitteellinen opiskelu edes välttämättä kiinnosta heitä. Tässä yhteydessä arvioitiin, että alalla vallitsee käsitys, jonka mukaan musiikkiopisto-opinnot täyttävän nimenomaisesti vain nuorten ja lasten tavoitteellisten harrastusten tarpeen. Muun ikäisille tai erilaisia tavoitteita seuraaville katsottiin esimerkiksi kansanopiston olevan oikea paikka opiskeluun. Muutamassa vastauksessa kysynnän orastavan lisääntymisen arveltiin kuitenkin johtavan tilanteen uudelleenarviointiin tulevaisuudessa. Erään vastaajan mukaan valtakunnallista kiinnostuksen tilannetta seurataan, ja pohdittiin, miten valtiosuusjärjestelmä mahdollistaa muiden kuin lasten ja nuorten opintoja.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Pirkanmaan ja Satakunnan alueella sijaitsevista musiikin laajaa oppimäärää tarjoavista laitoksista neljässä oppilaitoksessa opiskelee tällä hetkellä eläkeläisikäisiä oppilaita laajan oppimäärän mukaisessa toteutuksessa. Kolmessa eläkeläisikäisiä oppilaita on yleisen oppimäärän piirissä. Neljässä ei tarjontaa ollut lainkaan. Näiden vastauksien perusteella ei ole mahdollista päätellä, onko aikuisten osallistuminen opetukseen sinänsä mahdollista. (kuvio 3)

KUVIO 3. Eläkeläisikäisten oppijoiden opintomahdollisuudet Pirkanmaan ja Satakunnan alueella

2.3 Laki taiteen perusopetuksesta, asetus taiteen perusopetuksesta sekä yhdenvertaisuuslaki

Taiteen perusopetuksen musiikin yleistä ja laajaa oppimäärää säätelevät laki taiteen perusopetuksesta ja asetus taiteen perusopetuksesta. Laki sisältää yleiset periaatteet koskien taiteen perusopetusta ja asetus sen tarkemmat säädökset (1998/633, 13 §). Lain 1 § säätelee taiteen perusopetuksen olevan tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta. Opetus antaa valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua oman taiteenalanansa ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Järjestäjinä taiteen perusopetukselle voi toimia kunta, tai lupa voidaan myöntää ministeriön toimesta myös kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle. Opetusta voidaan järjestää niin päätettäessä myös valtion toimesta. Lupa koulutuksen järjestämiseen voidaan myöntää, jos opetus on tarpeellista ja luvan hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset sen järjestämiseen. Koulutuksen järjestäjä voi järjestää koulutuksen yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. (1998/633, 2–4 §.)

Laki määrittelee opetushallituksen olevan vastuussa taiteen perusopetuksen tavoitteista ja sisällöistä. Koulutus voi sisältää erilaajuisia oppimääriä. (1998/633, 5 §) Opetushallitus tekee tämän määrittelemiensä opetussuunnitelman perusteiden kautta (Opetushallitus 2017). Asetus taiteen perusopetuksesta asettaa, että laissa määritellyt erilaajuiset oppimäärät ovat yleinen ja laaja oppimäärä (1998/813, 1 §–2 §).

Oppilaaksi ottamisesta päättää koulutuksen järjestäjä. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Poikkeuksena tälle on tilanne, jossa muu koulutuksen järjestäjä kuin valtion oppilaitos on tehnyt sopimuksen oppilaiden ottamisesta yhden tai useamman kunnan kanssa. Tällöin voidaan antaa etusija oppilaaksiotossa koulutuksen omasta kunnasta tuleville, tieto- ja taitotason täyttävälle hakijoille. Kiintiö tällaisille hakijoille on enintään puolet kokonaismäärästä. (1998/633, 6 §.)

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää. Se säätelee julkista ja yksityistä toimintaa. Laissa koulutuksen järjestäjäksi määritetään taho, joka järjestää lakiin perustuvaa opetusta tai koulutusta. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus edistää yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä siihen vaadittaviin toimenpiteisiin. (1325/2014, 1–6 §.)

Ketään ei saa syrjiä mihinkään henkilöön liittyvän syyn perusteella, riippumatta siitä perustuuko se tosiseikkaan tai oletukseen. Tällaisia syitä ovat muun muassa ikä, kansalaisuus, kieli, ja mielipide. Tällainen syrjintä on välitöntä. Positiivista erityiskohtelua saa antaa tilanteessa, joka pyrkii ehkäisemään tai poistamaan syrjinnästä johtuvia haittoja tai lisäämään yhdenvertaisuutta. Erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä on muuten hyväksyttävä tavoite. Säännöstä erilaisesta kohtelusta ei kuitenkaan sovelleta koulutuksen saamisessa. Välillistä syrjintää on, jos henkilö kohdellaan vertailukelpoisessa tilanteessa epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu. Syrjintä on välillistä myös, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö saattaa jonkun epäedulliseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, ellei tällaisella säännöllä ole hyväksyttävää tavoitetta. Tällaisten keinojen tulee olla asianmukaisia ja tarpeellisia. (1325/2014, 8–13 §.)

2.4 Opetussuunnitelma

Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet määrää, että taiteen perusopetus on ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua tavoitteellista ja tasolta toiselle etenevää eri taiteenalojen opetusta. Taiteen perusopetuksen tehtävänä on tarjota oppilaille mahdollisuuksia opiskella taidetta pitkäjänteisesti, päämäärätietoisesti ja omien kiinnostuksen kohteiden suuntaisesti. Opetuksella edistetään taidesuhteen kehittymistä ja elinikäistä taiteen harrastamista. (Opetushallitus 2017.)

Arvoperusta opetussuunnitelmassa pohjaa ihmisoikeuksien, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kulttuurien moninaisuuden kunnioitukselle. Oppimiskäsityksen mukaan oppilas on aktiivinen toimija, joka oppii asettamaan tavoitteita ja toimimaan yksin ja yhdessä ne saavuttaakseen, sekä vahvistaakseen kulttuurillista osallisuuttaan ja hyvinvointiaan. (Opetushallitus 2017.)

Opetushallitus (jatkossa OPH) toteaa raportissaan Taiteen perusopetus 2020 (2020) taiteen perusopetusta olevan mahdollista järjestää myös aikuisille joko yleisen tai laajan oppimäärän opetussuunnitelman periaatteiden mukaisesti. OPH:n järjestämän kyselyn mukaan yleisintä taiteen perusopetuksen tarjonta onkin tällä hetkellä musiikissa, jossa mukana on noin 10 000 aikuista. Näistä suurin osa opiskelee laajan oppimäärän mukaisesti. Aikuisella kyselyssä tarkoitettiin henkilöä, joka on aloittanut opintonsa 18 ikävuoden jälkeen. (Luoma 2020.)

Oppimäärän yksilöllistämistä mainitaan, että sen toteuttaminen on mahdollista tavoitteiden, sisältöjen, opiskeluajan, opetuksen toteuttamistavan, tarvittavien tukitoimien ja arviointimenetelmien yksilöllistämisenä, niin että oppilas voi kehittää taitojaan omista lähtökohdistaan käsin. (Opetushallitus 2017) Suomen musiikkioppilaitosten liitto määrittelee: ”Opettajien opetusmenetelmät saattavat jonkin verran poiketa toisistaan, mutta päämäärä on sama: luoda oppilaalle sellainen musiikkisuhte, että se vastaa hänen edellytyksiään ja toiveitaan” (SML ry 2020).

2.5 Turun konservatorion ennakkotapaus

Päätöksessään Yhdenvertaisuus taiteen perusopetuksen järjestämisessä apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen yhdessä esittelijäneuvos Mikko Sarjan kanssa otti kantaa tapaukseen Turussa sattuneeseen tapaukseen. Kantelija katsoi Turun kaupungin ilman asianmukaista perustetta asettaneen kuntalaiset eriarvoiseen asemaan iän perusteella rajatessaan taiteen perusopetukseen hakeutumisen yläikärajaksi 24-vuotta. (AOA Pölönen 2018.) Tapaus nostetaan tässä yhteydessä esille, sillä se antaa vankan oikeudellisin pohjan taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän tarjoamiseksi kaiken ikäisille.

Turun kaupunki toimitti apulaisoikeusasiamiehelle selvityksen, jonka mukaan se ei ole tehnyt sellaista päätöstä, joka rajaisi kuntaosuuden saamisen vain niihin kuntalaisiin, jotka aloittavat musiikin opiskelun ennen kuin täyttävät 24 vuotta. Kaupunki toteaa myös, ettei se päättä yhdistysten ylläpitämien oppilaitosten oppilaaksi ottamisesta. Turun kaupungin kaupunginhallitus on allekirjoittanut sopimukset taiteen perusopetuksen järjestämisestä Turun konservatorion kannatusyhdistys ry:n ja Turun seudun musiikkiopiston kannatusyhdistyksen kanssa. Näihin sopimuksiin ei sisälly minkäänlaista mainintaa siitä, että kuntaosuudet olisi rajattu alle 24-vuotiaille. Konservatorion kanssa tehdyssä sopimuksessa todetaan pääkohderyhminä olevan alueen lapset ja nuoret. (AOA Pölönen 2018, 1–2.)

Apulaisoikeusasiamiehen mukaan kantelija ei ole tiedustellut asiaa Turun kaupungilta, vaan perustanut käsityksensä Turun konservatoriolta ja Turun seudun musiikkiopistolta (jatkossa TSMO) saatuihin tietoihin. Niiden mukaan toimintaa tukevien kuntien päätökset perustuvat taiteen perusopetusta säätelevään lakiin, jossa taiteen perusopetuksen on määritelty kuuluvan ensisijaisesti lapsille ja nuorille. Tässä laissa tai sen esitöissä ei kuitenkaan ole tarkemmin määritelty, minkä ikäinen henkilö on nuori. Ikärajat ovat perustuneet oppilaitosten omiin opetussuunnitelmiin sekä perustuslain, nuorisolain ja taiteen perusopetusta koskevan lain tulkintoihin. (AOA Pölönen 2018, 2.)

Kantelu siis koski konservatorion ja TSMO:n toimintaa. Apulaisoikeusasiamies katsookin kannanotossaan, ettei kantelu johda toimenpiteisiin Turun kaupungin

osalta. Turun kaupunki kannattaa omassa selvityksessään esitystä, jolla oikeusasiamies selvittäisi miten lakiin kirjattua ilmaisua lasten ja nuorten ensisijaisuudesta tulisi tulkita. (AOA Pölönen 2018, 2–3.)

2.5.1 Laitosten selvitykset

Turun konservatorio ja sen kannatusyhdistys toimittivat oikeusasiamiehelle olennaisilta osin saman sisältöiset selvitykset toiminnastaan. Selvityksissä käy myös ilmi, että Turun kaupungin kanssa solmituissa sopimuksissa ei ole tarkkaa määritelmää siitä, miten lasten ja nuorten ikä määritellään. Sopimuksissa mainitaan pääkohderyhminä lapset ja nuoret, mikä Turun konservatorion käsityksen mukaan vastaa lain määritelmää lasten ja nuorten ensisijaisuudesta. Turun konservatoriolla on lisäksi sopimuksia useiden eri kuntien kanssa taiteen perusopetuksen järjestämiseksi niissä, ja osa kunnista rajaa omissa reunaehdoissaan minkä ikäisille kuntalaisille ne ostavat taiteen perusopetusta. (AOA Pölönen 2018, 3).

Turun konservatorio päättää oppilaaksi ottamisesta taiteen perusopetuksesta annetun lain 6 §:n nojalla, jonka mukaan hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Konservatorio on myös laatinut opetussuunnitelman perustuen Opetushallituksen määräykseen (dnro 41/011/2002) opetussuunnitelman perusteista. Mainitussa opetussuunnitelmassa määritellään, että taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opinnot tulee pyrkiä suorittamaan 22 ikävuoteen mennessä. Laulussa vastaava ikäraja on 24. Anomuksella on mahdollista saada enintään kaksi vuotta lisää aikaa, jonka jälkeen oppilaan on mahdollista opiskella 4 vuoden ajan aikuisosastolla. Tällöin taiteen perusopinnot voi suorittaa 29-vuotiaaksi asti. (AOA Pölönen 2018, 3–4.)

Nuorisolain 3 § määrittelee nuoren alle 29-vuotiaaksi. Konservatorio ei täten ottanut oppilaakseen 24 vuotta vanhempia instrumenttiopetukseen tai vastaavasti 26-vuotiaita lauluun. Perusteena tälle on, että nämä eivät ehtisi suorittaa taiteen perusopetuksen oppimäärää ennen nuorisolain määrittelemää 29 ikävuoden täyttymistä. Konservatorion avoimella osastolla on mahdollista opiskella minkä ikäisenä tahansa, mutta tämän täytyisi toteutua ilman julkisin varoin tapahtuvia

subventioita. Oppilaan normaalisti maksama 20 % osuus kustannuksista siis tulisi sisältämään lisäksi 50 % valtionosuuden ja kotikunnan 30 % osuuden. (AOA Pölönen 2018, 4.)

Konservatorio on määritellyt linjauksensa kohtelevan oppilaaksi hakeutuvia yhdenmukaisesti, mutta se joutuu tosiasiasa silti joustamaan ikämääritelmistään. Syynä tähän ovat mainitut kuntien vaihtelevat vaatimukset, jotka on kirjattu kuntien ja konservatorion välisiin tilaaja–tuottaja-sopimuksiin. Konservatorio tosin katsoo, että taiteen perusopetuksen saatavuutta olisi mahdollista parantaa merkittävästi, mikäli kaikki ikään liittyvät määrittelyt ja rajoitukset poistettaisiin. Näin on toimittu esimerkiksi ammatillisen koulutuksen reformissa. Valtionosuusrahoitus ei itsessään sisällä minkäänlaisia ikärajoituksia, joten mahdolliset ikärajoitteet tulevat joko kunnilta tai oppilaitoksilta itseltään. (AOA Pölönen 2018, 4.)

TSMO ilmoittaa selvityksessään noudattavansa opetussuunnitelmassa määritellyä ikärajaa, 22 vuotta instrumenteissa ja laulussa 24. TSOM:n selvityksessä ei käy ilmi, että nämä ikärajat perustuisivat kuntien kanssa tehtyihin sopimuksiin. Jotkin TSMO:n sopimuskunnat tosin ovat asettaneet ikärajan esimerkiksi 18 vuoteen. Näistä kunnista opintoihin hakeutuville ilmoitetaan yleisestä käytännöstä poikkeava yläikäraja. TSMO:ssa on myös mahdollista opiskella iästä tai kunnasta riippumatta maksamalla itse kunnan maksuosuuden. (AOA Pölönen 2018, 6.)

2.5.2 Kannanotto ja toimenpiteet

Edellisiin lakien kohtiin vedoten oikeusasiamies esittelee kannanottonsa, jonka mukaan:

Taiteen perusopetuksesta annetusta laista ei ilmene nimenomaisia perusteita, joiden nojalla taiteen perusopetuksen järjestäjä tai oppilaaksi ottamisesta päättävä oppilaitos voisi opetuksen tarjoamisessa tai opiskelijavalinnassa kohdella henkilöitä jonkin yhdenvertaisuuslain ja perustuslain syrjäntäkielloissa tarkoitettua perusteen, kuten iän, perusteella eri tavalla. (AOA Pölönen 2018, 11.)

Taiteen perusopetuksen harkinnanvarainen järjestäminen ei vapauta kuntaa syrjinnän kiellosta. Taiteen perusopetuksen annetun lain 6 §:n 1. momentti kertoo suoraan, että hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. (AOA Pölönen 2018, 11–12.)

Oikeusasiamiehen mukaan nuorisolain ikärajaa koskeva sääntely kuuluu vain sen soveltamisalaan. Näin ollen siitä ei voi johtaa päätelmiä siitä, minkä ikäisille henkilöille taiteen perusopetus on tarkoitettu. Hän katsoo myös, ettei tarkemmalle ikärajan määrittelylle edes ole tarvetta, sillä yhdenvertaisuuslain syrjintäkielto estää ikärajojen asettamisen koska niistä ei erikseen ole taiteen perusopetusta koskevassa laissa säädetty. Laissa todetaankin opetuksen kuuluvan ensisijaisesti lapsille ja nuorille, muttei ainoastaan lapsille ja nuorille. Oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjät eivät näin ollen voi omiin laintulkintoihinsa nojaten asettaa yläikärajoja oppilaaksiotolle. Mikäli tällainen ikäraja haluttaisiin, tulisi siitä säätä lailla. Tällöinkin sillä tulisi olla hyväksyttävät perusteet ja sen tulisi olla tarkoituksenmukainen. Oikeusasiamies katsoo, että kantelija tuli syrjityksi ikänsä perusteella. Vastuussa tilanteesta on oppilaitos, Turun kaupungin osalta kantelu ei johda toimenpiteisiin. (AOA Pölönen 2018, 12.)

Oikeusasiamies katsoo ymmärrettäväksi, että tulkinnaltaan epäselvässä tilanteessa oppilaitokset ovat pyrkineet kohtelemaan yhdenmukaisesti ja ennakoitavasti samaan ikäryhmään kuuluvia, mutta tosiasiallisesti käytänteet ovat asettaneet hakijat eri asemaan heidän ikänsä perusteella. Lisäksi oikeusasiamies on saanut vaikutelman, jonka mukaan käytännössä ikäsyrjintään johtavat käytännöt olisivat yleisimpiäkin oppilaitosten keskuudessa. Tarvittavaa tietoa asiasta ei kuitenkaan ole. (AOA Pölönen 2018, 13.)

Oikeusasiamies katsoo, että julkisen vallan tulee turvata perusoikeuksien sekä ihmisoikeuksien toteutuminen, ja että yksilön velvollisuuksista ja oikeuksista on säädettävä lailla. Lakeja valmistelevien tahojen velvoitteisiin kuuluu, että lait ovat niin selkeitä, ettei niiden soveltaminen johda perusoikeuksia vaarantaviin tulkintoihin. Oikeus yhdenvertaiseen kohteluun on perustuslailla turvattu perusoikeus. Oikeusasiamies on toimittanut opetus- ja kulttuuriministeriön harkittavaksi pohdinnan, onko lainmuutokselle tai muille toimenpiteille tarvetta. Tämä

koskee pohdintaa siitä, onko sellaisten ikärajojen säätämiseen ylipäättään tarvetta, jotka eivät ole tulkinnaltaan selkeitä, sekä toisaalta onko olemassa tekijöitä, jotka puoltaisivat taiteen perusopetuksen järjestämistä tietyille ennalta määrätyle ikäryhmälle. Samoin oikeusasiamies vie ministeriön arvioitavaksi rahoitukseen kohdistuvat, mahdollisesti yhdenvertaisuuden toteutumiseen vaikuttavat pohdinnat. (AOA Pölönen 2018, 13–14.)

2.6 Musiikkiopistojen historiasta ja kannanottoja niiden tehtävästä

Vuonna 1969 säädettiin musiikkiopistolaki, jolloin musiikinopetus tuli valtionavustuslainsäädännön piiriin. Ennen tätä musiikkioppilaitoksia oli toki ollut, esimerkiksi Helsingin musiikkiopisto aloitti opetuksen 15.9.1882 senaatilta saamansa avustuksen turvin. Vasta vuonna 1969 toimintaa alettiin säädellä erityisellä lailla. Tämä vaikutti esimerkiksi kelpoisuusvaatimukseen. Tuolloin musiikkikoulutus myös vakiintui kolmiportaiseksi järjestykseksi musiikkikoulu, musiikkiopisto ja konservatorio. Tuolloin musiikkiopiston voidaankin katsoa toimineen erityisesti johdatteekseen opiskelijansa tästä portaikosta seuraavalle askelmalle ammattiopintoihin. (Kuha 2017, 320, 581.)

Vuonna 1992 säädettiin taiteen perusopetuslaki, joka entisestään määritteli musiikkiopistojen toimintaa ja niiden opetusten järjestämistä. Tämä laki muuttui 1998 nykyisinkin voimassa olevaksi laiksi taiteen perusopetuksesta. (SML ry 1956–2016 2016.) Jo vuonna 1994 hallitus otti kantaa eduskunnalle antamassaan esityksessä musiikkiopistojen hallinnon ja opetuksen sisällön monipuolistamiseksi, jotta tuloksellisuuden kehittäminen, opetuksen monipuolisuus sekä oppilaitosten toimiminen alueensa kulttuurisina kehittäjinä vahvistuisi. Vaikka järjestelmää kehitetään kansainvälisessäkin vertailussa poikkeuksellisen hyväksi, katsotaan ettei se enää vastaa tapahtunutta kehitystä ja siihen liittyviä tarpeita. (HE 258/1994 1994.) Vuoden 1998 lakimuutos vastasi näihin tarpeisiin. Myös opetussuunnitelmaa on uudistettu näiden havaintojen jälkeen, viimeksi vuonna 2017 (Opetushallitus 2017), joka mahdollistaa entistä laajemman opintojen yksilöllistämisen ja monipuolistamisen.

Sitran julkaisussa Aukkoja sivistyskäsityksessä (2019) pohditaan, millä tavoin käsitystämme sivistyksen tehtävästä tulisi päivittää, jotta se pystyisi vastaamaan tulevaisuuden ongelmiin ja luomaan kestävästä yhteiskuntaa ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Sivistystyön pitkää historiaa Suomessa ei haluta ohittaa tai määritellä käsitettä kokonaan uudelleen, mutta sen keskeisiä käsityksiä on päivitettävä. Kirjoituksen mukaan sivistyksen laaja määritelmä on, että se on inhimillisen kehityksen, hyvinvoinnin ja sopeutumiskyvyn perusta muuttuvassa maailmassa. Suomessa sivistyksen kehitykselle nähdään kolme vaihetta, joista ensimmäinen alkoi 1850-luvulta, ja jonka tavoitteena oli ensisijaisesti kansakunnan identiteetin herättäminen ja luominen. Toisessa vaiheessa 1900-luvulta alkaen laaja tehtävä määrittyi enemmän tarpeeksi tulle kohti länsimaita, sekä toteuttaa ihmisten yksilöllistymistä aiemmin kollektivismin sijaan. Kolmannessa, 2019 alkavan ajanjakson tavoitteeksi toivotaan ihmisten identifioituvan edelleen globaalimpaan identiteettiin, jossa yhteiskuntia tarkastellaan enemmän systemisistä näkökulmasta. (Lahti 2019.)

Tutkijatohtori Tuulikki Laes kirjoittaa Sitralle julkaisussaan Elinikäisellä oppimisella kohti kestävästä ikääntymisestä (2017) tavoista, joilla taidekasvatus voisi olla mukana tukemassa näiden laajempien tavoitteiden toteutumista. Laes katsoo, että tarve oppia uutta on elämänmittainen prosessi, johon taiteiden opiskelu tarjoaa mahdollisuuksia. Puhe vanhuudesta on usein luonteeltaan toiseuttavaa. Vanhemmat ikäluokat nähdään ikään kuin ulkopuolisina, joilla ei ole enää tarvetta kehittää itseään tai osallistua aktiivisesti vaikkapa juuri taidekasvatukseen. Tällainen suhtautuminen saattaa johtaa erityisesti eläkesiirtymässä olevalle ikäryhmälle merkityksettömyyden tunteiden syntyymiseen, ja jopa syrjäytymiseen ja eristäytymiseen. Ikääntyneille suunnattu taideopetus on usein luonteeltaan terveyden lisäämisen väline, eikä sinällään luovaa toimintaa. Inhimillinen tarve uuden oppimiselle ei suinkaan katoa, vaan suorastaan lisääntyy iän myötä, ja taiteen perusopetusjärjestelmä voisi olla mukana tuottamassa laajempia palveluja myös ikääntyneemmille. Näissä merkityksellisyyden tunne, ihmisenä kasvaminen ja uusien identiteettien omaksuminen ovat pääasiallisia tavoitteita. (Laes 2017.)

Suomen musiikkikasvatusseura FiSME:lle julkaisemassaan Musiikkiopistojen kestävä tulevaisuus -kirjoituksessa (2019) Laes ottaa myös kantaa musiikkiopistojen tehtävien laajentamiseksi. Musiikkioppilaitokset ovat saavuttaneet erityisen aseman verrattuna muihin taiteenlajeihin. Jo niiden perusajatukseen kytkeytyy tahto pohjoismaisen demokraattisen hyvinvointiyhteiskunnan eetoksen toteuttamisesta musiikkikasvatuksen keinoin, tarjoten mahdollisuuden saada laadukasta soitonopetusta sosioekonomisesta asemasta tai asuinpaikkakunnasta huolimatta. Musiikkiopistot ovat perustamisestaan asti toimineet osin julkisten varojen turvin sekä julkisen säätelyn piirissä, ja ovat siksi omissakin määritelmässään ottaneet tasa-arvon toteutumisen osaksi laadun määritelmää. On siis syytä tarkastella, kenet ja miksi tällainen järjestelmä rajaa pois mahdollisista osallistujista. (Laes 2019.)

Laes määrittelee uudessa taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa mainitun kestävä tulevaisuuden tavoitteen tässä yhteydessä tarkoittavan uudenlaista yhteiskunnallista refleksiivisyyttä, jossa musiikkisuhteen ja musiikillisen toimijuuden käsitteet tulevat osaksi laajempaa rakenteisiin ja moraaliseen vastuunkantoon liittyviä kysymyksiä. On mahdollista olla aktiivinen toimija yhteiskunnallisesti vaarantamatta pedagogista tehtävää musiikkisuhteen luojana. Hyvä järjestelmä kestää kriittistä sisäistä tarkastelua. Jokaiselle tulisi olla mahdollista musiikkiopistojärjestelmän sisällä kehittää itseään omien kyvykkyyksiensä mukaisesti. Tällöin tarkastelussa ei ole ainoastaan lahjakkuusnäkökulma. Mahdollista ammattia tavoitteleva opiskelun muoto voi elää rauhassa yleisemmän yhteiskunnallisen sivistystehtävän toteuttamisen rinnalla. Tällöin mahdollisuuksien tasa-arvolla on mahdollisuus toteutua. (Laes, Westerlund, Väkevä & Juntunen 2018.)

Satakuntaliitto asettaa kulttuuristrategia 2020 keskeiseksi tavoitteeksi taiteen ja kulttuurin sekä perusoikeuksien saatavuuden, että saavutettavuuden edistämisen. Kulttuuri nähdään hyvinvoinnin ja elinvoiman lähteenä, sekä yksilön että maakunnan elinvoimaisuuden kannalta. Liiton toimenpide-ehdotusten mukaan kulttuuripalveluiden saatavuus lähi- ja verkkopalveluina tulee turvata, ja tarvittaessa toteuttaa sektorirajat ylittävällä yhteistyöverkostolla. Palveluiden nähdään lisäävän asukkaiden osallisuutta ja hyvinvointia, sekä tuovan mahdollisia etuja esimerkiksi myös kulttuurimatkailun muodossa. (Satakuntaliitto 2015.)

Tampereen kaupungin kulttuuristrategia taas määrittää tärkeimmäksi kulttuurisesti kestävästä kaupungista yhdenvertaisen kulttuurin saatavuuden. Selvityksen mukaan kulttuuri tuo elämään hyvinvointia, voimaannuttaa ja auttaa rakentamaan identiteettiä elämän eri vaiheissa. Kulttuurin tulee olla kaikin tavoin yhdenvertaista, ja kaikilla tulee olla mahdollisuus kulttuuritoimintaan ja kulttuurin luomiseen. Tämä näkyy muun muassa saavutettavasti hinnoitelluissa kulttuuri- ja taideharrastuksissa. Kaupunki myös kasvaa vauhdilla, ja väestörakenne muuttuu ja monipuolistuu samaan aikaan. Ensimmäiseksi tavoitteeksi selvityksessä asetetaan väestön ikärakenteen muutokseen vastaaminen. Tällöin jokaisella tamperelaisella on mahdollisuus kulttuuritoimintaan, ja Pirkanmaa kokonaisuudessaan on kulttuurihyvinvoinnin eurooppalainen edelläkävijä. Keskeiset toimet strategian saavuttamiseksi ovat avoimen kulttuuritarjonnan saavutettavuus, yksilöllisesti räätälöidyt kulttuuripalvelut, moninaisuuden voimavaraksi nostaminen sekä kulttuurin hyvinvointivaikutusten hyödyntäminen sosiaali- ja terveystaloudissa. (Tampereen kaupunki 2020.)

2.7 Eläkeikäisille suunnattujen hankkeiden esittely

ArtsEqual-hanke tutkii, miten taide julkisena palveluna voi lisätä yhteiskunnallista tasa-arvoa ja hyvinvointia 2020-luvun Suomessa. Hankkeen rahoittajana toimii Suomen Akatemian Strategisen tutkimisen neuvosto. (Taideyliopisto 2020.) Julkaisussaan Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohdalla (2006) hanke katsoo, että opetuksen saavutettavuus ja esteettömyys on huomioitava kaikessa päätöksenteossa, strategisessa työssä ja opetuksen kehittämisessä. Osallistumiseen on turvattava mahdollisuudet kaikille ikään, asuinpaikkaan, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, kieleen, vammaisuuteen, etnisyyteen, uskonnolliseen tai kulttuuriseen taustaan tai varallisuuteen katsomatta. (Koivunen & Marsio 2006). Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa koulutuksen järjestäjän edistämään tämän toteutumista. (30.12.2014/1325, 5 §). Myös YK:n ihmisoikeuksien julistus antaa jokaiselle oikeuden osallistua vapaasti yhteiskunnan sivistyselämään, sekä taiteiden ja tieteiden tuloksista nauttimiseen (Yhdistyneet kansakunnat 1948, 27. artikla). Suomen perustuslaki takaa oikeuden jokaiselle omaan kieleen ja kulttuuriin (731/1999, 6 §).

Eri oppilaitokset tarjoavat räätälöidympiä opintokokonaisuuksia aikuisia silmällä pitäen. Usein nämä tapahtuvat avoimen linjan opetuksen kautta, joka ei ole valtionosuustuntimäärän piirissä tapahtuvaa opiskelua, vaan opiskelija itse kustantaa opetuksesta aiheutuvat kulut. Esimerkkinä Keravan musiikkiopisto tarjoaa aikuisille suunnattua avointa opintolinjaa otsikolla Aikuisten opetus – musiikki toisena tekemisenä. Toteutus on mahdollista tehdä eripituisina opetusjaksoina asiakkaan toiveiden mukaisesti. Linja järjestää lukukausittain oman konsertin aikuisopiskelijoilla, mikäli nämä haluavat kehittää taitojaan myös esiintyvänä muusikkona. (Keravan musiikkiopisto 2020.)

Myös erilaisia vähemmän formaalisten laitosten varassa toimivia projekteja on ollut. Täällaisesta esimerkkinä toimii ikäihmisten muodostama Salasoittajat-ryhmä. Ryhmä syntyi, kun paikallisen seurakunnan ylläpitämä kuorotoiminta loppui, ja osallistujat halusivat itselleen musiikillista toimintaa. Osallistujat olivat iältään 63–83-vuotiaita. Ryhmä ei kuulu mihinkään järjestöön, vaan on itseorganisoitunut siten, että pianonsoiton opettaja antaa jäsenille yksityistunteja muutaman kerran vuodessa. Lisäksi kahdesti vuodessa kaikki jäsenet kokoontuvat soittamaan toisilleen. (Siirola 2007.)

Raportin mukaan kaikki ryhmässä olevat myös oppivat soittamaan pianoa. Tutkimuksessaan Siirola kiinnittää huomiota osallistujien raportoimaan elinvoiman lisääntymiseen ja suureen kysynnän ja tarjonnan epäsuhtaan. Soitonopetuksen tarjonta on tutkimuksen mukaan satunnaista. Ryhmään osallistujat kertoivat mielekkäimmiksi elementeiksi ryhmässä rauhallisen tahdin, kannustavan opettajan ja hyvän vuorovaikutuksen tämän kanssa. Ryhmän sekä perheen ja ystävien tuen katsottiin myös olevan tärkeää motivaation säilymisen kannalta. Hyvä soittoväline katsottiin olennaiseksi, sillä se mahdollistaa oman aikataulun mukaisen harjoittelemisen. (Siirola 2007.)

Taiteen perusopetuksen musiikin laajaa oppimäärää tarjoava Resonaari-musiikkikoulu mahdollistaa osallistumiseen tavoitteelliseen ja tasolta toiselle etenevään opetukseen syrjäytymisvaarassa oleville sekä erilaisten oppijoiden ryhmille (Resonaarin opetussuunnitelma 2018). Suurin kohderyhmä ovat kehitysvammaiset. Muita kohderyhmiä ovat tarkkaavaisuus- tai oppimishäiriöistä kärsi-

vät sekä uusimpana seniorit. (Resonaarin kotisivu 2020.) Resonaarin eräs projekti oli kuuden eläkkeellä olevan noin 70-vuotiaan naisen muodostama Riskiryhmä-yhtye, joka perustettiin vuonna 2007 ja jatkaa toimintaansa edelleen. Kellään osallistujista ei ollut aikaisempaa soittokokemusta yhtyeessä toimimisesta. (Laes 2013.)

Yhtye kokoontui harjoittelemaan kerran viikossa kahden opettajan johdolla, ja sen ohjelmisto koostuu lähinnä 1960- ja 1970-lukujen rock-kappaleista. Jäsenet hankkivat soittimet kotiin itsenäistä harjoittelua varten, ja he alkoivat harjoittaa toimintaa myös ohjatun ajan ulkopuolella. Myös muu sosiaalinen toiminta ryhmän sisällä lisääntyi. Esimerkiksi yhteinen lounas yhtyeharjoitusten jälkeen muodostui tavaksi, ja jäsenet kävivät keskenään erilaisissa kulttuuritapahtumissa. Kaksi yhtyeen jäsentä jopa muutti yhteen bänditilalla varustettuun omakotitaloon noin vuosi yhtyeen perustamisen jälkeen. Riskiryhmä harjoitteli kerran viikossa sekä esiintyi säännöllisesti vielä Laeksen tutkimusraportin kirjoittamisen aikaan, viisi vuotta yhtyeen perustamisen jälkeen. (Laes 2013.)

Osallistujat kokivat musiikillisen toiminnan vahvistumista ja saavutuksia oppimisessa. Ryhmän kokemattomuus ja epävarmuus näkyi varsinkin toiminnan alkuvaiheessa, mikä näkyi turhautuneisuutena ja pettymyksenä omiin ja toisten kykyihin. Haasteita toi välillä myös keskinäinen vuorovaikutus. Laes katsoo, että oppilaat tukeutuivat aluksi myös liikaa opettajaan, jättäen käyttämättä oman toimijuutensa mahdollisuuksia. Opettajan dialogisuuden hengessä asettamat tavoitteet ja niihin oppilaiden sitouttaminen auttoivat eteenpäin ongelmallisista tilanteista. Tavoitteiden asettamista korostettiin erotuksena tavanomaisesta ikääntyville tarjottavasta virkistystoiminnasta. Riskiryhmän jäsenet raportoivat, että omalla toiminnallaan pystyivät vaikuttamaan ja kyseenalaistamaan vallalla olevia käsityksiä ikäihmisistä. Havaittiin, että toiminnan alun epävarmuus väistyi oppijoiden saadessa uusia tietoja ja taitoja. Oppimisesta seurannut muutos näkyi itsevarmuuden ja itsetunnon kasvuna. (Laes 2013.)

3 KATSAUS MUSIIKIN TERVEYSVAIKUTUKSIIN JA KOLMANNEN IÄN ERITYISPIIRTEISIIN PEDAGOGISESSA SUUNNITTELUSSA

Aikuisopetuksessa huomioitavien tekijöiden kartoitus toteutuu tässä tutkimusosuudessa. Eläkeikäisten harrastukselle esitellään hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavia tekijöitä teoreettisena taustana. Opinnäytetyöhön valitussa näkökulmassa terveysvaikutukset eivät sinänsä ole myöhäisikäisille tarkoitetun harrastamisen ja toiminnan pohjana tai perusteluna. Hyödyt ovat kuitenkin kiistattomat, eikä niitä tule valitun näkökulman vuoksi ohittaa.

Samalla erilaiset terveyteen ja hyvinvointiin keskittyvät tutkimukset tarjoavat vihteitä siitä, millaisia muutoksia ihmisen kehossa tapahtuu vanhenemisen myötä. Näin taustaa saavat myös pohdinnat, millä tavalla niitä tulisi ottaa huomioon soitonopetusta suunniteltaessa. Tämän selvittämiseksi tukea haetaan myös aikuispedagogiikkaan keskittyvistä tutkimuksesta.

3.1 Musiikin terveysvaikutuksista

Maailman terveysjärjestö WHO:n julkaisema laaja metatutkimus *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review* (2019) esittelee tuloksia yli 3000:sta yksittäisestä tutkimuksesta. Nämä kartoittavat taiteen roolia sairauden estäjänä, terveyden edistäjänä sekä elin-kaaren aikana tapahtuvien ikätyypillisten sairauksien hoitajana. (Saoirse & Finn 2019, 7–8.)

Taiteiden, ja erityisesti musiikin, on havaittu auttavan sosiaalisten siteiden luomisessa. Jaettujen kokemusten, onnistumisen tunteen ja huomion keskittämisen katsotaan luovan ryhmäytymisen tunnetta, eritoten musiikin harrastamisessa verrattuna muihin taiteisiin. Aivojen toiminnan tasolla tämä näkyy oksitosiinin ja endogeenisten opioidien vapautumisena elimistöön. Taiteiden harrastaminen myös vähentää yksinäisyyttä ja sosiaalista eristäytymistä. Tämä löydös oli vahvin erityisesti maaseudun ja huono-osaisten alueiden asukkaiden kohdalla. Erilaisten kulttuurien ja sosiaalisten ryhmien välinen vuorovaikutus taiteen

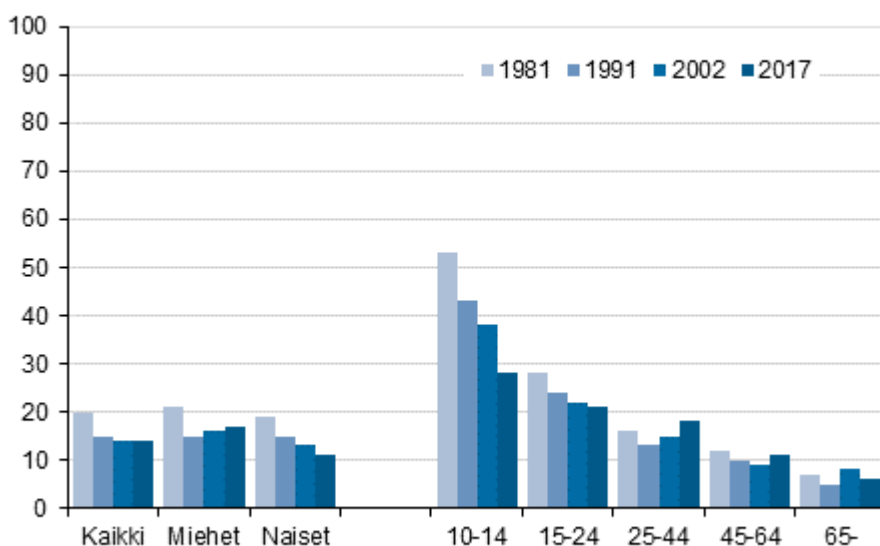
keinoin johti aiempaa parempaan kanssakäymiseen ja itseymmärrykseen. Ilmiön takana katsottiin olevan taiteiden avulla tapahtuvan kognitiivisten, sosiaalisten ja tunteiden kehittymisen, joka johti yhteistyöhön perustuviin suhteisiin. (Saoirse & Finn 2019, 9.)

Tutkimuksissa löytyi myös alustavaa näyttöä ajatukselle, jonka mukaan henkilöt, jotka ovat tekemisissä taiteiden kanssa elävät kokonaisvaltaisesti terveemmin. Tämä näkyi esimerkiksi ruokailutottumuksissa ja fyysisessä aktiivisuudessa, eikä ollut sidonnainen sosioekonomiseen asemaan. Harrastajien arvio omasta fyysisestä ja henkisestä terveydestään oli sekin positiivinen. Musiikin kuuntelun, soittimen soittamisen ja lukemisen on jopa havaittu helpottavan vyö-tärönympäryksen kurissa pitämistä miehillä. (Saoirse & Finn 2019, 15–16.)

Kymmenen vuotta tai pidempään musiikkia harrastaneiden muisti, avaruudellinen hahmottaminen ja toiminnanohjaus olivat myöhäisellä iällä huomattavasti vahvempia kuin verrokkiryhmällä. Riski kognitiivisten kykyjen heikkenemiseen myöhemmällä iällä pieneni dementian riskin ohella. Vanhempien aikuisten rohkaiseminen jonkin instrumentin soittamiseen auttoi parantamaan ja säilyttämään heidän yleiskuntoaan, tiedon prosessointinopeutta ja muistia, sekä tukemaan muita kognition osa-alueita ja vähentämään ikään liittyvää kuulon alenemista. (Saoirse & Finn 2019, 24–25.)

Erityisesti miesten musiikin harrastamisen hyötyjä selvittivät Katarina Linbland ja Sam de Boise tutkimuksessaan *Musical engagement and subjective well-being amongst men in the third age*. (2020) Kolmannessa iässä olevien miesten katsotaan kärsivän heille erityisistä terveysriskeistä, joihin lukeutuvat korkeampi itsemurha-alttius, yksinäisyys sekä tunteiden käsittelyyn ja esilletuomiseen vaikuttavat tiukat sukupuolinormit. Tuloksissa havaittiinkin, että musisoinnin tavasta ja genrestä riippumatta miehet tulivat paremmin kosketuksiin kehonsa ja tunteidensa kanssa, sekä kokivat sosiaalisten suhteidensa parantuneen. Musiikin kautta saavutettujen hyötyjen katsottiinkin täyttävän erittäin tärkeitä psykososiaalisia tarpeita, jotka täytyivät sekä musiikin tekemisen että musiikin kanssa olemisen kautta. (Linbland & de Boise 2020, 2.)

Varsinkin pojat ovat olleet musiikkiopinnoissa sekä ylipäätään että nimenomaisesti musiikkioppilaitoksessa opiskelevista pitkään aliedustettuna ryhmänä. Soittaminen on edelleen pääasiassa lasten ja nuorten harrastus. (kuvio 4, Tilastokeskus 2018).

KUVIO 4. Naisten ja miesten soittoharrastuksen suhteellinen määrä ja soittoharrastuksen määrä iän mukaan vuosittain. (Tilastokeskus 2018)

Sastamalan musiikkiopistossa toteutettuun projektiin osallistuvien haastattelujen (2020) sekä Paderbornin yliopistossa toteutetun tutkimuksen (Gembris 2008) perusteella vaikuttaa siltä, että aiemmin elämässä aloitettu musiikkiharrastus vaikuttaa myös yksilön todennäköisyyteen jatkaa musiikin harrastamista myöhäisemmällä iällä. Tilastokeskuksen lähteen mukaan tosin 25 ikävuoden jälkeen miehet harrastivat soittamista naisia 6 % enemmän. Tilasto ei näistä kuitenkaan eritellyt, tapahtuuko soittaminen enää musiikkioppilaitostoiminnan parissa. (Tilastokeskus 2018.) Lisäksi Suomen Musiikkioppilaitosten liitto ry:n 2019 toteuttamassaan kyselyssä jäsenilleen selvittää sukupuolijakaumaa musiikkiopistoissa. Jäsenkyselyssä saadaan tyttöjen osuudeksi musiikkiopistossa perusopinnoissa 64 % ja poikien 36 %. Tyttöjen määrä nousee entisestään 70 % syventävien opintojen aikana. Varhaisiän opinnoissa tyttöjen määrä on 58 % ja poikien 42 %. (SML ry 2019.)

3.2 Musiikin harrastaminen aikuisiällä

Paderbornin yliopiston tutkimus *Musical activities in the third age: an empirical study with amateur musicians* (2008) kartoitti harrastelijaorkestereissa soittavien senioreiden musiikillista ja sosiaalista taustaa, musiikin tekemisen syitä ja palkitsevuutta näissä yhtyeissä sekä ikään liittyvien rajoitteiden ja niiden kanssa selviytymistä, mitä tulee musiikillisiin aktiviteetteihin. Tutkimukseen osallistuvien iän keskiarvo oli 71 vuotta. 90 % ei ollut musiikin ammatillista koulutusta, mutta 80 % oli soittanut elämänsä ensimmäisen 20 vuoden aikana jotakin soitinta. Keskiarvo instrumenttituntien kestolle oli 7 vuotta. 90 % oli keskeyttänyt soittoharrastuksensa 20–60 ikävuoden välillä, suurimmaksi osaksi töihin ja perheeseen liittyvien kiireiden vuoksi. Yksi kolmannes raportoi, että ottaisi yksityistunteja, mikäli niitä tarjottaisiin. Mitä vanhempi soittaja oli kyseessä, sitä todennäköisemmin tämä oli haluton osallistumaan yksityisopetukseen. Osallistujien muun koulutuksen taso oli keskimääräistä korkeampi. (Gembris 2008, 1–2.)

Osallistujat arvioivat oman instrumentinhallintansa olleen parhaalla tasolla joko elämänsä ensimmäisen 30 vuoden aikana, tai ikien 60 ja 69 välillä. 30 % vastaajista katsoi, että saavuttaa yhä 90–100 % parhaasta soittotaidostaan. Hieman yli puolet vastaajista koki joitain ikään liittyviä soittoon vaikuttavia rajoitteita. Nämä rajoitteet jaettiin kolmeen kategoriaan: fyysisiin ongelmiin, hidastumiseen sekä kognitiivis-havainnollisiin rajoitteisiin. Fyysistä ongelmista mainittiin muun muassa motoriikan ongelmat, erilaiset kivut ja niistä johtuvat liikerajoitteet sekä alentuneet voimatasot. Hidastumiseen liittyivät myös olennaisesti motoriset rajoitteet, sekä reaktioajan että nuotinluvun hidastuminen. Kognitiivisten heikentymien yhteys edellisiin kategorioihin oli myös selvä, sillä osallistujat raportoivat havaintoelinten, kuten silmien ja korvien toiminnan alentumisesta. Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota, ettei löydettyjä kategorioita voi yksiselitteisesti erottaa toisistaan, ja esimerkiksi reaktioajan ongelmat saattoivat liittyä mihin tahansa näistä luokista. (Gembris 2008, 2–5.)

Näiden rajoitteiden voittamiseksi osallistujilla oli erilaisia selviytymisstrategioita, jotka jaettiin fyysisiin, henkisiin ja musikaalisiin kompensaaation keinoihin. Fyysisiin keinoihin lukeutui erilaisia venyttely- ja voimaharjoitteita, silmälasien ja lisä-

valon käyttöä sekä lääkinnällisiä keinoja. Henkiseen luokkaan kuului musiikillisten ongelmien hyväksymistä tai ohittamista, kärsivällisyyden lisäämistä, asioihin suhtautumista huumorin keinoin, sosiaalista vahvistamista sekä kappaleiden ulkoa opettelua. Musikaaliset kompensatiot olivat esimerkiksi harjoittelun tehostamista ja lisäämistä, ohjelmiston määrän rajoittamista, yksittäisten vaikeimpien kohtien poisjättämistä tai yksinkertaistamista, sekä muistin sijaan nuotista soittamista. (Gembris 2008, 3–4.)

Tutkimus selvitti myös orkesterisoittajien kokemuksia musiikin merkityksestä eri ikäkausina. Suurimmalle osalle harrastajista musiikki oli ollut tärkeää tai erittäin tärkeää koko elämän aikana, mutta sen merkityksen arvioitiin olleen vähäisin 20–60 ikävuoden välillä. Syyksi arvioitiin kiireisen elämänvaiheen vaativaa priorisointia. Kuitenkin soittajat raportoivat, ettei musiikki ollut missään elämän vaiheessa ollut heille yhtä tärkeää kuin mitä se oli myöhemmällä iällä. Kysyttäessä tärkeimpiä syitä tälle, raportoitiin eri tekijöiksi musiikin antama elinvoima, elämänlaadun parantuminen ja onnellisuus. Lähes yhtä tärkeitä tekijöitä olivat sosiaaliset aspektit, vuorovaikutus muiden harrastajien kanssa ja yhteisöllisyyden tuntu. Musiikin katsottiin myös rentouttavan ja antavan mahdollisuuksia tunneilmaisuuksiin. Orkesterisoiton haastavuuden katsottiin myös lisäävän motivaatiota fyysisen kunnon ylläpitoon. (Gembris 2008, 4–5.)

3.3 Kolmannen iän psykologisten tekijöiden huomiointi

Kirjassaan *Elämänkaaripsykologia* (2011) psykologi Tony Dunderfelt kiinnittää huomiota, että eliniän pidentymisen ja terveyden parantumisen myötä 60-vuotias tuntee usein nykyisin olevansa vielä varsin hyvässä kunnossa. Tämän ikäistä ei myöskään katsota vanhukseksi. Dunderfelt käyttääkin kolmannen iän tai kolmannen ikäpolven käsitettä, jolla tarkoitetaan virkeiden seniori-ikäisten sukupolvea, joka toimii aktiivisena toimijana omassa arjessaan ja yhteiskunnassa. Kolmannen iän jatkeena olisi tällöin neljäs ikä, joka viittaisi hyvin vanhoihin ja toimintakyvyiltään heikkoihin vanhuksiin. (Dunderfelt 2011, 192, 204.)

Nykyisen gerontologisen tutkimuksen tärkeimpiä peruskohtia onkin, että ihminen kehittyy, muodostuu ja muuttuu läpi elämän. Tämä kehitys on joka ikävaiheessa psykofyysissosiaalisten tekijöiden vuorovaikutuksen tulos. Kirjoittaja arvioikin, että eläkeikäisistä tulee tulevaisuudessa edelleen merkittävämpi taloudellinen ja yhteiskunnallinen voima. Samalla toivottavasti myös yleinen mielipide vanhuudesta heikkenevän suorituskyvyn aikana tulee muuttumaan, kun entistä enemmän aktiivisia ja terveitä myöhäisikäisiä ihmisiä tulee erilaisen yhteiskunnallisen toiminnan piiriin. Ihminen nähdään myöhemmässäkin iässä enemmän aktiivisena toimijana. (Dunderfelt 2011, 193–194, 203–204.)

Dunderfelt katsoo, että tyytyväisyydessä omaan elämään ja pitkän iän saavuttamisessa on havaittu tiettyjä pääkohtia. Näitä ovat mielekäs sosiaalinen rooli omassa yhteisössä, optimistinen asenne ja minäkuva, suhteellisen hyvä terveys ja tupakoimattomuus. (Dunderfelt 2011, 196.) Eräänä esimerkkinä minäkuvan ja sosiaalisen roolin myönteisyyden vahvistamisessa Dunderfelt mainitsee Suomessaakin useassa kaupungissa toimivan ikääntyneiden yliopiston, joka esimerkiksi Jyväskylän yliopiston kuvauksen mukaan on ”tietoa etsivien, yhteiskunnan ja yhteisön sekä itsensä kehittämistä kiinnostuneiden kohtaamispaikka” (Jyväskylän yliopiston verkkosivu 2020). Toiminnan suosion kasvun selittäjäksi kirjoittaja arvelee yli 60-vuotiaiden oman heräämisen oman elämänvaiheensa mahdollisuuksiin yleisen suhtautumisen kolmannen ikäisiin myös muututtua. (Dunderfelt 2011, 196–197.)

Suhtautuminen aikaan, itseensä ja ulkopuolisiin tekijöihin on Dunderfeltin mukaan myös muutoksessa. Ajallisesti elämää on enemmän takana kuin edessä, mikä saattaa olla psyykkisesti rasittavaa. Tällaisen kehitysvaiheen positiivinen ratkaisu on myös mahdollista, ja kirjoittaja katsookin uuden identiteetin rakentamisen olevan myös pitkälti sidonnainen sille, miten ihminen on kyennyt ratkaisemaan aiempia elämänsä kehitysvaiheita. Tällöin on mahdollista luoda itsestään positiivinen ja uutta odottava kuva myös myöhäisemmässä ikävaiheessa, vaikka esimerkiksi mahdollisten sairauksien tuomat huolet ja lisääntyneen vapaa-ajan käytön pohtiminen saattavatkin olla vaikeuttavia tekijöitä. Arvot siirtyvät muutenkin sisäisempiin arvoihin verrattuna aiemman elämänvaiheen itsen mittaamiseen yhteiskunnallisen ja taloudellisen tuottavuuden näkökulmasta.

Tämä edellyttää omakuvan uudistamisen lisäksi uudenlaista suhtautumista läheisiin. Muisteleminen auttaa luomaan merkityksiä ja jopa parantaa toimintaa, toimien menneisyyden arvioinnin lisäksi myös tulevaisuutta luovana voimana. (Dunderfelt 2011, 200–201.)

3.4 Aikuispedagogiikan erityispiirteitä

Kirjassaan *Aikuisoppiminen* (2001) Jenny Rogers perehtyy aikuisena uuden oppimisen keskeisiin tekijöihin. Hän katsoo, että suurin osa aikuisena opintoihin hakeutuvista jännittää uusia opintojaan. Jännityksen ja jopa pelon tunteiden arvioidaan juontavan juurensa osaltaan aiempien vuosien tiukemmasta koulukulttuurista. Pelkkä asian muisteleminen saattaa osalla laukaista stressireaktion jo pelkästä luokkahuoneeseen astumisesta, vaikka kysymys ei olisi edes opetustapahtumasta. Oma aikuinen identiteetti saattaa myös joutua koetukselle yhteiskunnassa vieläkin vallalla olevan käsityksen takia, jonka mukaan koulutus ja oppiminen ovat tarkoitettu ennen kaikkea lapsille. Oppijan asema saatetaan kokea alistaiseksi, kun elämän muilla osa-alueilla henkilö on saavuttanut jo täysivaltaisuuden ja tietyn aseman, joka saattaa olla opetushenkilö sinänsä ylempikin. (Rogers 2001, 16–18.)

Omat elämänkokemuksen myötä muotoutuneet käsitykset saattavat joutua kyseenalaisiksi. Rogers katsoo, että ymmärrys uuden oppimisen tarpeesta johtaa tilanteeseen, jossa oppija joutuu myöntämään itselleen, että jokin hänen taitonsa tai taitonsa onkin vääränlainen. Tämä saattaa johtaa tilanteeseen, jossa uuden oppiminen hankaloituu psyykkisten defenssien noustessa esiin. Esimerkkejä ovat ahdistuksen ilmeneminen, jolloin vereen vapautuneiden vapaiden rasvahappojen toiminnan vuoksi oppiminen hankaloituu. Oppilailla saattaa esiintyä opeteltavien asioiden arvон kieltämistä, jolloin osallistujia saattaa ajatella, ettei edes tarvitse kulloinkin opeteltavia asioita. On kuitenkin havaittu, että tällaiset pelot myös hälvenevät nopeasti hyvinkin yksinkertaisinkin keinoin, kuten pelon tunnustamisena avoimesti tai opetustilanteeseen tultaessa jäänmurtamisena alkukevennyksen keinoin. (Rogers 2001, 19–22.)

Oppijoilla on myös aiemman opiskelun myötä muotoutunut käsitys omasta oppijuudestaan, joka saattaa olla ristiriidassa käytettyjen opetusmetodien kanssa. Esimerkkinä mainitaan tilanne, jossa opiskelijat vaativat rennon opetustilanteen sijasta luentomaisempaa lähestymistapaa. Opiskelijat katsoivat oppitunnin pitäjän olevan asiantuntija, eivätkä uskoneet, että tässä suhteessa voisivat oppia toisiensa kanssa keskustelemalla mitään merkittävää. Toinen ryhmä taasen olisi tottumuksestaan päinvastaisesti toivonut opetuksen sisältävän enemmän pelejä ja leikkejä, vaikka ne eivät opeteltavan asian kannalta välttämättä olleet parhaita mahdollisia sisäistämisen keinoja. Aiempien opintojen ja itselleen parhaaksi katsomansa oppimisen tavan kautta saatu kokemus siis suuresti määrittää sitä, miten opiskelija saattaa opintoihinsa suhtautua. (Rogers 2001, 22–24.)

Kaikkien tärkeimmäksi tekijäksi aikuisiän oppimisessa Rogers määrittää motivaation. Hän katsoo, että aivotoiminnaltaan normaalin ihmisen kohdalla ikä ei vaikuta oppimiseen millään tavalla, kunhan tämä on motivoitunut oppimiseen. Kaikki syyt oppimiseen tosin ovat hyväksyttäviä, ja niitä voi käyttää eteenpäin vievänä voimana. Rogers jakaa motivaation ulkoisiin ja sisäisiin motiiveihin. Ulkoisia motivaatiotekijöitä voivat olla esimerkiksi pätevytyminen tiettyyn tehtävään tai muutospakkoon vastaaminen. Sisäisiä taasen ovat erilaiset sosiaaliset motiivit, kuten opintojen sosiaalisesta luonteesta nauttiminen, opinnot identiteetin rakentajana sekä todellisen tai kuvitellun puutteen itsessään korjaaminen. Oppimisen ilo yhdistää näitä tekijöitä, ja sitä tulee myös vahvistaa varmistamalla, että motivaatio kasvaa ja kehittyy tehtävissä onnistuttaessa. Myös vastakkainen kehitys on mahdollinen. Rogers katsoo kuitenkin, ettei motivaatiotekijöiden tarkka määrittäminen kunkin oppilaan kohdalla ole sinänsä tarpeen, kunhan positiivinen oppikehitys toteutuu. (Rogers 2001, 25–32.)

Kehittyminen ei tapahdu ilman selkeää palautetta, joka erittelee havainnollisesti sen, mikä suorituksessa toimi ja miksi. Toisaalta palautteesta tulee myös käydä ilmi mikä ei onnistunut, ja mitkä siihen johtavat tekijät olivat. Mikäli kehitystä ei tapahdu, laskee myös motivaatio, jota ilman oppiminen joko hidastuu tai loppuu kokonaan. Palautteen kannalta on olennaista, että se tulee mahdollisimman pian suorituksen jälkeen, pyrkii sisällöllään suorituksen parantumiseen, mikä puolestaan vahvistaa motivaatiota. Palautteen ei tule kohdistua henkilöön, ja

sen tulee muutenkin pitää tavoitteenaan suorituksen parantamista. Liian monitulkintainen palaute ei esimerkiksi palvele tätä tarkoitusta. Toisaalta palautteen tulee jättää vastuuta myös oppijalle itselleen, ja antaa tälle mahdollisuuden tarkastella omaa suoritustaan, ilman että opettaja itse korjaa virheen tai että opiskelija kokee kritiikin kohdistuvan häneen itseensä henkilönä tai oppijana. (Rogers 2001, 55–60.)

Lyhytmuistin kapasiteetti vähenee iän myötä, ja on alttiimpi häiriöille. Tässä suhteessa vanhemmat oppijat eroavat lapsista. Työmuisti pyrkii luomaan merkityksiä saamalleen informaatiolle, ja jos tämä mekanismi häiriintyy liiallisen informaatiotulvan seurauksena, ei se kykene tallentamaan tarvittavia asioita enää pitkäkestoiseen muistiin. Peräkkäin liian nopeasti tuleville tiedonpalasille ei kyetä jokaiselle erikseen muodostamaan merkityksiä. Rogers viittaa Peter Honeyn ja Alan Mumfordin (1986) kehittämään ajatukseen tehokkaasta nelivaiheisesta oppissyklistä. (kuvio 5)

KUVIO 5. Oppimissykli. (Peak performance center 2020)

Tässä määrittelyssä kokemuksen saaminen (*having an experience*) tarkoittaa jonkin asian tekemistä ja siihen osallistumista. Oppimiskokemuksen pohdinta (*reviewing the experience*) auttaa siirtymään päättelyyn (*concluding from the experience*) siitä, miten opittu asia liittyy aiemmin opittuun käsitteistöön. Opitun

soveltaminen käytäntöön (*planning the next steps*) toteuttaa opittua kokonaisuutta. (Rogers 2001, 34–36.)

Rogersin mukaan tällaista kaavaa käyttämällä varmistetaan mahdollisimman tehokas opeteltujen asioiden pitkäaikaiseen muistiin jääminen. Lisäksi nämä tekijät linkittyvät Rogersin määrittelemään neljään pääoppijatyyppiin, jotka ovat osallistuja, tarkkailija, päättelijä ja toteuttaja. Neljäportainen opiskelun vaihe sisältää jokaiselle näistä tyypeistä mieluisia opiskelun tapoja, jolloin varsinkin ryhmäopetuksessa varmistetaan, että jokainen kokee ainakin jossakin vaiheessa tullessa huomioiduksi oppijana. (Rogers 2001, 34–36.)

Taitojen harjaannuttaminen ja oppiminen edellyttää niiden jatkuvaa harjoittelua. Rogers katsoo harjoittamisen peruseriaatteiden olevan:

1. Oppilaiden tietotason selvittäminen
2. Aiheen peruselementtien analysointi
3. Peruselementtien harjoittelu
4. Peruselementtien virheettömän sujuvuuden varmistaminen
5. Elementtien asteittainen lisääminen
6. Taitojen vahvistaminen lisäharjoittelulla

Eryteisesti tulee aikuisilla kiinnittää huomiota siihen, että tehtävät ovat tarpeeksi yksinkertaisia, jolloin niistä on realistinen mahdollisuus selvittää oikein heti ensiyrittämällä. Aikuisen oppimista virheitä on vaikeampi korjata verrattuna lapsiin. (Rogers 2001, 42–45.)

Rogers katsoo, että parhaat oppimistulokset aikuisilla saavutetaan, kun oppimista häiritsevät tekijät ovat minimoitu ja sitä edistävät maksimoitu. Tärkeimpänä tekijänä oppimisen tehostamiseksi nousee edelleen motivaatio. Muita tekijöitä ovat ymmärrys teorian käytäntöön soveltamisen keinoista, sekä palkinto ja kannustus onnistuneesta suorituksesta. Jokainen oppija voi myös oppia asioita omalla tyylillään ja tempollaan, nojaten omiin kokemuksiinsa. Mukana tulee kulkea myös oppimisen keinojen ja sisältöjen kyseenalaistaminen. Tehokkaimmaksi Rogers määrittää oppimisen, kun sen keskipisteenä on oppija, joka itse

ohjaa omaa oppimistaan. Tällöin tämä pääsee käyttämään omaa laajaa kokemustaan, oppia omalla tavallaan, tulee kannustetuksi, tietävät selkeästi tehtävänannon, tulevat kannustetuiksi sekä huomatuiksi yksilöinä. (Rogers 2001, 45–53.)

3.5 Muutokset aisteissa ja motoriikassa

Aikuisilla näkö alkaa normaalisti heikentyä noin 45 ikävuodesta eteenpäin. Tämä koskee erityisesti lähinäköä. Näön mahdollinen heikentyminen vaatii esimerkiksi paremman valaistuksen käyttöä. Myös liian pienikokoisia nuotteja tulisi välttää. Kuuloaistin kohdalla muutokset saattavat ilmetä tarkkavaisuuden kohteen vaihtamisen vaikeutumisena ja sen hidastumisena. Meluton oppimisympäristö edistää tarkkavaisuuden kohdentamisen vaivattomuutta. Reaktionopeuden hidastuminen alkaa noin 25 vuoden iässä, ja lisääntyy 50 ikävuodesta eteenpäin suhteessa siihen, miten haastavasta tehtävä on. Esimerkiksi juuri soitossa vaadittava silmä-käsi -koordinaatio saattaa hidastua nuoruuden ajoista. Reaktionopeuden ja kognitiivisten muutosten yhdistelmä hidastaa myös valikoivaa tarkkaavaisuutta. Tämä saattaa vaikeuttaa esimerkiksi tietyn kohdan etsimistä nuoteista ja nuotinlukua yleisesti. (Salminen, Valkama & Valmari 2017.)

Fyysinen suoritustaso ja motorinen oppiminen hidastuvat ikääntymisen myötä. Kuitenkin tutkittaessa laajamotorista oppimista 55–78-vuotiailla aikuisilla havaittiin, että kaikki kokeeseen osallistujat kykenivät oppimaan aikaisemmin heille tuntemattoman voimaharjoittelulaitteen käyttöön liittyviä liikeratoja. Tehokkainta oppiminen oli noin kuudennella harjoituskerralla, jonka jälkeen oppiminen tasaantui. Aiemmin vähemmän liikkuneet kehittivät aluksi enemmän jo aiemmin jo liikkuneita nopeammin, mutta ryhmien välinen ero tasaantui tutkimuksen loppua kohden. Naisten ja miesten välisessä vertailussa miesten oppiminen oli aluksi nopeampaa, mutta naisten oppiminen kehittyi miehiä pidempään. Nämä ryhmät olivat tutkimuksen lopussa samalla tasolla. Kyselytutkimuksessa selvisi, että osallistujat pitivät laitteen käytön oppimista suhteellisen helppona. (Purtsi 2006, 2.)

4 KÄYTTÖÖNOTTO

Tämä osio käsittelee edellisten osioiden löydösten perusteella luotua, Sastamalan musiikkiopistossa alkuvuodesta 2020 käynnistettyä eläkeikäisten oppilaiden pilottihanketta. Projektin käytännön toteutuksesta raportoidaan sen erilaisista opintosisällöistä sekä toimintatavoista, joita oppilaille tarjottiin.

Lisäksi perehdytään oppilaiden tuntoihin projektia koskien, purkaen heidän kanssaan tehtyjen kahden haastattelun sisältöjä. Ensimmäisen haastattelun tuloksia käytetään sekä opintoja suunniteltaessa että jälkimmäisen haastattelun kysymyksiä koostettaessa. Viimeiseksi koostetaan vielä yhteenvedoksi ehdotelma siitä, millaisia tekijöitä eläkeläisiä rekrytoivan musiikkioppilaitoksen tulisi kenties ottaa opetusta käyttöönottaessaan huomioon.

4.1 Sastamalan musiikkiopiston esittely

Sastamalan musiikkiopisto on Sastamalan kaupungin ylläpitämä taiteen perusopetuksen musiikin laajaa oppimäärää tarjoava musiikkiopisto. Musiikkiopisto perustettiin vuonna 1973 Keikyän musiikkiopistona, muuttuen Keikyän musiikkikouluksi 1978. Edelleen toiminta jatkui Äetsän musiikkikouluna 1981–2008, kunnes 1.1.2010 se sai Opetusministeriöltä oikeuden taiteen perusopetuksen valtiosuuteen laskennallisten opetustuntien mukaan. Nimi muuttui tuolloin Sastamalan musiikkiopistoksi. Musiikin opetusta annetaan laajan oppimäärän mukaan. Sastamalan musiikkiopiston päätöksenteosta vasta kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta. (Sastamalan musiikkiopisto 2017.)

Oppilasmäärä oli kyselyhetkellä noin 330, mikä on Sastamalan tuolloisesta asukasmäärästä 24 292 asukkaasta 1,4 %. Virassa olevia opettajia oli 7, tuntiopettajia 15. Musiikkiopisto antaa vuodessa 9200 viikkotuntia. Opetuspisteitä oli 12. Instrumenttivalinnoissa tai musiikkityyleissä ei ole rajoituksia. (Rajala 2020). Uusi opetussuunnitelma on hyväksytty Sivistyslautakunnassa 12.6.2018 (Sastamalan musiikkiopisto 2018). Opinnäytetyön työelämäyhteyshenkilönä Sastamalan musiikkiopiston puolesta toimii sen rehtori Jukka Rajala.

4.2 Alustava suunnittelu

TAMK musiikkipedagogi YAMK-ohjelmaan haettaessa tuli jo esittää suunnitelma opinnäytetyöstä. Tätä varten laadittiin alustava pohja, jossa ehdotettiin perustettavaksi 3–4 eläkeläisoppilaan pilottiryhmää pianonsoittoa opiskelemaan. He tulisivat suunnitelman mukaan opiskelemaan täysimääräisesti laajan oppimäärän opetussuunnitelman mukaan. Perusteluina käytettiin opetussuunnitelman suomaa mahdollisuutta kaikenikäisten opiskeluun, Turun konservatorion ennakkotapausta sekä aikaisen reagoimisen tarvetta tuleviin mahdollisiin väestön ikärakenteen muutoksiin.

Suunnitelman esiteltiin myös musiikkiopiston rehtori Jukka Rajalalle, joka hyväksyi suunnitelman ja lupautui opinnäytetyön työelämäyhteyshenkilöksi. Tuolloin käytiin läpi suullisesti myös kustannusarviota, jonka mukaan pilottihankkeeseen osallistuvista oppilaista maksettaisiin normaali palkka, mutta heille tarjotaisiin projektin keston puitteissa 30% alennus oppilasmaksuihin osallistumishalun lisäämiseksi.

Suunnitelma esiteltiin tämän jälkeen TAMK:n pääsykoetilanteessa lehtori Mirja Kopralle ja Matti Ruipolle, jotka toimivat TAMK:n puolesta opinnäytetyön valvojina. Opinnäytetyön esittely ja pääsykoehaastattelun yhdistelmä tuotti hyväksynnän opiskelijaksi, ja opinnäytetyön aihe ja kokonaisuus hyväksyttiin kaikkien osapuolten kesken opinnäytetyösopimuksella 3.5.2020.

4.3 Oppilaiden rekrytointi

Oppilaiden rekrytoiminen aloitettiin 12.12.2019 julkaisemalla mainos (liite 3) musiikkiopiston virallisella Facebook-kanavalla. Sama mainos levitettiin Facebookissa myös Sastamalan paikallisiin SaKeSe- Sastamalan keskusteluseinä ja Sastamalan puskaradio-Facebook yhteisöihin. Opettajakollegoita pyydettiin myös levittämään sanaa tuntemilleen eläkeikäisille ihmisille, joiden he arvelisivat voivan olevan kiinnostuneita asiasta.

12.12.2019 vierailtiin Eläkeliiton Vammalan yhdistys ry:n joulujuhlissa soittamassa pianoa ja mainostamassa alkavaa projektia. Yhteyshenkilönä toimi yhdistyksen puheenjohtaja Pertti Simola. Tämä reitti ei tuottanut osallistujia. Puheenjohtaja arvioi myöhemmin sähköpostin välityksellä käydyssä keskustelussa suurimman osallistumista vaikeuttavan tekijän olevan aiemman soittoharrastuksen puuttuminen, taloudelliset tekijät, sekä asumismuodon kerrostalossa yhteensopimattomuus soittoharrastuksen kanssa. Liiton jäsenet arvelivat myös, että heidän iässään kenties on enää turha aloittaa uutta harrastusta.

4.4 Oppilaiden haastatteleminen

Haastattelut olivat luonteeltaan puolistrukturoituja, teemoittain eteneviä haastatteluja. Pääkysymykset olivat kaikille samat, mutta saatujen tietojen tarkentamiseksi esitettiin tarvittaessa jatkokysymyksiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Haastattelussa pyrittiin aineistolähtöisyyteen, eikä tarkkaa lähtöteoriaa näin ollen määritetty. Haastateltavat saivat itse määritellä asioiden tärkeyden. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 2009, 155.) Haastattelut edustavat laadullista tutkimusta, sillä ne pyrkivät selvittämään osallistujien omia kokemuksia ja käsityksiä (Tuomivaara 2006, 3).

Haastattelut on litteroitu kokonaisuudessaan ja tietoja käsitellään Arene ry:n eettisten suositusten (Arene ry 2020) mukaisesti. Oppilaiden nimeä, ikää tai sukupuolta ei mainita annettujen vastausten yhteydessä tunnistamisen välttämiseksi. Erityisiä henkilötietoja ei käsitellä lainkaan. Oppilaisiin ei viitata nimellä tai pseudonyymillä, sillä neljän oppilaan pienestä otoksesta henkilön tunnistaminen saattaisi pienehköllä paikkakunnalla olla todennäköistä. Sukupuolijakauma oppilailla oli 50 % miehiä ja 50 % naisia.

Tässä käsiteltävä alkupuolen haastattelu (liite 4) jakautui kolmeen teemaan:

1. Oppilaiden taustan kartoittamiseen
2. Mielikuviin musiikin opiskelusta musiikkiopistossa ja musiikin opiskelusta yleisesti
3. Toiveisiin projektin suhteen sekä siihen, mistä oppilaat olivat siitä kuulleet ja mikä heidän motivaationsa siihen osallistumiseen olivat

Oppilaiden taustasta kysymykset koskivat ikää, eläkkeellä olon kestoa, aiempaa työuraa sekä harrastuksia. Musiikin opiskelusta ja musiikkimausta oli myös oma tietty kysymyksensä. Mielikuviin perehtyvässä osuudessa haluttiin selvittää, millaista oppilaat ajattelevat opiskelun musiikkiopistossa olevan. Haluttiin myös tietoa siitä, ovatko oppilaat aiemmin aikuisiällä harkinneet musiikkiharrastuksen aloittamista, ja mitkä tekijät siihen ovat vaikuttaneet. Aikuisille vähäisen tai kohutuullisen näkymättömyyden vuoksi oltiin myös erityisen kiinnostuneita siitä, olivatko haastateltavat aiemmin olleet kiinnostuneita opiskelemaan juuri musiikkiopistossa. Kolmannen osuuden tarkoituksena oli selvittää projektin eri mainostusteiden tehokkuutta sekä kysellä oppilailta näiden toiveita ja motivaatioita projektiin liittyen. Näitä aineksia otettiin huomioon toimintamuotoja suunniteltaessa.

Haastattelu toteutettiin yksilöhaastatteluina yhtä lukuun ottamatta Zoom-sovelluksen välityksellä Covid-19-epidemian vuoksi. Tämä poikkeava haastattelu ehdittiin toteuttaa lähihaastatteluna. Oppilaat haastateltiin projektin alkumetreillä maaliskuussa viikolla 12 sekä opinnäytetyön lähestyessä loppuaan lokakuussa viikolla 43.

4.4.1 Kysymyksiä oppilaiden taustasta

Ensimmäisen osion kysymykset haastattelussa koskivat oppilaiden taustoja. Iältään oppilaat olivat ensimmäisen haastattelun tekohetkellä 66–69-vuotiaita. Eläkkeelle palkkatöistään oppilaat olivat jääneet kertomansa mukaan 4–6 vuotta sitten. Kaksi teki töitä vielä omalle yritykselleen. Kaikilla oli takanaan pitkä työura, useimmissa tapauksissa yhden tai kahden työnantajan palveluksessa. Osallistujien sosioekonomista taustaa voisi kuvailla keskiluokkaiseksi. (Alkuhaastattelu 2020.)

Aiempaa musiikkiharrastustaustaa tiedusteltaessa kaikki haastateltavat kertoivat olleensa musiikin kanssa aiemmin tekemisissä jollain tavalla. Vain yhdellä ei ollut aiempaa kokemusta instrumentin soittamisesta, mutta hänelläkin oli vuosikymmenten tausta kuoroharrastuksesta. Esimerkkeinä aiemmista musiikkihar-

rastuksista olivat esimerkiksi erilaisilla musiikkikursseilla käynti, jonkin instrumentin soittaminen ja kuorolaulu. Yhtä lukuun ottamatta kukaan ei ollut opiskellut musiikkiopistossa. Tämän oppilaan opinnot eivät olleet tapahtuneet pianolla, eikä pitänyt sisällään suoritettuja tutkintoja. Eräs oppilas oli yksityisesti soittanut pianoa noin entiselle perustaso 2 asti, mutta jättänyt soittamisen vuosikymmeniksi. Oppilaita voidaan siis pitää vasta-alkajina pianonsoiton näkökulmasta. (Alkuhaastattelu 2020.)

Musiikkimakuaan kaikki pitivät laajana, eivätkä uudemmatkaan musiikkigenret jääneet heidän mukaansa kuuntelematta. Rajoituksia soitettavan ohjelmiston suhteen ei siis tässä suhteessa haastateltavien mielestä ollut. Vastauksista muodostui käsitys, että kaikilla haastatelluilla oli musiikkiin erittäin syvä henkilökohtainen suhde, ja halu sen tekemiseen myös itse pelkän kuuntelemisen sijaan. Jokainen mainitsi jo tässä vaiheessa haastattelua siitä, että musiikin opiskelussa piti eräänä kaikkein tärkeimmistä asioista hauskuuden tunteen säilymistä mukana. Osa olikin luopunut aiemmista musiikkiin liittyvistä opinnoistaan liiallisen kaavamaisuuden tai sisällön epäkiinnostavuuden vuoksi. (Alkuhaastattelu 2020.)

Kaikki osallistujat kertoivat myös olevansa sosiaalisesti aktiivisia ja toimivat monien muiden harrastusten ja yhteisötoiminnan parissa aktiivisesti. Nämä vaihtelivat kansalaisopiston kursseille osallistumisesta puutarhanhoitoon, kirjojen kirjoittamiseen, luottamustehtäviin ja yhdistystoimintaan. (Alkuhaastattelu 2020.)

4.4.2 Kysymyksiä mielikuvista

Mielikuvat musiikin harrastamisesta musiikkiopistossa vaihtelivat haastateltavien kesken. Eräälle vastaajista ei ollut muodostunut mielikuvaa juuri lainkaan sen ohella että ”olen kuullut joidenkin lasten käyvän musiikkiopistossa.” Toiselle vastaajalle mielikuva oli opintojen rakenteen ja toteutuksen kuvausta: ”Siellä annetaan sekä yksilö- että yhteistunteja, ja siellä käydään säännöllisesti, sitten on välillä varmaan kokeitakin.” Kahdella muulla haastateltavalla oli kokemusta musiikkiopisto-opinnoista omien lastensa kautta, joiden harrastuksessa he olivat olleet aktiivisesti mukana. Opintojen sisältöä ja toteutusta kuvailtiin muun muassa

kunnianhimoisiksi ja jänteviksi. Opintojen toteutuksen arveltiin tähtäävän nykyisin tosin enemmän ”elämänlaadun parantamiseen eikä siihen ammattilaisten juttuun.” Tämän arvioitiin heijastelevan laajempaa yhteiskunnallista asennemuutosta. Musiikkiopiston toiminta oli tullut tutummaksi tätä kautta. Sastamalan musiikkiopiston toiminnasta ei haastateltavilla ollut juuri käsitystä. (Alkuhaastattelu 2020.)

Kysyttäessä, ovatko oppilaat aiemmin aikuisiällä harkinneet jonkin instrumentin tai laulun opiskelua kaksi vastasi pohtineensa asiaa. Kaksi ei ollut lainkaan harkinut tunneilla käymistä. Esteinä olivat kuitenkin olleet perhe- ja ammattielämän kiireet, yksityistuntien hinta, muiden harrasteiden tuomat riennot, sekä epäily omasta kyvystä oppia enää vanhemmalla iällä. Kukaan osallistujista ei epäillyt ikänsä olevan oppimisen hidasteena. Haastattelussa osa oppilaista mainitsi toisissa yhteyksissä jo aiemmin koulun musiikin tunneilla syntyneen käsityksen, että he eivät henkilöinä kyenneet oppimaan musiikkia hyvin. Tämän katsottiin johtuvan ankarasta palautteesta tai kunnollisen ohjauksen puutteesta. (Alkuhaastattelu 2020.)

Tiedusteltaessa ovatko haastateltavat olleet tietoisia mahdollisuudesta ainakin joissain musiikkiopistoissa olevasta mahdollisuudesta opiskella myös aikuisiällä vain yksi vastasi myöntävästi. Tällä henkilöllä oli yhteys erään musiikkioppilaitoksen opettajaan, jota kautta oli saanut tietoa aikuisten ryhmistä. Kolme muuta eivät olleet lainkaan tietoisia mahdollisuudesta, ja olivat yllättyneitä, kun mahdollisuus opintoihin tarjoutui. Musiikin opiskelun musiikkiopistossa arveltiin kuuluvan vain lapsille ja nuorille, kenties nuorille aikuisille. Eräällä oli myös käsitys, jonka mukaan ollakseen oppilaana musiikkiopistossa täytyy ymmärtää musiikin teoriaa jo etukäteen. Tällöin ei aikuisella olisi asiaa oppilaaksi, jollei aiempaa musiikinteorian opiskelua ole taustalla. Osa mainitsi, ettei ollut sinänsä pyrkinyt ottamaan asiasta tämän mielikuvan perusteella sen paremminkaan selvää. Kaksi henkilöä kertoi aiemmin kyllä etsineensä eläkepäivien täyttämiseksi säännöllistä ja haastavaa harrastusta. Ajatus musiikkiopistossa opiskelusta ei ollut käynyt mielessä, sillä aikuisille tarjottavasta opiskelusta ei ollut tietoa. Eräs haastateltava kiinnitti huomiota, että musiikkiopisto ei ollut esimerkiksi mainostaneensa toimintaansa lainkaan. (Alkuhaastattelu 2020.)

Viimeinen mielikuviin perustuva kysymys koski oppilaita itseään, kokivatko he aikuisiällä opiskellessa olevan jotakin erityistä, joka tulisi ottaa huomioon opetusta toteutettaessa. Eräs vastaaja koki muistin ja motoriikan hidastuneen verrattaessa niiden aiempaan toimintaan. Hän toivoi, että asioiden liian nopeaa etenemistä voitaisiin välttää. Toinen vastaaja reflektoi omaa oppimistapaansa, jota piti fragmentoituneena. Hän toivoi, että opintoja voitaisiin etenkin vanhemmalla iällä toteuttaa niin, että ”hypättäisiin yli itsestäänselvyydet ... voi sitten jälkeinpäin korjata ja käydä poimimassa sieltä matkalta [ohitetut asiat]”. Muut vastaajat eivät kokeneet aikuisopetuksen sisältävän erityispiirteitä, ja ilmaisivat lähinnä innostustaan uuteen asiaan tutustuttaessa. (Alkuhaastattelu 2020.)

4.4.3 Kysymyksiä projektin suhteen

Projektiin liittyvistä teemoista aloitettiin kysymyksellä ”Mistä kuultit projektista?” Tällä kysymyksellä pyrittiin kartoittamaan, oliko jokin mainostuskeinoista ollut tehokkain. Kaksi oppilasta oli huomannut ilmoituksen Facebookin SaKeSe -keskusteluseinältä. Yksi oli kuullut toteutuksesta naapuriltaan, joka oli toinen ilmoituksen Facebookissa nähneistä. Eräs oli tullut tietoiseksi opinnoista kuultuaan asiasta mieheltään, jolle musiikin perusteiden opettaja oli asiasta maininnut. (Alkuhaastattelu 2020.)

Kun haastateltavilta tiedusteltiin, mikä sai heidät haluamaan osallistua projektiin, oli kaikkien vastauksissa yhteisesti havaittavissa kiinnostus uuden oppimiseen. Syyt tähän vaihtelivat kullakin. Eräs vertasi haluaan projektiin osallistumiseen muuhun ”outoon ja omituiseen” tekemäänsä, kuten vuorikiipeilyyn. Tämä haastateltava piti itseään yllytyshulluna siinä mielessä, että pitää mielekkäänä lähteä kokeilemaan uusia asioita. ”Uteliaisuus!”, hän tiivisti. ”Ja kun joku tuntuu ylitsepääsemättömältä se kiinnostaa jostain syystä.” Toinen haastateltava toivoi saavansa sellaisen kyvyn soittoon, että ”muut eivät sano, että viitsitkö lopettaa.” Erityisesti tämä haastateltava toivoi oppivansa säestämään ja hallitsevansa soittamisen perusvarmasti. Eräs haastateltavista katsoi projektin tulleen juuri otolliseen aikaan. Vielä eräs oppilaista arveli, ettei vastaavaa tilaisuutta tule hänen elinaikanaan. Hän kertoi olevansa innokas elinikäinen oppija ja halusi tarttua hienoon tilaisuuteen. (Alkuhaastattelu 2020.)

Haastateltavilta kysyttiin myös, mitä odotuksia heillä oli projektin suhteen ennen sen alkamista. Useammalla oli odotus opiskelun tavasta, jota he kutsuivat perinteisemmäksi. Tässä opettaja seuraa tunnilla oppilaan soittoa ja antaa tunnin päätteeksi uuden tehtävän. Muutoin opettajan rooli olisi enemmänkin vain passiivisesti seurata oppilaan soittoa ja nuottikirjan mukaan kappaleissa etenemistä. Suurin osa halusi tulla paikalle avoimin mielin ja katsoa millaiseen lopputulokseen opinnot johtavat. (Alkuhaastattelu 2020.)

Haastattelua toteutettaessa olivat yksityistunnit jo ehtineet käynnistyä, ja oppilaat peilasivat kokemustaan aiempiin odotuksiinsa soittotunteihin liittyen kertoen olleensa yllättyneitä tuntien odotettua vähemmän muodollisesta luonteesta. Oppilaat kokivat opetuksen edenneen heidän tahtiinsa ja heidän toiveidensa otetun esimerkiksi kappalevalinnoissa huomioon enemmän mitä he aluksi olivat ajatelleet. Yleisellä tasolla kaikista vastauksista välittyi viesti, että opinnot olivat haastattelun toteutukseen asti olleet hausکمپia kuin osallistujat olivat kuvitelleet. Eräs oppilaista oli ajatellut, että oppiminen olisi nopeampaa kuin se todellisuudessa oli. Hän katsoi opintojen vaativan enemmän keskittymistä kuin mitä oli alustavasti ajatellut. (Alkuhaastattelu 2020.)

Oppilaille esitettiin kysymys, minkälaisia asioita he toivoivat konkreettisesti projektilta saavansa, ja millaisia musiikillisia taitoja he toivoivat sen vahvistavan tai opettavan. Eräs oppilaista ei mielestään osannut vielä muodostaa kokonaiskuvaa mahdollisuuksistaan, mutta toivoi saavuttavansa lopulta sellaiset taidot, joilla pystyisi opiskelemaan itsenäisesti aiemmin tuntemattomiakin kappaleita. Tähän auttaisi nuotinlukukyky ja rytmin ymmärrys. Toinen oppilas toivoi saavuttavansa soitossa varmuuden tason, jossa käsiä ei tarvitsi katsoa liikaa. Tällöin keskittymistä vapautuisi esimerkiksi oman laulun säestämiseen ja oman soiton tarkempaan kuunteluun soiton aikana. Kolmas taas toivoi saavansa paremman käsi-silmä-koordinaatiokyvyn, ja vahvistavansa käsiensä yhteistoimintaa soittaessa. Neljännenkin toiveissa oli ”kyky soittaa yksinkertaisia kappaleita”, siten, että kuulija ”ei oikein juovuksissa huomaisi mitään ihmeellistä.” (Alkuhaastattelu 2020.)

Osion viimeinen kysymys oli, minkälaisia toimintamuotoja opiskelijat toivoivat projektin aikana käytettävän. Ensimmäisen haastateltavan toiveena oli erityisesti joko yhteissoiton tai luokkatuntien järjestäminen, jossa oppilaat pääsisivät soittamaan määrääjain toisilleen. Ryhmän jäsenten toivottiin pysyvän samana, jotta hekin pääsisivät näin seuraamaan toistensa kehitystä. Eräs oppilas ei keksinyt mitään erityistä toimintaa, jota ei jo olisi ollut mukana. Toinen toivoi yhdessä ryhmässä musiikin perusteiden opintoja, jotta ryhmä siellä pääsisi myös keskustelemaan musiikin teoreettisista elementeistä keskenään. Eräs toivoi yhteisestä konserttimatkaa. (Alkuhaastattelu 2020.)

Haastateltavilla oli vielä mahdollisuus avoimeen sanaan. Tässä yhteydessä tai aiemmin kaikilta nousi esiin opettajan ja oppilaan vuorovaikutuksen merkityksen tärkeys. Opettajan persoonaa ja kannustamisen tyyliä pidettiin erityisen tärkeänä oppimisen toteutumisen kannalta. Henkilökemioiden toimivuuden merkitys oppilaan ja opettajan välillä nousi esiin sekä tässä että muissa yhteyksissä. Ilmapiirin rentoutta pidettiin hyvä asiana, ja haastatteluun asti toteutunut opetus sai kiitosta kannustavasta luonteestaan. Erityisiä parantamisen kohteita ei tässä yhteydessä noussut esille. (Alkuhaastattelu 2020.)

4.5 Työskentelyn muodot

Oppilaat opiskelivat musiikkiopistossa taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaan. Opetussuunnitelma määrittelee oppitunnin kestoksi 45 minuuttia. Perusopinnot sisältävät laskennalliselta laajuudeltaan yhteensä 800 tuntia opetusta, jotka jakautuvat seuraavasti: instrumenttiopinnot 315 tuntia, yhteissoitto 274 tuntia, musiikin perusteet ja kuuntelukasvatus 195 tuntia, musiikkiteknologia 16 tuntia. Tähän lisänä ovat mahdolliset vapaasti valittavat opinnot, joiden kesto merkitään todistukseen erikseen. Perusopintojen opintokokonaisuuden tavoitealueet ovat:

- esittäminen & ilmaisu
- oppimaan oppiminen
- kuunteleminen & musiikin hahmottaminen
- säveltäminen & improvisointi

(Sastamalan musiikkiopisto 2018)

Instrumenttitunnit järjestettiin tavanomaiseen tapaan ollen kestoaltaan 45 minuuttia kerran viikossa 35 viikon ajan per lukuvuosi. Tunnin aikatauluttamisessa otettiin huomioon kiireettömän ja keskittyneen ilmapiirin luominen. Tavoitetta toteutettiin ohjelmistovalintojen kautta siten, etteivät harjoitettavat kappaleet olleet liian haastavia tai pitkiä. Niitä ei myöskään suurimmassa osassa tapauksia käsitelty enempää kuin kahta yhden tunnin aikana. Mieluusti keskityttiin vain yhden kappaleen ja sen musiikillisten elementtien tarkasteluun. Tällä pyrittiin jättämään tilaa sekä pohdinnoille ja musiikin henkilökohtaisesta merkityksestä keskustelulle, että musiikin teorian alkeiden hahmottelemisesta.

Musiikin perusteiden opinnot aloitettiin ensimmäisen syyslukukauden alussa, sillä ylemmän ammattikorkeakoulun opintojen alkamisajankohta kalenterivuoden alussa vaikeutti ajan löytämistä musiikkiopiston aikatauluista, jotka oli luotu jo edeltävällä syyskaudella. Ensimmäisellä puolivuotisjaksolla keskityttiin siis musiikin perusteiden opiskeluun erityisesti instrumenttituntien yhteydessä, ja syyslukukaudella eläkeikäisille opiskelijoille perustettiin oma hahmotusaineiden ryhmä. Ryhmä kokoontui kerran viikossa.

Musiikin perusteiden opettajalta saadun palautteen mukaan eläkeikäiset opiskelijat kyseenalaistivat saamaansa tietoa lapsia ja nuoria enemmän, mutta kykenivät myös tietyissä musiikin elementeissä nopeampaan sisäistämiseen. Opettaja arvioi asenteen musiikin perusteiden opintoja kohtaan vaikuttavan myös tunti-työskentelyyn. Osa oli suhtautunut musiikin perusteiden opintoihin avoimesti ja kiinnostuneesti, kun toiset pitivät niitä enemmän rasitteena. Opettaja kiinnitti huomiota siihen, että lapsilla ja nuorilla esiintyy vastaavasti samanlaisia asenteita, mutta arvioi eläkeikäisten jo vahvemmin tietävän mistä pitävät ja mistä eivät. Näin ääripäät suhtautumisissa korostuivat ryhmässä. Musiikin perusteiden opettaminen aikuisille oli opettajalle uusi kokemus, samoin kuin opiskelijoille niiden opinnot. (Peippo 2020.)

Yhteissoittoa harjoitettiin jokaisen oppilaan kanssa erikseen yksityistuntien kontekstissa, jolloin soitin itse yhdessä heidän kanssaan. Oppilaat soittivat myös

nelikäteisesti keskenään. Jokaisen kanssa aloitettiin opettajan johdolla, jotta rytmien hallinta tapahtuisi selkeämmin siirryttäessä keskinäiseen yhteissoittoon. Tällöin yhteissoitolle varatiin myös oma aikansa instrumenttituntien ulkopuolelta. Ryhmäytymistä ja musiikin sosiaalisen puolen vahvistumista tuettiin myös luokkatunneilla, joita järjestettiin noin kerran kuukaudessa. Näissä opiskelijat saattoivat soittaa toisilleen valmiita ja vielä keskeneräisiäkin kappaleita, joita muuta osallistujat sitten kommentoivat. Kestoltaan tällaiset tapahtumat olivat keskimäärin noin tunnin mittaisia, jolloin keskustelulle ja yhteisten kokemusten projektin suhteen vertailulle jäi aikaa. Myös yleisemmälle kuulumisten vaihdolle jäi myös näiden tapaamisten kohdalla tilaa. Tällaiset tapaamiset ovat opetussuunnitelman puitteissa mahdollisia, mutta eivät pakollisia. Suunnitteilla oli myös laajempi kaikkien neljän osallistujan kahdeksankätinen yhteissoitto kevätlukukauden 2020 päätteeksi, mutta koronapandemian vuoksi tämän suunnitelman toteutusta jouduttiin siirtämään tulevaisuuteen, eikä se ehtinyt mukaan tämän opinnäytetyön piiriin.

Musiikkiopistossa lähiopetus keskeytettiin maanantaina 16.3.2020, ja siirryttiin seuraavalla viikolla etäopetukseen. Hallitus totesi yhdessä presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Linjauksen mukaan koulut, yliopistot, kansanlaisopistot ja muun vapaan sivistystyön tilat suljettiin ja lähiopetus niissä keskeytettiin. Alkuperäisen linjauksen mukaan rajoitukset olivat voimassa 13.4.2020 asti, jonka jälkeen niitä tarkasteltaisiin uudestaan. (Valtioneuvosto 2020.) Hieman ennen kevätlukukauden loppua valtioneuvoston ohjeistuksen mukaan olisi oppilaitoksilla ollut mahdollisuus palata oman harkintansa mukaan lähiopetukseen 13.5.2020 (Valtioneuvoston viestintäosasto 2020). Musiikkiopiston lukukautta olisi tuolloin ollut jäljellä noin kahden viikon verran, ja kulttuurilautakunnan päätöksellä etäopetusta jatkettiin lukukauden loppuun 18.5.2020 asti. Asiasta henkilöstöä tiedotettiin sähköpostitse.

Kaikkiin eläkeikäisiin oppilaisiin olin etäyhteydessä Zoom-sovelluksen kautta. Sovellus tarjosi musiikin kannalta tuolloin saatavilla olevista ohjelmavaihtoehdoista parhaan äänenlaadullisen vaihtoehdon (Ruippo 2020). Tuntien toteutus muutti tuolloin muotoaan siten, että 45 minuutin tunti jaettiin 30 minuutin etäpaamiseksi ja jäljelle jäävä 15 minuuttia jätettiin vielä keskinäiseen videoitujen

ohjeiden ja kappalenäytteiden lähettämiseen sekä opettajan että oppilaan puolelta. Näin varmistettiin mahdollisesta heikosta yhteydestä johtuvan reaaliajassa tapahtuvan äänen- ja kuvanlaadun heikkenemisen poissaolo tärkeimpien soitto-tehtävien kohdalla.

Etäopetuksen yhteydessä tutustuminen tietynlaisiin musiikkiteknologisiin apukeinoihin tuli ajankohtaiseksi, ja oppilaat tekivätkin esimerkiksi omia äänitteitään. Tämän lisäksi jotkut heistä etsivät itseään kiinnostavia nuotteja internetistä. Lähetin myös soittamiani taustanauhoja opiskelijoille, sillä yhteydet eivät mahdollistaneet reaaliaikaista yhteissoittoa. Etäopetuksessa kaikki lähiopetuksessakin käytettävät opintojen tavat olivat jollakin tavalla mahdollisia. Mitään työskentelyn muotoja ei jouduttu jättämään pois. Esimerkiksi luokkatunnit pystyttiin järjestämään Zoom-sovelluksen kautta siten, että kaikki osallistujat kutsuttiin ryhmätapaamiseen. Tätä ennen jokainen oli lähettänyt kuvaamansa kappaaleen minulle, jonka tapaamisen ylläpitäjänä pystyin tietokoneen kautta soittamaan jokaiselle samanaikaisesti. Tällöin esitykset eivät myöskään kärsineet merkittävästi reaaliaikaisen yhteyden tai etäsovelluksen tuomista puheelle optimoidun äänenkäsittelyn rajoitteista. Oppilaiden tunnoista etäopetukseen liittyen raportoidaan luvussa 4.6.1.

Ainoat opetussuunnitelman elementit, jotka eivät täysipainoisena ehtineet mukaan opinnäytetyön toteutusjakson aikana, olivat säveltäminen ja improvisointi sekä osaamisnäyttöjen tekeminen. Yhdelle osaamisnäytölle tavanomaisesti varattu kolmen vuoden aika ei projektin kuluessa ehtinyt täyttyä. Erillisenä kokonaisuutena säveltämistä ja improvisointia ei tehty, vaikka sitä pienessä määrin yksilötasolla toteutettiin. Moni osallistuja oli erityisen kiinnostunut vapaasta säestyksestä, joka vaatii ymmärrystä sävelten välisistä suhteista, soinnuista sekä niiden käänöksistä sekä muista musiikin elementeistä. Tietyissä mielessä voidaan siis ajatella, että esimerkiksi näitä suunnitellessaan ja toteuttaessaan oppilaat toteuttivat omia sommitelmiaan soinnuista, ja saavuttivat myös kykyä vaihtaa niitä ennalta sovitusta poiketen. Vaikkei tehtävän tarkoitus siis ollutkaan suoraan improvisaatio, toteuttivat oppilaat kuitenkin esimerkiksi tällä tavoin sen peruseriaatteita. Etäopetuksen hiukan hidastaman kevätlukukauden sekä

vasta syyskaudella alkaneen musiikin perusteiden opetuksen vuoksi syväällisempi säveltäminen ja improvisaatio siirtyi kevätlukukaudelle 2021, jonka aikana oppilaat ovat vielä projektin tiimoilta musiikkiopiston oppilaina.

4.6 Oppilaiden loppuhaastattelu

Loppuhaastattelut (liite 5) toteutettiin viikolla 43 vain hieman ennen opinnäytetyön palautusta. Näiden haastattelujen tarkoituksena oli kerätä palautetta projektin suhteen, ja selvittää miten mielikuvat opinnoista ovat muuttuneet verrattuna niiden alkuun. Tarkoitus oli myös arvioida, miten erilaiset työskentelyn muodot oli otettu vastaan ja mitä niistä pidettiin onnistuneina.

Haastateltavien näkemyksiä peilattiin myös työn muuhun teoreettiseen taustaan. Tarkoituksena oli kartoittaa, kuinka yhteneväisiä osallistujien omat kokemukset olivat luvun 2 tutkimuksista esiin nousseisiin kysymyksiin. Osallistujien näkemyksiä tiedusteltiin myös luvun 1 kannanotoista musiikkiopistojen tehtävään yhteiskunnassa.

Lopuksi haastattelussa pohdittiin vielä, miten toimintaa voisi vakiinnuttaa jatkossa pysyväisluonteiseksi. Kysyttiin oppilaiden arvioita parhaista mainostamisen keinoista ja kanavista, sekä annettiin mahdollisuus vapaaseen pohdintaan.

4.6.1 Kysymykset aiemman haastattelun pohjalta

Aluksi opiskelijoilta tiedusteltiin, miten heidän käsityksensä musiikkiopisto-opinnoista ja projektista olivat muuttuneet heidän osallistumisensa keston aikana. Opintoja pidettiin luultua vapaamuotoisempina, kuten eräs haastateltava muotoili: ”Mä kuvittelin että se on kaavamaisempaa tai sellasta, että soitetaan Aaroneita tai vastaavia läpi.” Tämä näkyi hänestä esimerkiksi ohjelmistovalinnoissa: ”Hauskempaa kun saa enemmän keskittyä [tietyynlaiseen ohjelmistoon], kun saa tässä soittaa kaikkia erilaisia kappaleita. Se olis tylsää joutua soittaan sellasia kappaleita jotka ei yhtään kiinnosta.” Ohjelmistokysymykseen otettiin kantaa

myös toisen kommentoijan puolesta: ”[Käsitys opinnoista] on muuttunu ihan tottaalisesti kun mä yllättyny iloisesti, se vanha muisto sieltä Aaronin vihkoista kummitteli siellä.” (Loppuhaastattelu 2020.)

Projektin alusta myös soittotaidon koettiin kohentuneen, mikä näkyi eräässä vastauksessa ”Sillon keväällä kun mä tulin tänne niin mä aattelin että voi ei, miten mä selviän tästä tunnista, niin nyt mä oon ruvennu odottaa koska tänne pääsis. – – Mun suhtautuminen tähän asiaan on muuttunu.” Omaehtoisuus koettiin erittäin tärkeänä projektissa sekä ohjelmiston että muiden osatekijöiden suhteen. ”Vaikka tää onkin puolitoistavuotinen projekti, niin meille on koko aika sanottu että on mahdollisuus jatkaa. Että me jo ikääntyvätkin ihmiset, meihin luotetaan ja uskotaan, että me voidaan oppia, ja tässä ei oo sitä päätepidettä.” Toisesta näkökulmasta pidettiin myös miellyttävänä sitä, ettei projektiin tarvintukaan sitoutua kauemmaksi ajaksi, vaan päätös jatkosta jätettiin opiskelijoille itselleen. (Loppuhaastattelu 2020.)

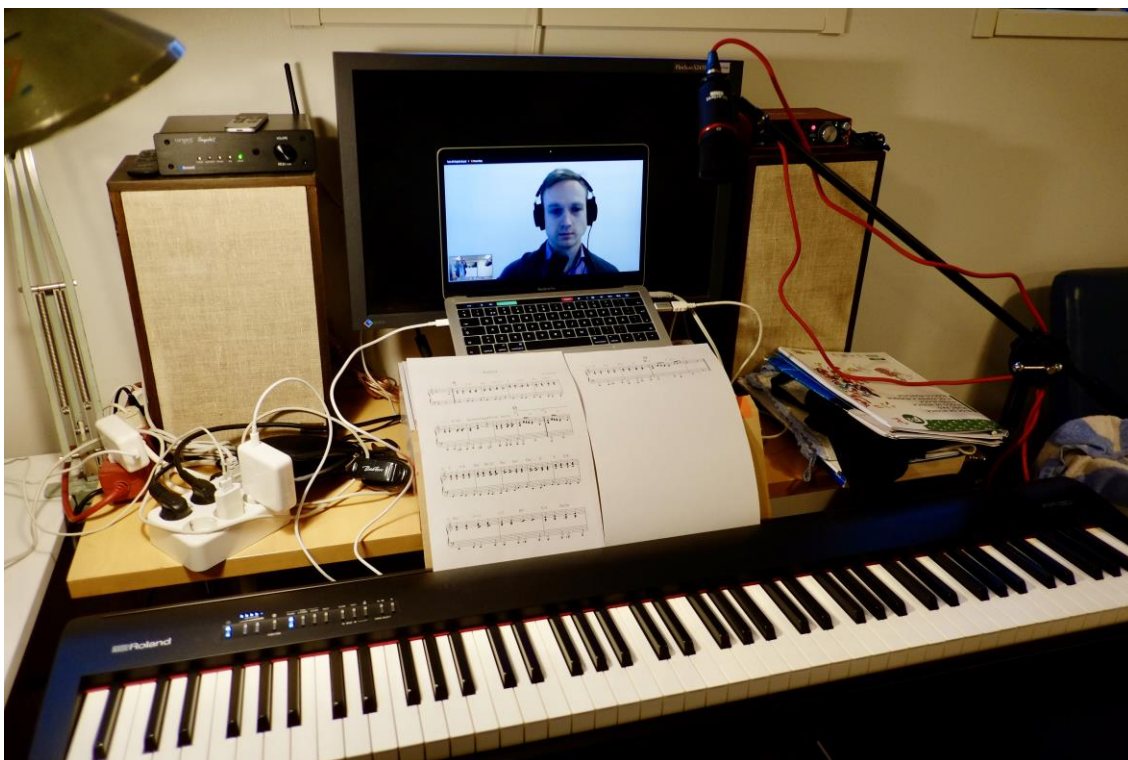
Haastateltavilta tiedusteltiin myös, ovat nämä saavuttaneet toivomiaan taitoja opintojen aikana, sekä onko laajan oppimäärän opintojen tahti ollut sopiva. ”Oonhan mä menny eteenpäin, ihan huikkeesti, nollasta.” kommentoi eräs haastateltava. ”Nyt mä osan yhdistää nuotit, nuotteja ja pianon koskettimia, onhan se jo paljon.” tämä jatkoi. Useat haastateltavista olivat sitä mieltä, etteivät projektin alussa vasta-alkajina osanneet kunnolla kuvitella, millaisia taitoja olisi mahdollista toivoa saavuttavansa. ”Kyllä mä varmasti oon saanu mitä oon tähän mennessä kyenny vastaanottamaan”, tiivisti eräs. Opintojen etenemistä laajan oppimäärän mukaan ei pidetty ongelmallisena, kuten muuan opiskelija vastauksessaan muotoili: ”Tää on oikein sopiva. – – Saatetaan välillä pysyä paikallaankin aikalailla, että sillälaila omaehtoista se etenemisen tahti. – – Minusta tämä menee erittäin hyvin näin.” Toisen mukaan: ”Mä nyt aattelin että sellastahan se elämäkin on, välillä on vähän iisimpää, joskus on vähän vaikeempaa.” (Loppuhaastattelu 2020.)

Eri toiminnan muodoista, yksityistunneista, yhteistunneista, musiikin perusteita ja etäopetuksesta kysyttiin myös palautetta. Lisäksi tiedusteltiin, olisiko toiveissa näiden lisäksi tulevaisuudessa joitain muita toiminnan muotoja, joita opetukseen voisi soveltaa. Yksityistunneissa huomiota kiinnitettiin jo aiemmin mainittuun

rentouteen ja jokaisen oma tason huomioimiseen. Yhteistunnit koettiin myös mielekkäiksi. ”Kaikilla oli jo selvästi sitä että ne halus esittää jotain toisilleen, ettei se ollu semmonen pakko, vaan enemmän sitä että kato mä osaan tämmösen.” oli eräs kannantotto. (Loppuhaastattelu 2020.)

Musiikin perusteet ja etäopetus jakoivat enemmän mielipiteitä. Musiikin perusteet alkoivat vasta syyslukukauden alussa, ja opettaja vaihtui kahden tunnin jälkeen. ”Mupe on vaikee sanoo vielä mitään, kun on vasta muutama tunti, ja sitten opettaja vielä vaihtu kesken.” Toinen vastaaja näki tilanteessa myös mahdollisuuksia, ja kommentoi: ”Ei oikeestaan päässyt haittaamaan, sittenhän näki että on erilaisia tapoja opettaa.” tarkentaen vielä: ”Selvästi se [kvintti]ympyrä näytti olevan minun juttu, sitten taas (*nimi poistettu*), selkeesti tää toinen metodi on hälle parempi.” Eräs vastaaja piti musiikin perusteita jokseenkin kuormittavina: ”Aattelin jotenkin että olis ollu hippasen kevyempää, että joutuu yllättävän paljon tekemään kaikkee hommaa tässä.” Kysyttäessä mitä elementtiä musiikin perusteista hän piti kuormittavana, kertoi vastaaja pitävänsä oppiainetta liian matemaattisena ja näin ollen itselleen huonosti sopivana. (Loppuhaastattelu 2020.)

Etäopetusta pidettiin yllättävän toimivana opettamisen tapana, mutta huomiota kiinnitettiin siihen, ettei siitä välttämättä toivottaisi pysyvää opetustapaa. ”Kyllähän se siinä meni,” kommentoi eräs, ”tottakai vieressä oppii parhaiten mutta ei se ollu niin huono kun ois voinu kuvitella.” ”Vaikka se tekniikka toimiikin, niin on siinä kyllä eroo kotona ja kattoo videolta.” oli toisen mielipide. ”Oltiin zoomilla liikkeellä ja se meni tosi hyvin, mua ei ainakaan haitannu yhtään.” oli muuan kommentti. Teknisiä edellytyksiä etäopetukseen liittyen pohdittiin myös: ”Olihan se silleen opettajan kannalta hankalampi, koskei ei pystyny seuraan oppilaan koko motoriikkaa, ois pitäny olla monta kameraa jossa ois nähny jalat ja muut monesta näkökulmasta.” Toteutunutta etäopetusta arvioitiin yleisesti onnistuneemmaksi, kuin mitä osanottajat olivat alun perin odottaneet. (Loppuhaastattelu 2020.) Erityisiin teknisiin vaikeuksiin ei törmätty, ja osallistujilla oli käytössänsä laitteita ja yhteyksiä, jotka vastasivat toiminnaltaan opettajilla tuolloin käytössä olleita välineitä. (kuva 1)

KUVA 1. Esimerkki oppilaiden etäopetuslaitteistosta. Näkyvillä kaiuttimet, digitaalipiano, tietokone, ulkoinen äänikortti sekä kondensaattorimikrofoni.

4.6.2 Kysymykset muun aineiston pohjalta

Osanottajilta tiedusteltiin, mikä heidän arvionsa omasta toimintakyvystään ja terveydestään on tällä hetkellä. Lisäksi tiedusteltiin, ovatko he eläkesiirtymässään kokeneet lisääntyntä tarvetta harrastuksille tai toiminnalle. Haluttiin selvittää, olivatko henkilökohtaiset arviot yhteneväisiä luvussa 2.1 esiintyneiden arvioiden kanssa. Kaikki osallistujista kokivatkin olevansa perusterveitä, eikä esille noussut kenenkään kohdalla suoraan ikäsidonnoisia terveydellisiä ongelmia. Terveys tulevaisuudessa huoletti kuitenkin useaa, erityisesti erilaisten muistisairauksien osalta. ”Mulla on tuttavilla joilla alzheimeri on alkanu vaikuttaa, se on semmonen mikä pelottaa ja vie kaiken tämmösen hovin [elämästä].” Muistisairauksien ehkäisy nousi myös monissa eri yhteyksissä esiin monella vastaajalla eräänä motivaattorina uuden harrastuksen aloittamiselle. (Loppuhaastattelu 2020.)

Harrastustoiminnan lisäämiselle ei kukaan vastaajista ollut kokenut tarvetta eläkesiirtymän yhteydessä. Vastaajien kohdalla tämä selittyi sillä, että he kokivat

kaikki olleensa jo aikaisemmin erittäin aktiivisia toimijoita niin harrastuksissaan kuin yhteiskunnallisestikin, eikä tarvetta harrastusmäärän lisäämiselle ollut.

”Aina pitää jotain olla kesken, tai ei elämästä tuu mitään. Jos kaikki projektit on valmiita niin sitten voi käydä pitkäkseen ja kuolla pois.” arveli eräs. Toinen muotoili asian: ”Se vanha vitsi, että eläkkeellä se vasta on kiire, niin se on ihan totta, mä olin siinä oikeesti ihan hämmästynyt. – – Et on tekemistä joo.” Soittoharrastusta edellisten harrastusten lisäksi ei kuitenkaan koettu liian kuormittavaksi. (Loppuhaastattelu 2020.)

Seuraava kysymysosio koski opintojen tavoitteellisuutta. Opetussuunnitelmaa määrittelee opinnot tasolta toiselle eteneväksi tavoitteelliseksi opiskeluksi. Lisäksi rehtoreille lähetetyssä kyselyssä osa sellaisista oppilaitoksista, joissa opetustarjontaa aikuisille ei ollut perusteltu rajauksella, ettei aikuisikäisiä välttämättä kiinnostakaan tavoitteellinen opiskelu. Arveltiin myös, että kansalaisopisto olisi tällaisille oppilaille parempi opiskeluympäristö. Haastattelusta kävi ilmi, ettei monikaan ollut tietoinen tavoitteellisen ja ei-tavoitteellisen opiskelun eroista. Esimerkiksi kysyttäessä mitä opiskelijat ajattelevat tutkintojen tekemisestä, eräs vastasi: ”Ei mulla oo mitään sitä vastaa, mutta sitten toisaalta mä en oikein tiedä mitä ne tutkinnot sisältää.” Tavoitteellisuus toisaalta tunnuttiin ymmärtävän usein arkikielen merkityksessä, kuten eräs haastateltavista sanoi: ”Jos eläkeläinen on ilmoittautunut halukkaaks opiskeleen, niin kyllä siinä vaiheessa sillä on mielessä tavote.” (Loppuhaastattelu 2020.)

Musiikkiopistojen ero kansalaisopistoista ei ollut kaikille haastateltaville olennainen, ja tutkintotavoitteellisuuden sijaan ylipäätään tärkeimpänä tavoitteena pidettiin musiikin tekemisen hauskuutta. Eräs peilasi lastensa kokemusta musiikkiopistossa: ”Orkesterissa se sai heti sitä soittamisesta tulevaa onnistumisen iloa, ja kokemusta siitä että on tekemässä jotain kappaletta. – – Että se motivaatio rakentuu sopivasti, se oli pitkälti siitä kiinni.” Useat osallistujat painottivat onnistumisen kokemusta ja itsensä voittamista eräänä tärkeimmistä harrastuksesta kumpuavista tekijöistä. Etenemistä harrastuksessa pidettiin ylipäätään tärkeänä, sekä sitä miten oppimisympäristö siihen vaikuttaa: ”Kunhan nyt ei tarvitse mennä mihinkään kansalaisopistoon missä tulee joku mummo joka virkkaa sukkaa samalla kun se opettaa. Tää on ehkä vähän kriittinen kuva.” (Loppuhaastattelu 2020.)

Haastattelussa pyrittiin myös selvittämään, miten osallistujat ovat kokeneet oman ikäryhmänsä musiikillisten harrastusten tarpeen sekä niiden saatavuuden ja saavutettavuuden. Vastausten perusteella kaikki pitivät tuttavapiiriään aktiivisena, mutta kokivat vaikeaksi arvioida, millaista tarvetta nämä kokivat harrastamiselle. ”Mä luulen että on paljon ihmisiä joilla ei oo ees naksahdanu päässä että minäkin voisin opetella soittaa.” arvioi eräs. ”Se on monessa asiassa vaikee saada ihmisiä lähteen mukaan. – – Mä sanosin että uinuvaa potentiaalia on paljon. – – Ne ei oo oikeesti edes tullu ajatelleeks, että opistolla opetettais, että ei kai nyt kehtaa mennä edes kysyyn että voisinks mä opetella jotain” tämä jatkoi. (Loppuhaastattelu 2020.)

Erilaisten harrastusten saatavuus katsottiin hyväksi, mutta nimenomaisesti musiikkiharrastuksista ei vastaajilla ollut selkeää kuvaa. ”Kaikkei muutahan on ihan pilvin pimein – – mutta en mä oikein musiikin alueelta tiedä, että en oo oikein kattonu.” kuvaili vastauksessaan eräs haastateltava. Muita harrastuksia pidettiin musiikin ohella myös erittäin tavoitteellisina, ja moni korosti vastauksissaan esimerkiksi että ”ei vaan kudo sukkaa ja tee ristikkoo.” Vastaajilla oli kaikilla aikaisempiakin harrastuksia, ja vastauksista kävi monesti ilmi myös se, ettei uusia harrastuksia välttämättä ollut aktiivisesti edes haettu. Soitonopiskelu-projektin yhteydessä moni korosti myös, ettei ollut tullut itsekään ajatelleeksi soitonopiskelun musiikkiopistossa olevan heille mahdollista, ja oli siksi tarttunut tilaisuuteen sitä tarjottaessa. (Loppuhaastattelu 2020.)

Luvussa 3.1 esitellyistä musiikin terveysvaikutuksista kysyttiin oppilailta myös arviona, ovatko he kokeneet musiikin kuuntelemisella tai harrastamisella olevan vaikutuksia muuhun elämään esimerkiksi jaksamisen lisääntymisen kautta. Eräs vastaaja kertoi: ”On se lisänny mun aktiivisuutta. – – Juuri tää että mun täytyy tehdä [jotain] että mä en kehtaa tulla jos mä en oo ees yhtään yrittäny.” Toinen kertoi musiikilla olevan ”semmonen terapeuttinen vaikutus, että on ollu hirveen tärkeetä, todella tärkeetä. Jo lapsuuden kodissa on ollu musiikkia ihan laidasta toiseen.” Muuan haastateltava observoi: ”Just eilen illalla katottiin orkesterinjohdajaa joka on kaikkiin Spielbergin elokuvaan säveltänyt musiikit, niin hänkin, hyvä että pystyssä pysyy, johti yli kakstuntisen musiikkiesityksen, siinä just näkee sen että se intelligentti pitää silmät kirkkaina ja iloisina, et jotain sen tyyppistä

toivois itsellekin. – – Mä odotan sitä suurta pamausta, että tää ei oo vielä tässä.” (Loppuhaastattelu 2020.)

Aiemmin tarkastelun kohteena luvussa 3.2 ollutta Paderbornin yliopiston tutkimusta (2008) käytettiin myös kysymysten pohjana. Eräänä osa-alueena haluttiin selvittää, mikä oli projektin osallistujien prosentuaalinen arvio parhaasta musii-killisesta suorituskyvystään. Tarkan prosentuaalisen arvion antaminen osoittautui hankalaksi, mutta kuten eräs osallistuja kommentoi: ”Varmaan se on sillai että soittamine on sellasta ettei puhuta ihan niinkun teknisestä näppäryydestä, niin se kokonaisnäkemys, osaaminen parantuu koko ajan. – – Se musiikin hahmottaminen muuttuu kokonaisemmaks koko ajan, varsinkin kun soittaa sitä rupee ajatteleen toisin.” Tämä näkemys heijastui myös muiden vastauksista. Prosentuaaliset arviot vaihtelivat 60 % ja 100 % välillä. (Loppuhaastattelu 2020.)

Osallistujilta kysyttiin myös, minkälaiseksi he ovat kokeneet ryhmätoiminnan merkityksen opiskelussaan. Vastausten perusteella ryhmä merkitys oli osallistujille tärkeä sosiaalisen elementin sekä oman edistymisen vertaamisena toisiin. Eräs muotoili asian: ”Kun tavallaan ollaan paremmin tutustuttu toisiimme, ymmärretään paremmin että kullakin se ainoa haaste on se oma osaaminen, niin se on paljon helpompi soittaa toisille ja kuunnella toisia, että oikeesti hauskaa kun joku oppii jotain, tai huomaa että se on edistyny.” Toisen mukaan: ”Kyllä se on ehdottoman tärkeätä että voi soittaa toisille – – ja kertoo miten tää on menny.” (Loppuhaastattelu 2020.)

Lisäksi tiedusteltiin, ovatko opiskelijat kokeneet soitossaan fyysisiä tai psyykkisiä rajoitteita, ja millä keinoilla he ovat näitä mahdollisesti kiertäneet ja kompensoineet. Rajoitteiden koettiin liittyvän lähinnä sormien motoriikkaan ja silmäkäsi-koordinaation löytämiseen. Ratkaisuna näihin ongelmiin osallistujat olivat käyttäneet kappaleen hidastamista, useiden toistojen tekemistä, ja kappaleen eri elementtien harjoittamista erillisinä tehtävinä. (Loppuhaastattelu 2020.)

Yhä saman tutkimuksen tuloksiin liittyen haastateltavilta tiedusteltiin, onko musiikin tärkeys vaihdellut heillä eri ikäkausina. Kaikki arvioivat musiikin olleen erittäin tärkeänä tekijänä elämässään kaikkina sen aikoina. Osa pohti myös merkityksen vaihtelua, esimerkiksi: ”Mä muistan Beatlesien, Rolling Stonesin, Elton

Johnin aikaan se on ollu ihan tapissaan, – – sitten 70-, 80-, 90-luvun musiikki, en mä tunnista sieltä oikein ketään laulajia. – – Nyt mä kuuntelen musiikkia joka päivä, että kyllä se on palannu takasin, ei samanlaisena kun nuorena kun istuttiin korva radiossa kiinni kokoajan.” Muiden vastaukset sisälsivät yhteneväistä elämänkaaren pohdintaa siitä, kuinka paljon musiikille oli kulloinkin ollut aikaa esimerkiksi perheeseen ja työuraan liittyvien kiireiden ohella. Vaikka musiikille oli vähemmän aikaa, ei sen henkilökohtaisen merkityksen sinänsä katsottu vähentyneen. (Loppuhaastattelu 2020.)

Aistien ja motoriikan muutoksiin perehdyttiin luvussa 3.5, ja myös haastateltavilta tiedusteltiin, olivatko he kokeneet muutoksia näissä iän myötä. Motoriikassa ei koettu muutoksia huonompaan suuntaan, ja muutama osallistuja jopa raportoi hienomotoriikkansa parantuneen soitonopiskelun myötä. Ainoita raportoituja ongelmia koettiin mieleen painamisen suhteen. Eräs vertasi kokemustaan nykyisestä nuoruuteensa: ”Mä muistan vieläkin jotain nuoruuden aikasia iskelmiä ja Beatlesien kappaleita ihan tosta vaan laulaa. – – Nyt jos mun pitäis joku Beatlesin kipale harjotella, mun pitäis opetella sitä ihan hirveesti – – ja taas jonkun viikon päästä mä en sit enää muistais. Että kyllä sitä muutosta on tapahtunu.” (Loppuhaastattelu 2020.)

Luvun 3.4 aikuispedagogiikan erityistekijöiden esittelyn pohjalta tiedusteltiin opilailta, miten he olivat kokeneet saaneensa palautteen ja ohjauksen tunnilla. Yhteistyötä pidettiin onnistuneena ja saatua palautetta kannustavana. Palautteen luonteesta yksi haastateltavista muotoili: ”Palautetta pitää saada, sen pitää olla semmosta että se on tarkkaa ja oikeeta, eikä nimenomaan semmonen väärä kannustus, kyllähän sä oot kauheen kannustava muttei väärällä tavalla. – – Se pitää mun mielestä nähdä mikä edistyy ja mikä ei, siitähän menee pohja opetussuhteelta jos se on falskia.” (Loppuhaastattelu 2020.)

Erikseen selvitettiin vielä, olivatko annettuihin tehtäviin annettu tarpeeksi selkeät ohjeet, miten niitä tulisi harjoittaa. Vastausten perusteella tehtävät olivat olleet ymmärrettäviä. Erään kokemus oli: ”Oot mun mielestä hyvin osannu kattoo kun mä oon ensin soittanut että mikä on se tapa, ja metodi jolla sen saa soitettua, mun mielestä se on ollu hyvä systeemi.” Toisen kokemus harjoittelusta taasen oli: ”Jälleen kerran tää että palikka kerrallaan kootaan sitä. Niin se on menny

munkin päähän. – – Vaikka mä yritin että ei, mä opettelen omalla tavallani [virheen sattuessa aloittaa uudelleen kappaleen alusta asti], muttei se menny niin.” (Loppuhaastattelu 2020.)

4.6.3 Kysymyksiä ikäryhmän tavoittamisesta ja mainonnasta

Osallistujien näkemystä haluttiin tiedustella siitä, mitkä he arvioisivat parhaiksi keinoiksi tavoittaa toiminnan pariin ihmisiä, joilla ei ole aikaisempaa musiikillista taustaa tai kokemusta harrastustoiminnasta. Esteiksi toiminnalle mukaan tulemisella arveltiin usein ennakoasenteiden nousemista esiin, ja omaa arviota kyvystä harrastaa. Myös mahdollisia rahallisia esteitä harrastamiselle sivuttiin. Ratkaisuiksi näihin pohdittiin muun muassa esimerkin voimaa, ”Jos joku kuulisin mun soittavan niin ajattelisin että voiks toi olla totta että noin oppii vielä ja siitä vois innostua. – – Mä luulen et enemmän meidän ikäsissä ois niitä jotka vois lähteä kokeilemaan.” Toisena keinona eräs arvioi: ”Vois ehkä houkutella tavallaan että pitää sitä takaporttia auki, että tuu nyt kerran kattomaan, ettei tarvi jatkaa jos mä tykkää. – – Et ennenkaikeet et se ihminen tavallaan saa itse valita sen.” (Loppuhaastattelu 2020.)

Eläkeläisoppijoiden mielipidettä tiedusteltiin myös keinoista ja kanavista, joita pitkin he arvelisivat parhaiten omaa ikäryhmäänsä tavoitettavan mainonnan kannalta tulevaisuutta ajatellen. Tehokkaiksi keinoiksi arvioitiin esimerkiksi paikallislehdissä ja internetin keskustelupalstoilla mainostamisen. Tämän yhteydessä arvioitiin myös, että tämä vaatii suurta aktiivisuutta, jotta esillä pysyminen olisi jatkuvaa. Myös aiemmassa kappaleessa esiin tullutta esimerkin esiin tuomista pidettiin hyvänä keinona mainostukseen. (Loppuhaastattelu 2020.)

Lopuksi opiskelijoita pyydettiin vielä lähettämään terveisiä opinnäytetyön kypsyysnäytteenä paikallislehdessä julkaistavaa artikkelia varten. Osallistujat saivat myös esittää halutessaan vapaan loppupuheenvuoron, mikäli kokivat että haastatteluissa oli ohitettu jokin heille tärkeä asia. ”Ei mitään muuta kun yrittää, et kokeile! Ei koskaan tiedä milloin se natsaa omalle kohdalle.” ja ”Jos on sormia riittävästi ja vaikei olisikaan kannattaa kokeilla.” olivat eräitä kommentteista.

Haastattelua pidettiin yleisesti kattavana eikä haastattelijoilla ollut valmiiden kysymysten jälkeen erityistä lisättävää. (Loppuhaastattelu 2020.)

4.7 Ehdotus eläkeikäisten oppilaiden opintokokonaisuudeksi

Laillisia esteitä aikuis- tai eläkeikäisten oppilaiden ottamiseksi musiikkiopiston laajan oppimäärän oppilaaksiotolle ei ole. Tämä koskee myös kuntien kanssa tehtyjä tilaaja-tuottaja-sopimuksia. Kuten eduskunnan apulaisoikeusasiamies päätöksessään toteaa, oppilaitokset eivät myöskään voi tehdä omia tulkintojaan muista laeista koskien yläikärajan asettamista.

Eläkeikäisten mahdollisten oppilaiden tavoittamiseksi on syytä käyttää tavanomaisesta poikkeavaa aktiivisuutta. Projektiin osallistujien haastatteluista kävi useaan otteeseen ilmi, etteivät nämä olleet tietoisia mahdollisuuksista osallistua musiikkiopisto-opetukseen. Näin ollen he eivät olleet tulleet lainkaan harkinneeksi opintoihin hakeutumista, vaikka kiinnostusta musiikin tekemiseen olisi-kin. Markkinoinnissa kannattaa hyödyntää erityisesti paikallisia toimijoita, kuten paikallislehtiä ja internetissä toimivia keskusteluryhmiä. Myös esimerkiksi Facebookin mainostustyökalulla on mahdollista kohdentaa mainontaa iän ja asuinpaikkakunnan mukaan.

Mikäli oppilaitoksella on mahdollisuutta maksuhelpotuksiin, voi niiden käyttö joissain tapauksissa olla perusteltua. Esimerkiksi naisten eläke varsinkin nykyisessä eläkeikäryhmässä saattaa olla selvästi miesten eläkettä pienempi. Naisten eläkkeensaajien suurin prosentuaalinen osuus saa eläkettä vain 1000–1249 € kuukaudessa. (Eläketurvakeskus 2020.)

Eläkeikäisille suunnatun toiminnan ollessa aluillaan voi olla myös hyödyksi, mikäli heille järjestetään esimerkiksi tässä opinnäytetyössä esitellyn kaltainen määräaikainen tutustumiskausi, joiden aikana maksuhelpotusta toteutetaan. Sastamalan musiikkiopiston projektiin osallistuneiden palautteesta kävi ilmi, että tällöin osallistujien ei tarvitse kokea sitoutuneensa liian kalliisti tai pitkäaikai-

sesti, mikäli lopulta kokevat, etteivät opinnot sovikaan heille. Esimerkiksi vuoden mittainen kausi saattaa olla kuitenkin riittävä musiikin peruselementtien hahmottamiselle ja mielipiteen muodostamiselle opintojen sisällöstä.

Projektiluontoisessa toteutuksessa olisi myös luontevaa jättää tavanomaiset pääsykokeet suorittamatta, mikäli niitä oppilaitoksissa vielä käytetään. Monien haastattelujen yhteydessä sivuttiin esimerkiksi koulujen vanhoja laulukokeita, joita pidettiin erittäin epämiellyttävänä. Näissä pohdittiin, että vaikka laulua ei opiaineena opetettu, sitä kuitenkin testattiin ja arvosteltiin. Monilla pääsykokeet saattavat rinnastua helposti näihin kokemuksiin. Useassa haastattelussa esiin nousi myös käsitys, että voidakseen tulla opiskelemaan musiikkiopistoon, tulisi oppilaan jo valmiiksi olla tietoinen joistakin musiikin teoreettisista kysymyksistä. Pääsykokeeton tapa saattaisi tuoda paremmin esiin ajatusta, että musiikkiopistoon tullaan oppimaan, eikä ennakkotietoja musiikista vaadita.

Opintojen sisällön suhteen ei tämän opinnäytetyön projektin yhteydessä tullut ilmi mitään tekijöitä, joka estäisivät oppilaiden osallistumisen täysipainoisesti laajan oppimäärän opintoihin. Mikäli kuitenkin yksilöllistettyä opetussuunnitelmaa tarvitaan, tulee sellaiseen olla mahdollisuus, kuten on kaikilla oppilailla. Aistien ja motoristen muutosten ei myöskään esitellyissä tutkimuksissa havaittu olevan niin dramaattisia, että olisi syytä katsoa niiden oletusarvoisesti vaikuttavan soitto- ja oppimiskykyyn.

Aikuisopiskelijoilla on usein valmiiksi jo vahvoja musiikillisia mieltymyksiä, ja musiikki on pitkään elinkaaren aikana ollut heille tärkeä elementti. Tätä olisi helppo huomioida ohjelmistovalinnoissa etsimällä heille mieluista ohjelmistoa sekä kappaleita, joiden voidaan katsoa antavan kyseisenlaisessa soitossa tarvittavia taitoja. Kokemus osoittaa opinnäytetyön projektiin osallistujienkin kanssa mielikappaleiden usein valmistuvan selkeästi nopeammin verrattuna tuntemattomiin tai epämieluisiin kappalevalintoihin.

Ryhmän merkitys toiminnassa koettiin kannustavaksi ja yhteisöllisyyttä luovaksi sekä haastattelujen pohjalta että tutkimusten tuloksissa. Vaikka opetussuunnitelma ei kaikkialla edellytäkään esimerkiksi luokkatuntien järjestämisestä, on tällainen kuitenkin vahvasti suositeltavaa. Sukupolvien väliselle kohtaamiselle on

varmasti myös opinnoissa tilaa, mutta uskon ensisijaisesti aikuisten kaipaavan vertaistukea ainakin opintojensa alkuvaiheessa. Musiikin perusteiden opetusta olisi hyvä tarkastella yhteistyössä soitonopettajan kanssa. Haastattelujen perusteella syntyi vaikutelma, että aikuiset pystyvät lapsiin verrattuna sisäistämään nopeastikin uutta tietoa, mutta turhautuvat helposti elleivät saa mahdollisimman nopeasti teoreettiselle taustalle kosketuspintaa käytäntöön.

Palautteen kerääminen aikuisopiskelijoilta opintojen suhteen voi olla hedelmällistä. Vahva musiikkisuhde ja pitkä elämäkokemus saattavat joskus tuoda mukanaan vaikeasti ennakoitavia ennakkokäsityksiä. Toisaalta esimerkiksi opintojen rakenteen ja sisällön selkeä läpikäyminen oppilaiden kanssa on myös avuksi. Vahvaa käsitystä opintojen kokonaisuudesta ja niitä kuvaamaan käytetystä sanastosta ei kokonaisuudessaan tätä projektia varten haastatellulla ryhmällä ollut. Avoin keskustelu, opiskelijoiden osallistaminen opintojensa suunnittelijoiksi ja molemminpuolinen kunnioitus ovat avaimia kanssakäymiseen.

5 POHDINTA

Väestörakenteen muutos luo toteutuessaan tulevaisuudessa vaikeasti ratkaistavia yhtälöitä erilaisille koulutustoimijoille. On esitetty arvioita, joiden mukaan nuorten vähenevä ja iäkkäämpien kasvava lukumäärä luo tilanteen, jossa musiikkiopistoille myönnetty rahoituksen valtionosuustunnit eivät tule täyttymään. Tällöin tunteja tullaan jakamaan uudestaan eri taiteenalojen kesken, kuten käy ilmi taiteen perusopetusjärjestelmän uudistusta kartoittavasta selvityksestä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019). Musiikkiopistot ovat vaarassa menettää pitkäkestoisella työllään hankkimaansa asemaa yhteiskunnallisena toimijana, mikäli ne eivät pysty vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin.

Tulee olemaan äärimmäisen perusteltua pyrkiä laajentamaan nykyisen, keskimäärin alle 15-vuotiaan asiakaskunnan ikähaarukkaa. Ihmiset elävät aiempaa terveempinä ja pidempään, mikä lisää kysyntää harrastustoiminnalle ikäskaalan yläpäässä. Väitteen puolesta puhuvat niin luvussa 2.1 esitelty tutkimus eri ikäkohorttien käsityksistä omasta toimijuudestaan kuin myös näkemykset kolmannen iän kasvavasta yhteiskunnallisesta merkityksestä luvussa 3.3. Lisääntynyt tekemisen tarve eläkeikäisillä tulee olemaan peruste sekä hyvinvointia lisäävän toiminnan volyymin kasvattamiselle että erilaisten harrastus- ja kulttuuritoiminnan tarjoamiselle juuri tälle ryhmälle heidän tarpeensa ja toiveensa huomioiden.

Muuttuva toimintaympäristö tarkoittaa lisäksi opetuksen painopisteiden ja toimintamuotojen uudelleen arviointia, jotta esimerkiksi uusimman opetussuunnitelman myötä esiintuodut oppijan omien kiinnostuksen kohteiden painottaminen opinnoissa voi toteutua täysimääräisesti. Ainakin tässä opinnäytetyössä haastateltujen osallistujien mielikuvissa oli selkeästi havaittavissa ajatus, jonka mukaan musiikkiopisto-opinnot ovat tarkoitettu vain lapsille ja tähtäävät ennen kaikkea ammattimaiseen osaamiseen. Omat kokemukseni soitonopettajana viittaavat myös samaan suuntaan. Jopa pitkälle ehtineet ja muuten motivoituneet opiskelijat välttelevät musiikkiopistotason opintoihin jatkamista peläten opintojen muodostuvan liian kuormittaviksi ammattilaistasoisten vaatimusten myötä. Näin on, vaikka uusin opetussuunnitelma antaa kenties suurimman vapauden omien kiinnostuksen kohteidensa toteuttamiseen juuri musiikkiopistotason opinnoissa.

Vanhahtavien käsitysten muuttuminen yleisessä tietoisuudessa ottaa varmasti oman aikansa, ja tätä nopeuttaakseen ja vahvistaakseen musiikkiopistojen tulisi olla aktiivisia pyrkimyksissään päivittää mielikuvia opetuksesta.

Laillisesti esteitä minkä ikäisten hyvänsä ottamiseksi musiikkiopistoon ei ole. Tämä käy selväksi eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen seikkaperäisestä selvityksestä. Esimerkiksi juuri opetussuunnitelman mainitsemana lasten ja nuorten ensisijaisuus ei sulje pois aikuisopiskelijoita taiteen perusopetuksen piiristä. Katsoisinkin, että opetussuunnitelman mainitsemat taidesuhteen kehittyminen ja elinikäinen taiteen harrastaminen ovatkin juuri sellaisia piirteitä opetuksessa, joita aikuisopiskelijat sen sisällöltä kaipaavat. Tältä kannalta nähden opetussuunnitelman perusteet suorastaan tukevat kaiken ikäisten oppijoiden ottamista mukaan opintoihin, mikäli nämä sinne hakeutuvat. Ei ole apulaisoikeusasiamiehen selvityksen perusteella täysin yksiselitteistä, onko rajausta mahdollista tehdä, mikäli oppilaspaikat täyttyvät täysin lapsista. Tilanne ei kuitenkaan ole kaikkialla maassa tällainen, tulevaisuudessa entisestään vähemmän.

Musiikkioppilaitoksille ja niiden liitolle lähetetyistä kyselyistä kävi ilmi harrastamisen mahdollisuuksien ikäihmisille olevan melko satunnaista. Joissain oppilaitoksissa toimintaa on enemmänkin, mutta valtakunnallisesti iän mukaiset oppilasmäärät tai myöhäisikäisille tarjotut erilaiset hankkeet eivät tilastoidu. Voi olettaa, että tällöin hyvät käytännöt eivät pääse liikkumaan opistosta toiseen, ja tarjottava opetus jää yksilöiden kiinnostuksen varaan sekä opettajien että oppilaiden puolelta. Vaarana on tällöin myös, etteivät opintoihin ymmärrä hakeutua lainkaan edes niitä kaipaavat henkilöt, jos tietoisuutta tarjottavasta opetuksesta ei ole.

Kyselyistä laajempien johtopäätösten vetämistä vaikeutti samainen satunnaisuuden ongelma. Jotkin niihin vastanneet oppilaitokset eivät olleet pohtineet ikään liittyvää tematiikkaa lainkaan, eivätkä tällöin vastanneet kaikkiin kysymyksiin tavalla, joka mahdollistaisi yleistysten tekemisen. Lisäksi esimerkiksi kysymys oppilaiden iänmukaisesta tilastoitumisesta osoittautui kenties liian epätarhaksi. Siihen mahtui yksiselitteisen kyllä-vastauksen lisäksi tarkempiakin vastauksia, kuten että oppilastietojärjestelmä mahdollistaisi tilastoinnin iän mukaan.

Tämä esimerkiksi antaa ymmärtää, että tilastointia ei erikseen aktiivisesti tehtäisi, vaikka siihen olisi periaatteellinen mahdollisuus. Mikäli jatkokysymyksiä olisi ollut mahdollista esittää, epäilen että tähän kysymykseen pelkän kyllä-vas-tauksen antaneissa oppilaitoksissa käytäntö todellisuudessa onkin edellä kuva-tun kaltainen.

Useassa oppilaitoksissa aikuisoppilaat on rajattu laajan oppimäärän ulkopuo-lle joko yleiseen oppimäärään tai avoimelle linjalle. Näissä opetus saattaa keskittyä aikuisilla ja varsinkin eläkeläisillä ryhmäopetukseen. Tähän huomiota kiinnittäessäni en kiellä tai väheksy tällaisen opetuksen arvoa, mutta olen kiin-nostunut mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumisesta. Kaikkien tulisi saada va-lita itseään koskevat kiinnostuksen kohteet minkään rakenteellisen tekijän estä-mättä. Tasa-arvo voi tällaisissa tapauksissa jäädä toteutumatta jo rahallisista te-kijöistä johtuen. Esimerkiksi Keravan musiikkiopisto on kunnostautunut aikuis-ten opettamisessa, perustaen heille oman opintolinjansa. Mikäli kuitenkin hin-nan puolesta aikuisten avoimen osaston 10x30 min oppitunnin hintaa 471 € ver-rataan laajan oppimäärän hintaan 347 €, jonka lukukausi on myös pidempi, on hinnan erotus 124 € (Keravan musiikkiopisto, hinnasto 2020). Aiemmin työssä mainittu varsinkin naisten eläkkeiden pienuus voi vastaavanlaisissa tilanteissa nousta selkeästi estäväksi tekijäksi.

Rehtoreille lähetetyssä kyselyssä nousi lisäksi esiin ajatusta, jonka mukaan ai-kuisia ei todennäköisesti edes kiinnosta laajan oppimäärän mukainen tavoitteel-linen opiskelu. Tälle ei projektin myötä toteutetuissa haastatteluissa löytynyt eri-tyistä tukea. Haastateltavat eivät pitäneet ajatusta edistymisnäytteistä liian kuor-mittavina. Kaikki pitivät sen sijaan tärkeänä jatkuvaa edistymistä ja rehellistä pa-lautetta, joka mahdollistaa tällaisen. Jatkuva edistyminen lieneekin tavoite, jota tutkintojen tekemisellä pyritään virallisesti osoittamaan. Tässä mielessä oppilai-den palaute oli itseasiassa tavoitteellista opiskelua puoltavaa. Päinvastaisia nä-kemyksiä sisältäviä tutkimuksia ei tätä opinnäytetyötä tehdessä löytynyt. Epäile-mättä ihmisillä on erilaisia tavoitteita, eikä yhden kiinnostuksen kohteista voi päätellä toisen intohimoja. Onkin jokseenkin vaarallista antaa tällaisten ennak-koäsitusten määritellä sitä, rajataanko esimerkiksi aikuisopiskelijat jo lähtökoh-taisesti ulos tietynlaisista opinnoista.

Luvussa 2.6 esittelystä selvityksestä käy ilmi musiikin olevan aikuisilla suosituin harrastus taiteen perusopetuksen piirissä toimivista taiteenlajeista. Kysely ei erittele aikuisia iän mukaan, joten on mahdotonta sanoa, mikä eläkeikäisten osuus ryhmästä on. Tämä on kuitenkin sinänsä merkityksetöntä, sillä jos opetusta voidaan myöntää täysi-ikäisille, ei siitä voida enää erikseen rajata ulos eläkeikäisiä. Joka tapauksessa harrastajien lukumäärän perusteella ei ole syytä epäillä, etteikö aikuisilla tai eläkeikäisillä olisi kiinnostusta myös tavoitteellista opiskelua kohtaan, varsinkin kun näitä tavoitteita saa opetussuunnitelman mukaan itse olla määrittämässä kiinnostuksen kohteidensa mukaisesti.

Turun konservatorion ennakkotapauksen yhteydessä kävi ilmi myös rajaus, jossa oppilaita on rajattu opintojen ulkopuolelle sen perusteella, etteivät nämä ehtisi suorittaa opintojaan loppuun ennen 24 ikävuotta täytettyään. 24 vuotta on nuorisolain määrittelemä nuoren raja. Apulaisoikeusasiamies kumoaa käytännön lain puolesta. Kiinnittäisin enemmänkin huomiota seikkaan, ettei musiikkiopistojen rahoitus ole kiinni tehtyjen tutkintojen määrästä. Lisäksi, mikäli opintojen jatkaminen niiden päätepisteeseen olisi kriteeri oppilasvalintaa tehdessä, ei tällainen vaatimus nykyisin selvästi nuortenkaan kanssa täyty. SML ry:n jäsenkyselyssä (2019) käy ilmi, että perustasolla opintonsa ennen päättötodistusten saamista lopettavien määrä on 2843. Päättötodistuksia suoritettiin 1369. Lopettajia oli siis noin puolet enemmän kuin suorittajia. Samankaltainen suunta oli myös musiikkiopistotason päättötodistuksen saajien, 324, ja ennen sen saamista lopettaneiden, 265, määrässä.

Harrastusmahdollisuuksien satunnainen luonne käy ilmi myös epäsuorasti eläkeikäisille suunnattujen hankkeiden esittelyn kautta. Näistä useat olivat joko oppilaiden itsensä järjestämiä kuten Salasoittajat-ryhmä, tai opintovaihtoehdot olivat Resonaarin tapaan sellaisen toimijan toteuttamia joka valmiiksi keskittyy marginalisoituneisiin ryhmiin. Musiikkiopistojen puolesta en löytänyt tähän tutkimusosuuteen suoraan eläkeläisille tarjottuja laajan oppimäärän palveluita. Tämä on sinänsä ymmärrettävää, sillä niin laajan kuin yleisen oppimäärän sisältöjen tulee olla samat kaikille. Tällöin ei niitä periaatteessa ole syytä tarjota eri ikäluokille erikseen. Nostan asian kuitenkin esille, sillä rehtoreille toteutetussa kyselyssä useampikin vastaaja totesi, ettei opetusta eläkeikäisille ole edes harkittu.

Ihmisillä on muun muassa perustuslain, tasavertaisuuslain ja YK:n ihmisoikeusjulistuksen perusteella kulttuurisia ja sivistyksellisiä perusoikeuksia. Näiden toteutuminen vaarantuu, mikäli ihmiset eivät ole tasavertaisessa asemassa esimerkiksi juuri opintoihin hakeutumisestilanteissa ja opintojen saatavuuden ja saavutettavuuden kannalta. Erityisesti Suomessa, jossa musiikkiopistot ovat toimineet pitkään sekä julkisin varoin vahvasti tuettuina että julkisen säätelyn piirissä, voidaan niiden toiminta nähdä jopa eräänlaisena julkisena palveluna. Kuiten muidenkin julkisten toimijoiden, tulee musiikkiopistojen lain noudattamisen lisäksi toimia aktiivisesti ehkäistäkseen syrjintää. Epävirallisissa tiedonannoissa tätä työtä tehdessä nousi esiin tapauksia, joissa aikuisia hakijoita oli yksinomaan ikänsä vuoksi jätetty ottamatta oppilaaksi. Näille oli lisäksi ilmoitettu jokin muu syy hylkäyksen perusteena. Tällaisen toiminnan mahdollistavassa järjestelmässä on kaiken hyvän lisäksi varmasti parannettavaa.

Taiteen laajan oppimäärän syvin olemus vaikuttaa löytyvän ajatuksesta, jossa ihminen kehittyy läpi elämänsä, kaipaa haasteita aktiivisena toimijana ja rakentaa jatkuvasti musiikkisuhdettaan. Ikää ei tulisi suinkaan nähdä tämän esteenä, vaan lähinnä vahvuutena musiikkiopintoihin ryhtyessä. Projektiin osallistuneiden eräänä vahvimpana motivaatiotekijänä vaikutti toimivan oma syvä suhde musiikkiin sekä tuleminen kuuntelijasta tekijäksi. Luvussa 3.4. esitellyssä aikuispedagogiikan erityispiirteitä käsittelevässä kohdassa motivaatio nähtiin aikuisilla tärkeimpänä opinnoissa menestymistä määrittävänä tekijänä. Oppijoiden oman mielimusiikin hyödyntäminen ohjelmistovalinnoissa oli harjoittelumotivaatiota selvästi lisäävä seikka näiden omienkin arvioiden mukaan.

Musiikin terveysvaikutukset eivät olleet tämän työn keskiössä, mutta haastateltavien omia huolia nousi esiin monessa yhteydessä erilaisten aivo- ja muistisairauksien suhteen enemmän kuin olisin olettanut. Näiden ehkäisy olikin eräs tärkeä tekijä uuden harrastuksen aloittamiselle lähes kaikilla. WHO:n koostamassa raportissa löytyy jonkin verran näyttöä sille, että musiikin harrastaminen voi olla osaltaan ehkäisemässä ja hidastamassa tällaisten sairauksien puhkeamista. Musiikin ja kulttuurin kanssa tekemisissä olevien raportoitiin myös elävän terveempinä verrattuna niitä harrastamattomiin. Erityisiä vaikutuksia löytyi myös sosiaalisten siteiden luomisen helpottamisessa. Mikäli erilaiset harrastukset to-

della voivat merkittäväällä tavalla vaikuttaa myöhäisille tyypillisiin terveysongelmiin, on entistä perustellumpaa ulottaa harrastustarjontaa monessa muodossa erityisesti juuri niille, joilla niistä on mahdollisuus eniten hyötyä.

Tämän opinnäytetyön puitteissa osallistujat eivät raportoineet tai havaittu heillä olevan erityistä motorista tai aistillista ikään liittyvää hidastumista. Aistimuutoksiin varauduttiin kuitenkin opiskelua suunniteltaessa esimerkiksi lisäämällä valonlähteitä opetustilaan ja välttämällä liian pienikokoisia nuotteja. Soitannollisesti arvioisin oppilaiden saavuttaneen kirjoitushetkellä hieman alle vuoden kestäneen projektin aikana jotakuinkin entistä perustaso 1 vastaavan osaamisen. Vertailun vuoksi tällaista kehitystä voidaan pitää nopeampana kuin keskimääräisen opintonsa aloittavan lapsen edistymistä. Arvioni mukaan aikuisten kanssa tiedollisten elementtien sisäistäminen tapahtuu jokseenkin nopeasti. Tällöin aivan alkeista päästään soitossa nopeasti eteenpäin. Kehitys tuskin kuitenkaan tulee jatkumaan eksponentiaalisena kasvuna vaan väistämättä hidastuu jossakin vaiheessa. Edistymisen hidastumisen aiheuttamiin turhautumisen tunteisiin on syytä varautua opetusta suunniteltaessa.

Vaikka osallistujat arvelivatkin opittavien asioiden mieleen painamisen hidastuneen heillä iän myötä, ei heidän muistinsa toimintaa voida pitää huonona tai oppimiseen merkittävästi vaikeuttavana tekijänä. Vaikka muisti kenties aiemmin oli ollut parempi, huonompi se oli vain vertailussa. Lähimuistin toiminnalle pyrittiin kuitenkin luomaan projektin aikana parhaat mahdolliset edellytykset. Yhden opitunnin aikana keskityttiin opiskelijoiden kanssa yhteen tai kahteen kappaleeseen, millä pyrittiin välttämään muistin kuormittamista liiallisella informaatiolla. Yksittäisten kappaleiden sisällä harjoiteltavat kohdat pyrittiin määrittelemään myös tarkasti. Ohjelmistovalinnoissa oli myös mahdollista valita kappaleita, jotka sisältävät vain tietyn tyyppisiä teknisiä haasteita kerrallaan. Alkeisohjelmisto sopi tähän tarkoitukseen erinomaisesti, ja oppilaiden erityisesti toivomassa vapaan säestyksen opetuksessa on helposti mahdollista itse vaikuttaa sovituksellisilla tekijöillä kappaleen haastavuuteen. Haastavammista kappaleista on myös mahdollisuus tehdä helpotettuja sovituksia. Mainittakoon etteivät tällaiset valinnat poikkea tavanomaisesta opetuksesta. Opiskelijat itse pitivät kappaleiden haasteita sopivina.

Perustuen projektin aikana karttuneisiin tietoihin ja kokemuksiin, arvioin suurimaksi eroksi aikuisten ja lasten opettamisessa näiden erilaiset oppimistyyli. Lapsilla oppiminen tapahtuu leikkillisyyden kautta, eikä esimerkiksi soitossa tapahtuneista virheistä kummemmin välitetä. Aikuisten kanssa soitossa tapahtunut virhe saattaa nopeasti murentaa itsetuntoa. Tällöin todella on syytä pitää harjoiteltavat haasteet sellaisina, joista on mahdollista selvitä heti ensimmäisellä kerralla oikein. Tällaisesta opetuksen suunnittelusta puhuu Rogerskin luvussa 3.4. Tarve suoriutua kunnollisesti vaikuttaa olevan ainakin tämän ikäisillä aikuisilla suuri. On vaikea arvioida johtuvatko tällaiset tekijät esimerkiksi heidän nuoruudessaan käytetyistä ja sisäistetyistä opetuksen metodeista ja tavoitteista, joita samoin sivutaan luvussa 3.4. Joka tapauksessa haastatteluista nousi esille kaikilla joitain epämiellyttäviä muistoja nimenomaisesti musiikin opiskeluun liittyen. Taiteen tekeminen on äärimmäisen henkilökohtainen prosessi, joten tällaisten mahdollisten osatekijöiden huomioonottaminen on tarpeellista.

Aikuiset vaikuttavat myös käsittelevän ohjeita ja palautetta eri tavalla verrattuna lapsiin. Tarve ymmärtää nopeasti kaikkien musiikin eri osatekijöiden väliset suhteet vaikuttaa heillä olevan suuri, eikä itse soittamiseen välttämättä tunnin yhteydessä päästä ennen pitkällisiäkään perehdytyksiä kustakin kohdasta ja sen liittymisestä laajempaan kuvaan. Alussa tämä tuotti jopa jonkinasteisia vaikeuksia kommunikaatiossa, kun yhteistä kieltä ei vielä ollut. Arvelen aikuisten kokeneen oman jo vahvaksi muotoutuneen musiikkikäsitteensä kyseenalaistamista, mikäli esimerkiksi heille jollain termillä tutuista asioista puhuttiinkin toisella nimellä. Näitäkin tekijöitä sivuttiin myös luvussa 3.4. Merkittäviä ongelmia eivät missään tapauksessa olleet, mutta mainitsemisen arvoisia. Samoin kuin muistiin painamisen helpottaminen, edellyttää tällaisen ajatusmallin huomiointi selkeitä ja yksinkertaisia ohjeita. Oppituntien suunnittelussa tämä tarkoitti myös kiireetöntä toteutusta, jossa yksittäisille asioille ja niiden välisten suhteiden tarkastelulle oli mahdollista antaa tarvittava aika.

Mahdollisuuksien mukaan muunkin teoreettisen ymmärryksen välitön yhdistäminen käytäntöön vaikutti helpottavan tiedonkäsittelyä. Jotkut oppilaat kokivat erityisesti musiikin perusteiden opetuksessa riittämättömyyden tunnetta, jos he eivät heti ymmärtäneet asioiden välisiä yhteyksiä. Teoreettisen tiedon sisäistämisessä ja jopa soveltamisessa ei kuitenkaan ehkä yllättävästikin näyttänyt olevan

vaikeuksia. Jotkut oppilaat pystyivät esimerkiksi muodostamaan ohjeiden perusteella erilaisia intervaleja, mutta kokivat turhauttavana, etteivät ymmärtäneet intervallien merkitystä. Esimerkiksi tässä tilanteessa tosin vaikutti siltä, että oppilaat ajattelivat intervaleilla olevan runollisesti ilmaistuna jonkin syvemmän ja salatun merkityksen yksinkertaisen, musiikin rakenteita kuvailevan elementin ohella. On vaikea sanoa, kuinka yleistä tällainen ajattelu on. Kenties käsitys kumpuaa esimerkiksi yleisestä oletuksesta, jossa musiikki nähdään erityisen vaikeana taiteenlajina, jota vain poikkeusyksilöt voivat ymmärtää tai osata tehdä.

Ryhmän vertaistuki auttoi oppilaita käsittelemään omaa edistymistään ja peilamaan omia haasteitaan toisten kokemiin esteisiin. Ryhmytyminen toteutui sekä yhteissoittotunneilla että musiikin perusteiden ryhmässä. Varsinkin luokkatunneilla varattiin aikaa myös keskustelulle, jotta oppilaat saivat tilaisuuden vaihtaa keskenään kokemuksia ja mielipiteitä harjoittelemisesta ja soittamisesta. Hyödyllisenä koettiin myös toisten edistymisen havainnointi, jos nämä soittivat samaa kappaletta useammalla kokoontumiskerralla. Tällöin perspektiivi laajeni kenties myös oman edistymisen suhteen, kun viikkotasoisessa tarkastelussa ei jokaisella kerralla ole mahdollista ottaa suuria edistysaskelia. Luvussa 3.2 aikuisikäiset oppijat pitivät ryhmän merkitystä erittäin tärkeänä oman motivaationsa ylläpitämiselle soittoharrastuksessa.

Nämä vertailussa aikuisten ja lasten oppimisessa havaittavat erot eivät ole oppimista estäviä tekijöitä. Ymmärrys niistä on kuitenkin olennainen, jotta todennäköisesti useimmiten lapsia opettava pedagogi voi tulla niistä tietoiseksi ja sopeuttaa opetustaan tilanteen mukaan. Epäilenkin joidenkin opettajien haluttomuuden aikuisten opettamiseen kumpuavan enemmän omasta juurtuneesta tavastaan opettaa kuin aikuisten kyvyttömyydestä oppia. Aikuisten vahvuudet oppijoina löytyvätkin elämäkokemuksen hyödyntämisessä ja kokonaisuuksien hahmottamisessa. Opetussuunnitelman perusteiden mainitsema omien kiinnostuksen vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden painottaminen on myös tässä yhteydessä asiaankuuluva.

Suurin teesini onkin, että ikään, asemaan ja muihin tekijöihin katsomatta jokainen oppilas on joka tapauksessa yksilö ja tätä tulee kohdella sellaisena. Tällöin

mitkään tekijät eivät saa olla esteenä opintoihin hakeutumiselle sellaiselle, joka on päättänyt niihin hakeutua. Jokainen voi tehdä oman valintansa siitä, minkälaisien ja -laajuisten opintojen arvelee itselleen olevan sopivimmat. Tästä syystä rajoksia oppilaaksiotossa ei tule tehdä. Jokainen oppilas kohdataan tämän omien vahvuuksien kautta ja oppiminen tapahtuu erityisesti niitä vahvistamalla ja niiden kautta toimimisella. Vaikka opinnäytetyön rajaus kohdistui eläkeikäisiin oppilaisiin, ovat samat teemat merkityksellisiä myös muiden tällä hetkellä marginaalisesti opetusta saavien ihmisryhmien kanssa. Jokainen ihminen pystyy oppimaan musiikkia, ja musiikin tekeminen kuuluu kaikille.

LÄHTEET

Alkuhaastattelu, pilottiryhmän oppilaat. 2020. Haastattelu maaliskuu 2020. Haastattelija Honkkila, T. Litteroitu. Sastamalan kaupunki, Sastamalan musiikkiopisto.

AOA Pölönen P. 2017. 10.12.2018. EOAK/6832/2017, YHDENVERTAISUUS TAITEEN PERUSOPETUKSEN JÄRJESTÄMISESSÄ. Helsinki: Eduskunnan oikeusasiamies. Luettu 3.4.2020. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/6832/2017>

Arene ry, 2020. 9.1.2020 Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Luettu 2.3.2020. <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. WSOYpro.

DRNO 41/011/2002 n.d. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002, Opetushallitus. 2002. Luettu 6.6.2020. <https://docplayer.fi/420376-Maarays-41-011-2002-taiteen-perusopetuksen-musiikin-laajan-oppimaaran-opetussuunnitelman-perusteet-2002.html>

Eläketurvakeskus, 2020. Keskimääräiset eläkkeet. Luettu 3.11.2020. <https://www.etk.fi/suomen-elakejarjestelma/elaketurva/elakkeensaajien-tulotaso/keskimaaraiset-elakkeet/>

Fancourt, D & Finn, S. 2019 What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A Scoping review. Health Evidence Network synthesis report 67. Luettu 15.5.2020. <https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/what-is-the-evidence-on-the-role-of-the-arts-in-improving-health-and-well-being-a-scoping-review-2019>

Gembris, H. 2008. Musical activities in the third age: an empirical study with amateur musicians. Institute for Research on Musical Ability (IBFM). University of Paderborn. Luettu 20.3.2020. https://www.nar.uni-heidelberg.de/pdf/newsletter/nl2009_03_gembris_2008b.pdf

HE 258/1994. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi musiikkioppilaitoksista. Luettu 20.7.2020. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1994/19940258>

Heikkinen, E. Kauppinen, M. Salo, P.-L. ja Suutama T. 2006. Ovatko 65-69 vuotiaat aikaisempaa toimintakykyisempiä, terveempiä ja aktiivisempia? Havaintoja Ikkivihreät-projektin kohorttivertailututkimuksesta vuosilta 1988, 1996 ja 2004. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 83, Kelan tutkimusosasto.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara. P. Tutki ja kirjoita. 2009. Helsinki: Tammi.

Jyväskylän yliopiston verkkosivu, 2020. Ikääntyvien yliopisto. Luettu 2.8.2020. <https://kesayo.jyu.fi/fi/ikaantyyvienyliopisto>

Keravan musiikkiopisto, 2020. Kotisivut, avoin opetus. Luettu 28.3.2020.

<https://www.keravanmusiikkiopisto.fi/avoin-opetus>

Keravan musiikkiopisto, 2020. Kotisivut, hinnasto. Luettu 28.3.2020.

<https://www.keravanmusiikkiopisto.fi/opetustarjotin>

Koivunen, H. ja Marsio, L. 2006. Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet. Opetusministeriön julkaisuja 2006:50 Luettu 5.4.2020.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79940/opm50.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kuha, J. 2017. Suomen musiikkioppilaitoshistoriaa. Toiminta ulkomaisten esikuvien pohjalta vuoteen 1969. Grano, 2017. Luettu 20.6.2020.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/185259/suomenmu.pdf?sequence=1>

KvantiMOTV, 2010. Kyselylomakkeen laatiminen. Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto, menetelmäopetuksen tietovarasto. Luettu 2.4.2020.

<https://www.fsd.tuni.fi/metelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>

Laes, T. 2019. Musiikkiopistojen kestävä tulevaisuus. FISME. Luettu 14.5.2020.

<https://fisme.fi/kuukauden-kolumnit/komunit2019/musiikkiopistojen-kestava-tulevaisuus/>

Laes, T., Westerlund, H., Väkevä, L. & Juntunen, M.-L., 2018. Suomalaisen musiikkioppilaitosjärjestelmän tehtävä nyky-yhteiskunnassa: Ehdotelma systemiseksi muutokseksi. Musiikki-lehti. 2/2018. Luettu 20.4.2020.

https://www.researchgate.net/publication/329370956_Suomalaisen_musiikkioppilaitosjarjestelman_tehtava_nyky-yhteiskunnassa_Ehdotelma_systeemiseksi_muutokseksi

Laes, T. 2017. Elinikäisellä oppimisella kohti kestävää ikääntymistä. SITRA. Luettu 14.5.2020.

<https://www.sitra.fi/blogit/elinikaisella-oppimisella-kohti-nautinnollista-ikaantymista/>

Laes, T. 2013. Musiikillisen toimijuuden ja voimaantumisen mahdollisuudet myöhäsiän musiikkikasvatuksessa. Tapaustutkimus Riskiryhmä-yhtyeestä. 1.6.2020.

https://www.academia.edu/25296011/Musiikillisen_toimijuuden_ja_voimaantumisen_mahdollisuudet_my%C3%B6h%C3%A4isi%C3%A4n_musiikkikasvatuksessa_Tapaustutkimus_Riskiryhm%C3%A4_yhtyeest%C3%A4

Lahti, V.-M., 2019. SITRA. Aukkoja sivistyskäsityksessä. Verkkojulkaisu. Luettu 14.5.2020.

<https://www.sitra.fi/julkaisut/aukkoja-sivistyskäsityksessa/>

Lindblad, K & de Boise, S. Musical engagement and subjective wellbeing amongst men in the third age. 2020. School of Music, Theatre and Art – Örebro University. Nordic journal of music therapy 2020, VOL. 29, NO. 1, 20-38. Luettu 1.5.2020.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08098131.2019.1646791#aHR0cHM6Ly93d3cudGFu-ZGZvbmxpbmUuY29tL2RvaS9wZGYvMTAuMTA4MC8wODA5ODEzMS4yMDE5LjE2NDY3OTE/bmVIZEFjY2Vzcz10cnVlQEBA==>

Loppuhaastattelu, pilottiryhmän oppilaat. 2020. Haastattelu lokakuu 2020. Haastattelija Honkkila, T. Litteroitu. Sastamalan musiikkiopisto, Sastamalan kaupunki.

Luoma, P. 2006. Kvalitatiivinen vertaileva analyysi (QCA). Oulun yliopisto, sosiologia. Luettu 7.4.2020. <https://www oulu.fi/sosiologia/node/5047>

Opetushallitus, 2017. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. 17.4.2020. https://www oph.fi/sites/default/files/documents/186920_taideen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_0.pdf

Opetusministeriö, 1998. Asetus taiteen perusopetuksesta 6.11.1998/813. 13.3.2020. <https://www finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980813>

Opetusministeriö, 1998. Laki taiteen perusopetuksesta 21.8.1998/633. 13.3.2020. <https://www finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>

Parjanne, M.-L., 2004. Väestön ikärakenteen muutoksen vaikutukset ja niihin varautuminen eri hallinnonaloilla. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:18. Luettu 22.4.2020. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72934/Selv200418.pdf?sequence=1>

Peak performance center, 2020. Honey Mumford model. Luettu 5.5.2020. <https://thepeakperformancecenter.com/educational-learning/learning/preferences/learning-styles/honey-mumford/>

Peippo, J.-S. musiikin perusteiden lehtori, 2020. Eläkeikäisten oppilaiden opettamisesta. Sähköpostiviesti. Luettu 19.10.2020.

Purtsi, J. 2006. Motorinen oppiminen 55-78-vuotiailla. Pro gradu -tutkielma, liikuntatieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto. Luettu 20.8.2020. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/9349/URN_NBN_fi_jyu-2006203.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rajala, J. musiikkiopiston rehtori, 2020. Tilastotietoa Sastamalan musiikkiopistosta. Sähköpostiviesti. Luettu 4.5.2020.

Resonaarin kotisivu, 2020. Luettu 19.8.2020. <https://www.helsinkimissio.fi/resonaari/esittely>

Resonaarin musiikkikoulun opetussuunnitelma, 2018. Luettu 19.8.2020. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ops/10436825/tpo/tekstikappale/10437564>

Rogers, J. 2001. Suom. 2004. Aikuisoppiminen. Tammer-Paino Oy, Tampere 2004.

Ruippo, 2020. Verkkokokousjärjestelmä musiikin etäopetuksessa. Luettu 19.9.2020. <https://ruippo.fi/zoom/styled/styled-3/index.html>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 15.5.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Salminen, L. Valkama, S. & Valmari, M. 2017 Sukelluksia ikäihmisten soitonopetukseen. Open stage-verkkolehti, JAMK. Luettu 20.7.2020. <https://verkko-lehdet.jamk.fi/openstage/2017/06/sukelluksia-ikaihminen-soitonopetukseen/>

Sastamalan musiikkiopisto, 2018. Opetussuunnitelma 2018. Luettu 4.4.2020. https://www.sastamala.fi/sastamala/liitetiedostot/editori_materiaali/31773.pdf?name=Opetussuunnitelma_2018

Sastamalan musiikkiopisto, 2016. Toimintakertomus 2016-2017. Luettu 4.4.2020. https://www.sastamala.fi/sastamala/liitetiedostot/editori_materiaali/30349.pdf?name=Sastamalan_musiikkiopiston_toimintakertomus_2016-2017

Sastamalan väestöennuste vuosille 2018-2040, 2018. Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI. Luettu 17.8.2020. https://www.sastamala.fi/sastamala/liitetiedostot/editori_materiaali/35720.pdf?name=Sastamalan_vaestoennuste_vuosille_2018-2040

Satakuntaliitto, 2015. Satakunnan kulttuuristrategia 2015-2020. Luettu 13.5.2020. <http://www.satakuntaliitto.fi/sites/satakuntaliitto.fi/files/Satakunnan%20Kulttuuristrategia%202015-2020%20TULOSETTAVA.pdf>

Sirola, E, 2007. Salasoittajat, pianonsoitto ikäihmisten harrastuksena. Jyväskylän yliopisto, musiikin laitos. Musiikkikasvatuksen lisensiaattityö. Luettu 16.6.2020. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/9933/URN_NBN_fi_jyu-2007301.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry, 2020. Kotisivu, Taiteen perusopetuksen (TPO) musiikin laaja oppimäärä. Luettu. 20.7.2020. <http://www.musicedu.fi/musiikin-opetus-suomessa/jarjestelma/taiteen-perusopetuksen-tpo-musiikin-laaja-oppimaara/>

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry, jäsenkysely 2019. Luettu 20.7.2020. <http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2020/08/Tilastotietoa-2019.pdf>

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 1956-2016, 2016. Luettu 20.7.2020. <http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2016/12/SML-60.pdf>

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Luettu 14.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tampereen kaupunki, 2019. Kulttuurista kestävästi kasvava kaupunki, Tampereen kaupungin kulttuuristrategia 2030. Luettu 13.5.2020. https://www.tampere.fi/tiedostot/k/PnUq0MOTb/Tampereen_kaupungin_kulttuuristrategia_2030.pdf

Taideyliopisto, 2020. ArtsEqual-hankkeen kotisivut. Luettu 4.4.2020. <https://www.artsequal.fi/fi/etusivu>

Tilastokeskus, 2020. Väestö iän ja sukupuolen mukaan eri vuosien väestöennusteissa, koko maa. PxWeb-tietokannat. Luettu 19.8.2020.

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaenn/statfin_vaenn_pxt_128t.px/

Tilastokeskus, 2019, Vapaa-ajan osallistuminen. Kulttuuriosallistumisen muutokset 2017, 3. Soittamista harrastetaan yhtä aktiivisesti kuin 20 vuotta sitten. Helsinki: Tilastokeskus. Luettu 9.9.2020.

https://www.stat.fi/til/vpa/2017/01/vpa_2017_01_2018-11-21_kat_003.fi.html

Tilastokeskus, 2019. Väestöennuste 2019: Väestöllinen huoltosuhde alueittain, 2019-2040. Luettu 19.8.2020. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaenn/statfin_vaenn_pxt_128x.px/

Tilastokeskus, 2018. Väestöennuste 2018-2070. Luettu 19.8.2020.

https://www.stat.fi/til/vaenn/2018/vaenn_2018_2018-11-16.fi.pdf

Tuomivaara, T. 2005. Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus. Tieteellisen tutkimukset perusteet. Luettu 4.5.2020. <https://www.mv.helsinki.fi/home/ttuomiva/Y125luku6.pdf>

Valtioneuvosto, 2020. Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirusilanteen vuoksi. Luettu 18.8.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirusilanteen-vuoksi>

Valtioneuvoston viestintäosasto, 2020. Hallitus linjasi suunnitelmasta koronakriisin hallinnan hybridistrategiaksi ja rajoitusten vaiheittaisesta purkamisesta. Luettu 18.8.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-linjasi-suunnitelmasta-koronakriisin-hallinnan-hybridistrategiaksi-ja-rajoitusten-vaiheittaisesta-purkamisesta>

Vehkalahti, K. 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsingin yliopisto. Luettu 4.5.2020. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305021/Kyselytutkimuksen-mittarit-ja-menetelmat-2019-Vehkalahti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325. Luettu 14.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325>

Yhdistyneet kansakunnat, 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Luettu 14.5.2020. https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/ihmisoikeuksien_yleismaailmallinen_julistus_1.pdf

LIITTEET

Liite 1. Kysely Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry:lle

Arvoisa SML:n puheenjohtaja,

Otan yhteyttä koskien musiikkipedagogin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (YAMK, TAMK) opinnäytetyötäni. Työn tarkoitus on kartoittaa, tutkia sekä suunnitella ja ottaa käyttöön taiteen perusopetuksen musiikin laajan opimäärän mukaista instrumenttiopetusta myöhäisikäisille. Aiheeseen liittyen lähetin aiemmin kyselyn Pirkanmaan ja Satakunnan alueella toimivien musiikkioppilaitosten rehtoreille, jonka lienet jo vastaanottanut PMO:n rehtorin ominaisuudessa. Kysely löytyy vielä liitteenä, ja antaa hieman osviittaa sille, millaisiin kysymyksiin kaipaisin vastauksia opinnäytetyöhön liittyen.

Nyt kuitenkin kaipaisin vielä hieman valtakunnallisen tason tietoa. Tilastoituvatko musiikkiopistojen oppilaat millään tavalla iän mukaan joihinkin tilastoihin, joita SML:llä olisi hallussaan?

Nettisivuilta en ainakaan asiaan liittyvää tietoa löytänyt. Entä tuleeko teille suoraan tietoa paikallisista kehittämishankkeista, joilla olisi yhteneväisyyttä aiheeni kanssa?

Ylipäättään, mikä voisi olla paras tapa lähteä hankkimaan lisätietoa kyselyn ohella?

Onko Opetushallituksella kertynyt mahdollisia tilastoja aiheeseen liittyen?

Mikäli tiedossanne on jo olemassa olevia toiminnan muotoja tai henkilöitä, jotka jollain tavoin ovat erikoistuneet aiheeseen tai omaavat siitä lisätietoja, olisin erittäin kiinnostunut yhteystiedoista näihin kohteisiin. Minulla on opinnäytetyön puitteissa mahdollisuus myös jonkinasteiseen tiedon keruuseenkin, mikäli valmiita tietopaketteja ei ole saatavilla.

Ystävällisin terveisin,

Tuomas Honkkila

(sähköpostiosoite poistettu)

(puhelinnumero poistettu)

Opinnäytetyön ohjaaja (nimi poistettu)

(sähköpostiosoite poistettu)

(puhelinnumero poistettu)

Vastaamme mielellämme asiaan liittyviin kysymyksiin.

Kiitos!

Liite 2. Kysely Pirkanmaan ja Satakunnan alueella toimivien musiikin laajaa oppimäärää tarjoavien oppilaitosten rehtoreille.

Arvoisa oppilaitoksen rehtori,

Lähestyn teitä musiikkipedagogin ylemmän ammattikorkeakoulututkintoni (YAMK, TAMK) opinnäytetyön tiimoilta. Työni tarkoitus on kartoittaa ja tutkia, sekä suunnitella ja ottaa käyttöön myöhäisikäisille (eläkeläisille) suunnattua taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman mukaista instrumenttiopetusta. Viestin lopusta löytyvien kysymysten funktiona on kartoittaa nykytilannetta Pirkanmaan ja Satakunnan alueella toimivissa musiikkiopistoissa, ei siis esimerkiksi arvioida toimintaa millään tavalla. Samalla pyydän virallista lupaa käyttää annettuja tietoja opinnäytetyössäni. Kysely on lähetetty oppilaitosten rehtoreille.

Työpaikassani Sastamalan musiikkiopistossa toteutetaan parhaillaan opinnäytetyön toista osaa, opetuksen suunnittelua ja käyttöönottoa. Olemme perustaneet puolitoista vuotta kestävästä pilottiryhmän, jossa tällä hetkellä on neljä eläkeikäistä opiskelijaa, jotka toteuttavat opintojaan laajan oppimäärän mukaisesti. Kyselyn tiedot auttavat siis myös heille mieluisten opintojen suunnittelussa. Lopullinen tavoite on myös luoda helposti markkinoitava opintopaketti nimenomaan eläkeläisiä silmällä pitäen, näin kääntäen eräitä väestönkehityksellisiä uhkia mahdollisuuksiksi musiikkiopistojen näkökulmasta. Työni eräs tarkoitus on myös nostaa tietoisuutta mahdollisuudesta opiskella musiikkiopistoissa missä ikävaiheessa tahansa.

Rajaukseni eläkeläisiin yleisesti aikuisopiskelijoiden sijaan on opinnäytetyötekniinen kysymys, ja mikäli oppilaitoksessanne on tarjolla opintoja yleisesti aikuisille, mutta ei erityisesti juuri eläkeläisille, olisin kiinnostunut kuulemaan niistä, ja lähettämiini kysymyksiin voi vastata aikuisille suunnattujen opintojen pohjalta.

Toivoisin vastauksia toukokuun loppuun (31.5.) mennessä. Myös mikäli teillä ei tällaista toimintaa ole tai sitä ei ole suunnitteillakaan, pyydän myös siinä tapauksessa vastausta; ovat tärkeitä tuloksia yhtä kaikki. Jos arvelette jonkun toisen työyhteisössänne olevan oikea henkilö vastaamaan kysymyksiini, pyydän välittämään viestini eteenpäin hänelle. Mikäli myöhäisikäisten opettajia on mahdollista saada kiinni, olisin myös kiinnostunut keskustelemaan suoraan heidän kanssaan, joten näissä tapauksissa kaipaisin yhteystietoja. Tutkimuksessa noudatetaan Ammattikorkeakoulun rehtorit ry:n (Arene ry) laatimia opinnäytetyön eettisiä ohjeita. Kysymyksiin voi vastata kirjoittamalla vastaukset suoraan kysymysten alle.

Kiitos jo etukäteen! Jos haluatte lisätietoja, tai tahdotte keskustella muusta aiheeseen liittyvästä, minut tavoittaa seuraavin välinein:

Sähköposti: (osoite poistettu) Puhelin: (numero poistettu)

Opinnäytetyön ohjaaja: (nimi poistettu), sähköposti: (osoite poistettu), Puhelin: (Numero poistettu)

Kysymyksiä:

- Tilastoidaanko oppilaitoksessanne oppilaita iän mukaan?
- Onko eläkeikäisiä mukana?
- Jos, millaista toimintaa heille on?
- Onko laajan oppimäärän mukaista?
- Kuinka pitkään toimintaa on ollut?
- Minkälaisia toimintamuotoja käytetään?
- Missä instrumenteissa oppilaita on?
- Oletteko kysyneet palautetta opiskelusta eläkeläisopiskelijoilta?
- Millaista palautetta olette eläkeläisopiskelijoilta saaneet?
- Oletteko huomanneet jotakin pedagogisesti erityistä huomioitavaa mitä tulee eläkeikäisten opetukseen?
- Miksi on otettu tai jätetty ottamatta kyseistä ikätasoa opetukseen?
- Onko joskus aiemmin harkinnassa ollut toteutumatta jäänyt mahdollisuus eläkeläisille opetukseen?
- Onko eläkeikäisiä hakeutunut opintoihin? Oletteko saaneet kiinnostuneilta kyselyitä mahdollisuuksista?
- Vapaa sana, muuta huomioitavaa?

Liite 3. Eläkeläisprojektin mainos

SASTAMALAN
MUSIIKKIOPISTO

Sastamalan musiikkiopisto
Onkiniemenkatu 1
38200 Sastamala
www.sastamalanmusiikkiopisto.fi

Sastamalan musiikkiopisto käynnistää tammikuussa 2020 1,5 vuoden mittaisen pilottihankkeen, jossa tarjotaan eläkeläisille suunnattua musiikin opetusta. Hanke on osa pianonsoiton opettaja Tuomas Honkkilan ylemmän ammattikorkeakoulun opinnätetyötä, jonka tarkoituksena on lisätä musiikkiharrastuksen saatavuutta vanhemmille ikäyhmillä sekä tutkia ja ottaa käyttöön heidän tarpeisiinsa suunniteltua opetustoimintaa.

Haussa on ainakin neljä osanottajaa, joille ensisijaisesti tarjottaisiin opetusta pianonsoitossa, sekä kiinnostuksen mukaan yhteissoitossa, musiikkitiedoudessa ym. Projektin raamit ovat leveät, ja tarkoituksena onkin järjestää erilaista opetusta juuri osanottajien mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Kysynnän mukaan on opetusta mahdollista järjestää myös muissa instrumenteissa.

Aiempaa kokemusta musiikinopiskelusta ei tarvita, mutta myös kokeneet muusikot ovat tervetulleita. Projektin osallistuminen ei vaadi pääsykokeisiin osallistumista, eikä pidempää sitoutumista musiikkiopisto-opiskeluun. Halukkaat voivat tosin myös projektin päätyttyä jäädä oppilaisiksi ilman lisätoimenpiteitä.

Jos kiinnostuit tai sinulla on lisää kysymyksiä, ota yhteyttä joko:

Tuomas Honkkila, pianonsoiton opettaja
0407128258
tuomas.honkkila@sastamalanmusiikkiopisto.fi

tai

Jukka Rajala, rehtori
0408223646
jukka.rajala@sastamalanmusiikkiopisto.fi

Liite 4. Oppilaiden ensimmäisen haastattelun kysymykset

Taustasta

- Minkä ikäinen olet?
- Kauanko olet ollut eläkkeellä?
- Mitä teit työksesi?
- Oletko opiskellut musiikkia aiemmin? Jos, missä ja kuinka pitkään? Mitä opintoihin kuului?
- Mitä muita harrastuksia sinulla on/on ollut?
- Millaisesta musiikista pidät?

Mielikuvista

- Kerro vapaasti millaista ajattelet opiskelun musiikkiopistossa olevan?
- Oletko joskus aiemmin aikuisiällä harkinnut instrumentin tai laulun opiskelua? Jos, milloin ja miksi, jos ei, miksei?
- Oletko ollut tietoinen, että musiikkiopistoon on mahdollista hakeutua myös aikuisiällä?
- Koetko itse, että aikuisiällä opiskelussa on jotain erityistä mitä pitää ottaa huomioon?

Projektista

- Mistä kuulit projektista?
- Miksi halusit osallistua?
- Mitä odotuksia sinulla oli projektin suhteen ennen sen alkamista?
- Onko projekti tähän mennessä vastannut odotuksia? Jos, millaisia, jos ei, miksi ei?
- Mitä toivoisit projektilta saavasi? Millaisia taitoja toivoisit sen vahvistavan?
- Millaisia toimintamuotoja odottaisit projektilta?

Liite 5. Oppilaiden loppuhaastattelun kysymykset

Alkuhaastattelujen pohjalta

Onko käsitys musiikkiopisto-opinnoista muuttunut projektin toteutuksen myötä?
 Miten ajatukset tämän projektin suhteen ovat muuttuneet alkuun verrattuna?
 Onko projektissa saavutettu toivottuja taitoja?
 Onko tahti opinnoissa ollut sopiva?
 Toivoisitko vielä jotain työskentelyn muotoja, mitä tähän mennessä ei ole ollut käytössä?
 Ajatuksia toimintamuodoista? Yksityistunnit, yhteistunnit, musiikin perusteet, etä-opetus?

Aineiston pohjalta

Miten arvioisit toimintakykyäsi ja terveyttäsi tällä hetkellä?
 Millaista tarvetta olet kokenut harrastuksille ja erilaiselle toiminnalle?
 Miten koet tavoitteellisuuden opinnoissa? Tasolta toiselle eteneminen? Onko kansanopistojen ja musiikkiopisto-opintojen välinen ero tiedossa?
 Onko käsitystä siitä, onko muilla saman ikäisillä toiveita harrastusten sisällön suhteen peilaten edelliseen kysymykseen?
 Millainen on arviosi erilaisista tarjolla olevista mahdollisuuksista? Satunnaisia vai helposti saatavilla olevia?
 Onko harrastuksella ollut vaikutusta muuhun elämään? Terveys? Jaksaminen?
 Onko varmuus musiikissa kasvanut verrattuna toteutuksen alkuun?
 Arvio omasta musiikillisesta 'parhaasta kyvykkyydestä' Prosentteina?
 Millaisena olet kokenut ryhmätoiminnan merkityksen?
 Oletko kokenut fyysiset tai psyykkisiä rajoitukset soittamisessa? Niiden kiertämisen ja kompensoinnin keinot?
 Onko musiikin tärkeys vaihdellut sinulle eri ikäkausina?
 Oletko kokenut muutoksia aisteissa tai motoriikassa iän myötä?
 Millaista on ollut saatu palaute ja ohjaus tunnilla? Tarpeeksi selkeää?
 Ovatko tehtävät olleet sellaisia, joita on realistista toteuttaa itsenäisesti?

Muuta

Miten löytää toiminnan pariin, jos ei ole aiempaa taustaa?
 Miten parhaiten mainostaa ikäryhmällemme?
 Tyrvään sanomien lukijoille terveisiä? Vapaa sana?